

JAARVERSLAG 1988

VAN HET HOOFDBESTUUR

INGEVOLGE ARTIKEL 18.3 VAN DE STATUTEN

41STE JAARVERSLAG

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden
overgenomen zonder schriftelijke
toestemming van het hoofdbestuur
van de VVD.

Tekening omslag: Gerard Wiegel.
Productie: algemeen secretariaat.

Meer exemplaren van het Jaarverslag 1988
kunnen worden besteld door overmaking van een
bedrag van f. 10,- per exemplaar op giro-
rekening nr. 40.18.232 t.n.v. VVD-Informatie-
rekening te 's-Gravenhage, onder vermelding
van "41ste Jaarverslag".

INHOUDSOPGAVEBLZ.

1. Inleiding	1
2. Viering veertigjarig bestaan van de partij (77ste algemene vergadering)	3
3. 41ste jaarlijkse algemene vergadering (78ste algemene vergadering)	6
4. Afdelingen	15
5. Ondercentrales	18
6. Kamercentrales	19
7. Dagelijks bestuur en hoofdbestuur	21
8. Partijraad	25
9. Algemeen secretariaat	28
10. Verkiezingen '88, '89 en '90	31
11. Ledenbestand	35
12. Oplossen van problemen in afdelingen en centrales en de commissie van Beroep (art. 32 statuten)	43
13. Commissies van advies (art. 60 h.r.)	45
14. Commissies en werkgroepen ad hoc	46
15. Bijzondere groepen (art. 78.1 h.r.):	49
a. Organisatie Vrouwen in de VVD	
b. Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD	
c. Groep Nederland van de Liberale Internationale	
16. Vrijheid en Democratie	57
17. Propaganda, voorlichting en campagnes	58
18. Vorming en scholing	61
19. Fracties in de Staten-Generaal en in het Europees Parlement	63
a. Eerste Kamer	
b. Tweede Kamer	
c. Europees Parlement	
20. Liberale Internationale	68
21. Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de Europese Gemeenschap (ELD)	70
22. Prof.mr.B.M. Teldersstichting	71
23. Uitvoering Samenwerkingsovereenkomst VVD/JOVD	74
24. Slot.	76
<u>Bijlagen:</u>	
I - besluitenlijst 41ste jaarlijkse algemene vergadering	77
II - beleidsnotitie Tweede-Kamerfractie 1988	79
III - ledenlijst 1 januari 1988 - 1 januari 1989	82
IV - jaarverslagen commissies van advies (art. 60 h.r.)	83

1. INLEIDING

"40 jaar, een veel bewogen historie met tegenslagen maar vooral hoogtepunten. Een periode waarin door de inspanning van velen de partij groot is geworden, waarin het liberalisme zich vaste voet heeft verworven in ons vaderlandse politieke bestel. Talloze leden hebben in deze periode hun vrije tijd in onze partij gestoken. Daarvoor moet men - in goede zin van het woord - een tikje bezeten zijn en bereid zijn zich vele inspanningen te getroosten. Maar ook trouw, in welk verband ik vooral die leden wil noemen die vanaf het eerste uur lid zijn (gebleven)".

Zo begon de voorzitter van de partij, dr L. Ginjaar, zijn column in Vrijheid en Democratie "van de voorzitter" aan de vooravond van de viering van het veertigjarig jubileum van de VVD. Een jubileum dat uniek was en omdat weinig politieke partijen in Nederland zo'n mijlpaal in deze eeuw bereikten en omdat de VVD als de liberale partij van Nederland met haar veertigjarig bestaan alle liberale voorgangsters overtrof.

In de volgende paragrafen wordt ruime aandacht geschonken aan de viering van dit opmerkelijke jubileum. Maar ook wordt verslag gedaan van de vele overige activiteiten van de partij in 1988. Want genoemde column van de voorzitter begint met "40 jaar VVD, een mijlpaal, maar ook een nieuwe start".

En die nieuwe start was noodzakelijk. De partij had immers reeds in 1987 bij motie uitgesproken dat het noodzakelijk was "dat de presentatie van de VVD en de herkenbaarheid van de liberale uitgangspunten daarin onvoldoende is en verbetering behoeft, dat het noodzakelijk is het draagvlak van de partij te verbreden door individuele leden te stimuleren tot een actieve opstelling en inbreng in gedachtenvorming omtrent de door de partij te volgen koers en dat de interne communicatie en informatie-overdracht verbeterd dient te worden - met name door hierop de organisatiestructuur en procedures af te stemmen - om te bevorderen dat het inzicht van de leden frequenter kan worden verwerkt in het beleid van de partij".

Aan de uitvoering van deze motie werd met grote inventiviteit gevolg gegeven. Functie en structuur van de partij stonden gedurende het gehele jaar 1988 centraal bij de behandeling van reorganisatievoorstellen.

Maar eveneens was dat het geval waar het betrof het opnieuw herkenbaar worden van de liberale uitgangspunten (voor de negentiger jaren); vandaar een alles omvattende discussie over het Liberaal Bestek waaraan zeer velen in de partij deelnamen. Zo werd 1988 een jaar van afsluiting van een voltooid verleden tijd, maar nog meer een jaar waarin de toekomst van de VVD - binnen het politieke krachtenveld van de Nederlandse samenleving - ter discussie stond.

Spelregels zijn voor een organisatie onontbeerlijk, maar de inhoud van de denkbeelden, waaraan meningsvorming ten grondslag ligt, is uiteindelijk de reden voor het bestaan van een politieke partij. Bij die meningsvorming in de VVD waren en zijn de leden in hoge mate betrokken. De VVD is hun partij. Zij was dat veertig jaar geleden en zij zal dat blijven zolang Nederlanders zich zullen herkennen in het liberale gedachtengoed.

2. VIERING VEERTIGJARIG BESTAAN (77ste algemene vergadering)

"Alles verandert, maar niets vergaat" stelde Ovidius reeds enige millennia geleden vast.

Op 24 januari 1988 bestond de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie veertig jaar.

Reeds in 1987 waren voorbereidingen getroffen om tijdens een bijeenkomst van de algemene vergadering het feit te herdenken dat prof.mr.P.J. Oud en mr.D.U. Stikker en velen met hen op 24 januari 1948 in Bellevue te Amsterdam het voorstel bekrachtigden de VVD op te richten, waartoe de "Partij van de Vrijheid" en het "Comite tot voorbereiding van de oprichting van een Democratische Volkspartij" (ook wel "Comite Oud" genoemd) eerder hadden besloten.

"Het dichten van de kloof die vrijzinnig Nederland in politiek opzicht bijna een halve eeuw verdeeld had gehouden, werd door de ongeveer 400 aanwezigen met applaus bezegeld". Aldus drs.R.A. Koole e.a. in hun boek "40 jaar Vrij en Verenigd", dat ter gelegenheid van het jubileum onder auspiciën van de prof.mr.B.M. Teldersstichting in samenwerking met het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen verscheen.

Naast dit geschrift verscheen - eveneens onder auspiciën van de Teldersstichting - het werk "Kopstukken van de VVD", waarin een zestiental biografische schetsen van leidinggevende persoonlijkheden in de periode 1948-1988 werd gegeven. Met deze twee werken werd nog een kloof overbrugd. Liberalen hadden zich tot dan toe weinig gelegen laten liggen - een enkele uitzondering daargelaten - aan hun toch rijke en interessante verleden. Aan politiek Nederland in het algemeen en liberaal Nederland in het bijzonder werd zo een dienst bewezen.

Van geheel andere aard was de voorbereiding om de eerder genoemde bijeenkomst ook een politiek inhoudelijk karakter te geven. Een welkome bijkomstigheid was dat in 1987 een commissie o.l.v. mr.A. Geurtsen zich gezet had tot het schrijven van een Liberaal Bestek. Onder de titel "Een kansrijke toekomst - verantwoorde Vrijheid" werd dit bestek aan de partij in januari gepresenteerd. Op de 41ste jaarlijkse algemene vergadering werd het behandeld (zie paragraaf 3 en voor werkzaamheden van deze commissie paragraaf 14), maar juist vanwege het karakter van het geschrift leende het zich bij uitstek tot het houden van een eerste gedachtenwisseling op deze jubileumbijeenkomst.

Bij de opzet van het programma voor deze 77ste algemene vergadering werd dan ook uitgegaan van een middagbijeenkomst waarop het bestek kon worden besproken en een avondbijeenkomst waarop plaats werd ingeruimd zowel voor terugblik als voor toekomstvisie, onderbroken door feestelijke intermezzo's.

Op 29 januari verzamelden zich 's-middags reeds meer dan 700 leden in het Turfschip te Breda om o.l.v. het erelid en de oud-politiek leider van de partij, mr.E.H. Toxopeus, te discussieren over het Liberaal Bestek, waarover de heer Wiegel later op die

dag zou zeggen dat de achterban het stevig zou moeten hanteren. Een verslag van die bijeenkomst (in Vrijheid en Democratie nr. 1363 van februari, blz. 4 en 5) gaf een duidelijke impressie van het feit dat de aanwezigen het bij voorbaat met hem eens waren. Het aantal toen vertegenwoordigende afdelingen bedroeg 108 van de 611 (= 17,67%).

's-avonds waren meer dan 1400 leden aanwezig om te luisteren naar toespraken achtereenvolgens van:

dr L. Ginjaar (de partijvoorzitter)

dr.ir.J.J.C. Voorhoeve (de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie)

dr.R.W. de Korte (de vice-premier en minister van Economische Zaken)

en tenslotte H. Wiegel (erelid van de VVD en Commissaris van de Koningin in de provincie Friesland).

De gehouden redevoeringen werden gebundeld om zo degenen die niet in de gelegenheid waren aan de viering deel te nemen ook in de gelegenheid te stellen kennis te nemen van deze inhoudelijk interessante, en vaak inspirerende voordrachten.

Tussen deze voordrachten door werden de aanwezigen geboeid door het optreden van mime-speler Marco Carolei en het orkest van de Nederlandse organisatie van Wegengbouwers, terwijl de Midland Big-Band en de Carnavalsband later tot diep in de nacht aan de sfeervolle "ouderwetse" VVD-viering luister bijzetten.

Een zeer boeiende tentoonstelling over het liberale verleden was ingericht door het eerder genoemde documentatiecentrum (DNPP) te Groningen terwijl een ieder ook in de gelegenheid was om fragmenten te bekijken van oude films (o.a. propagandafilms) uit de rijke historie van de VVD.

De belangstelling voor de viering was ook buiten de kring van de VVD uitzonderlijk groot: bijna alle Nederlandse politieke partijen (en ook de liberale zusterpartijen in België - de PVV en in de BRD - de FDP) hadden vertegenwoordigers gezonden.

De partijvoorzitter, dr L. Ginjaar, concludeerde dan ook "Het is bemoedigend te zien hoevelen buiten de VVD de moeite hebben genomen hier bij ons 40-jarig jubileum aanwezig te zijn".

Dat het jubileum een buitengewoon succes werd, was mede te danken aan het feit dat de public relations officer van de partij, H.M.G. Dittmar, als ceremoniemeester optrad; tevens had hij een belangrijk aandeel in de organisatie van het jubileum. Voor die organisatie werd lof toegezwaard aan het gehele algemeen secretariaat van de partij dat onder leiding van de algemeen secretaris reeds maanden daar voor de nodige handelingen had te verrichten.

Een impressie van de viering werd d.m.v. foto's en tekst gegeven in Vrijheid en Democratie nr. 1363 van februari, blz. 6 t/m 12. Op de geschiedschrijving werd ingegaan door de algemeen secretaris en de hoofdredacteur van Vrijheid en Democratie, op de blz. 13 en 18 van eerder genoemde uitgave van het partij-orgaan.

De betekenis zowel van de viering als van de daarmee verbonden geschiedschrijving liet zich het best omschrijven als "Veertig jaar vrij en verenigd heeft de partij alle stormen doorstaan. Een bijzondere prestatie naar Nederlandse maatstaven gemeten. Geen van haar voorgangsters kan bogen op zo'n langdurige staat van dienst. De generatie van '48 verlaat binnen afzienbare tijd het politieke toneel. Nieuwe generaties nemen bezit van de openvallende plaatsen. Zij vooral zullen inspiratie, moed en kracht kunnen putten o.a. uit deze zo belangrijke en interessante studie(s) om ook de komende veertig jaren de liberale partij van Nederland haar bestaansrecht te verzekeren".

3. 41ste JAARLIJKSE ALGEMENE VERGADERING (78ste algemene vergadering)

Op vrijdag 27 en 28 mei 1988 werd in de Koningshof te Veldhoven de jaarlijkse algemene vergadering gehouden. Doordat het onmogelijk bleek de gehele agenda van de vergadering te behandelen werd reeds eerder besloten de vergadering voort te zetten en wel op vrijdag 10 en zaterdag 11 juni in de Reehorst te Ede.

441 van de 611 afdelingen waren op deze algemene vergadering vertegenwoordigd, een percentage van 72,18%. Beduidend meer dus dan het jaar daarvoor. Vele redenen waren daartoe aan te wijzen: allereerst de grote betekenis die moest worden toegekend aan de voorstellen inzake contributie-verhoging, inzake functie en structuur van de partij i.h.b. die t.a.v. de positie van de ondercentrales, inzake de reorganisatie van het hoofdbestuur, de voorstellen van de Reglementen Evaluatie Commissie (de REC) en vervolgens aan de behandeling van het Liberaal Bestek '90.

Uit ondervolgend staatje blijkt dat sedert 1978 nimmer een zo hoge vertegenwoordigingsgraad is bereikt.

De vertegenwoordigingsgraad sedert de 31ste jaarlijkse algemene vergadering (voordien werd het percentage nimmer bijgehouden) is nl.:

31ste jaarlijkse algemene vergadering	56,46	(1978)
32ste " " "	57,57	(1979)
33ste " " "	45,77	(1980)
34ste " " "	39,64	(1981)
35ste " " "	39,14	(1982)
36ste " " "	47,99	(1983)
37ste " " "	42,51	(1984)
38ste " " "	46,44	(1985)
39ste " " "	43,74	(1986)
40ste " " "	43,69	(1987)
41ste " " "	72,18	(1988)

In verkorte vorm werd de beschrijvingsbrief voor deze vergadering gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1362 van januari, blz. 30 en 31. Aan de besturen van afdelingen en centrales werd een aantal exemplaren van de integrale tekst toegezonden i.v.m. de hoge kosten die aan een algehele publicatie ten grondslag liggen, terwijl de leden in de gelegenheid werden gesteld om een exemplaar op aanvraag te ontvangen.

De gebruikelijke bescheiden inzake het financiële verslag over 1987 met de prognoses voor 1988 en de Beleidsnotitie van de Tweede-Kamerfractie werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1365 van april/mei, bijlage blz. VI t/m XIV.

In genoemde uitgave werd tevens een handleiding gepubliceerd t.b.v. de gang van zaken op die vergadering i.h.b. m.b.t. de behandeling van moties en amendementen. Ook de nota's van wijziging van het hoofdbestuur werden gepubliceerd. Het was echter om de eerder genoemde financiële reden onmogelijk om de amendementen en moties eveneens af te drukken.

Tot en met 22 maart hadden de afdelingen, centrales, commissies (ex art. 60 hr.) en de bijzondere groepen de gelegenheid om deze in te dienen. Van die gelegenheid werd op meer dan uitbundige wijze gebruik gemaakt.

De moties c.q. amendementen werden uitgegeven in drie boekwerken die de partijgeschiedenis zouden ingaan als de oranje en blauw bundels.

In de oranje bundel werd alles opgenomen dat niet te maken had met het Liberaal Bestek, in de twee blauwe bundels alles dat relevant was voor de behandeling van dat bestek. 449 "oranje" en 2279 "blauwe" amendementen c.q. moties tesamen 2728 stuks! Voor een "gewone" jaarlijkse algemene vergadering een record. Ook al omdat bewust geen gebruik werd gemaakt van de procedure ingevolge art. 48 hr. "de bijzondere besluitvormings-procedure".

De vergadering ving reeds aan op vrijdagmorgen 27 mei met de behandeling van een eerste serie huishoudelijke stukken die ter bespreking en eventuele besluitvorming voorlag. Ingevolge art. 18.3 van de statuten werd aandacht geschonken aan het 40ste Jaarverslag. Reeds enige jaren was het gebruikelijk om over de status van dit verslag van gedachten te wisselen.

Na ampele discussie werd besloten dat "de algemene vergadering voortaan kennis neemt van het verslag".

Of "kennisnemen" voldoende was en is in het kader van het verenigingsrecht, zoals neergelegd in het Burgerlijk Wetboek deel 2, onttrok zich aan de waarneming van de aanwezigen, maar door zich op zodanige wijze uit te spreken werd het besluit terzake van hogere kracht dan hetgeen in statuten (art. 30) c.q. B.W. eventueel werd vastgelegd.

De zeer slechte financiële positie van de partij was duidelijk geworden in de rekening en verantwoording van de penningmeester. Reeds het 40ste Jaarverslag (blz. 4) maakt melding van de omstandigheden die tot die slechter wordende positie leidden, veroorzaakt door een lage opbrengst bij financiële acties en een vermindering van de contributie-opbrengst door een teruggang van het aantal leden. Bij zijn presentatie van de cijfers kondigde de penningmeester dan ook een aantal drastische veranderingen aan die - zoals reeds was gebleken uit de raming van de meerjaren-cijfers - zouden dienen te resulteren in een in 1991 gezonde, evenwichtige financiële situatie.

Na deze presentatie werd zoals te doen gebruikelijk stevig van gedachten gewisseld, waarbij de vergadering overigens bij acclamatie de penningmeester decharge verleende op grond van het verslag van de commissie van drie leden ter voorlichting van de algemene vergadering bij de behandeling van de rekening en verantwoording van de penningmeester over 1987.

De controle was verricht door mevr.drs.M. Brouwer-van Wijk te Sneek (plv. lid) en de heren G. Kappelle en J.F. Meijeraan (RA) (leden).

Tot leden van deze "commissie van drie" maar dan ter voorlichting van de 42ste jaarlijkse algemene vergadering werden benoemd (in alfabetische volgorde): mevr.drs.M. Brouwer-van Wijk

te Sneek, G. Kappelle te Groningen en dr.ir.A.P. Kole te Nuenen; tot plv. leden: W. Donker te Lelystad, drs.Th.A.J. Meys te Amsterdam en ir.T. Thalhammer te Son.

Vervolgens stortte de vergadering zich op de voorstellen tot wijziging van statuten en huishoudelijk reglement of van het huishoudelijk reglement alleen.

De onderwerpen betroffen voorstellen inzake:

1. wijziging van art. 61 hr. (t.a.v. de verantwoordelijkheid voor uitgeven van het partij-orgaan (dus Vrijheid en Democratie);
2. aangaan van samenwerkingsverbanden met tevens opheffing van de ondercentrales;
3. wijzigingen m.b.t. benoeming en samenstelling van het hoofdbestuur.

Voorts werd beraadslaagd over het voorstel van het hoofdbestuur om de contributie voor de verschillende categorien drastisch te verhogen waarbij die verhoging uitsluitend ten goede zou komen aan het hoofdbestuur omdat verhoudingsgewijs het hoofdbestuur slechts kon beschikken over een veel te laag percentage van de contributie-opbrengst waardoor het centrale-apparaat in de grootst mogelijke financiële problemen dreigde te komen.

Hoewel de partij vanouds grote waarde toekende aan de decentralisatie gedachte in de partij-structuur, moesten alle afgevaardigden wel erkennen dat het niet zo kon zijn dat het hoofdbestuur eventueel failliet zou gaan, terwijl in veel gevallen de onderdelen van de organisatie nog steeds over ruime tot zeer ruime middelen zouden beschikken.

Over alle voorstellen werd langdurig van gedachten gewisseld, waarna alle amendementen en moties werden behandeld met als resultaat dat de partij instemde (soms met twee derden meerderheid zoals bij een statutenwijziging voorgeschreven) met a de wijziging van art. 61 hr., b de wijziging t.a.v. samenstelling en benoeming van de leden van het hoofdbestuur, c. de verhoging van de contributie.

Af werd gewezen het voorstel tot aangaan van samenwerkingsverbanden. De ondercentrales bleven gehandhaafd in de partij-structuur.

De onder b genoemde wijziging was voor wat de partij-organisatie betreft de meest fundamentele.

Alle leden van het hoofdbestuur zouden voortaan rechtstreeks door de algemene vergadering worden gekozen m.i.v. de 42ste jaarlijkse algemene vergadering.

Daarmee kwam (voorlopig) een eind aan een jarenlange discussie die reeds was aangevangen in 1970, toen de toenmalige voorzitter mevr.H.V. van Someren-Downer en de toenmalige algemeen secretaris mr.F. Korthals Altes voor het eerst hun gedachten aan het papier toevertrouwden inzake de mogelijke hervormingen.

Dat geschiedde zeven jaren nadat de partij (in 1963) op de 22ste algemene vergadering juist was afgestapt van een uitsluitend rechtstreeks gekozen hoofdbestuur!

Een kwart eeuw na die wijziging was de partij dus weer terug in de situatie die gold tussen 1948 en 1963.

Er waren wel enige verschillen.

O.a. die t.a.v. de bepaling wie zonder stemrecht lid waren van het hoofdbestuur en degenen die als adviseurs van het hoofdbestuur zouden fungeren.

Voorts werd een nieuw overlegorgaan gecreeerd omdat het hoofdbestuur werd verplicht om op gezette tijden overleg te plegen met de voorzitters van de kamercentrales of met degenen die hen vervangen.

De besluiten t.a.v. de hiervoor genoemde voorstellen zijn terug te vinden in de besluitenlijst, die als bijlage I aan dit verslag is toegevoegd en voorts gepubliceerd is in Vrijheid en Democratie nr. 1368 van september blz. 20 en 21.

Die besluitenlijst geeft ook een indrukwekkend beeld van de overige besluiten die door deze algemene vergadering zijn genomen.

Want er was nog meer te doen.

Bij de behandeling van het gevoerde beleid van het hoofdbestuur werd o.a. t.a.v. de FPO-problematiek besloten niet uit de Liberale Internationale te stappen, waarbij tevens werd toegezegd dat het hoofdbestuur voortdurend aandacht zou geven aan de gedragingen van deze Oostenrijkse partij en dat ook aan de toekomstige jaarlijkse algemene vergadering zou worden gerapporteerd (zie ook Vrijheid en Democratie nr. 1363 van februari blz. 28 en 29).

Ook werd wederom stilgestaan bij de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst VVD/JOVD. Toegezegd werd bijtijds te komen met voorstellen over de wijze waarop het jongerenbeleid in de reglementen van de partij diende te worden vastgelegd.

Vrijdag 10 juni werd het voorstel van het hoofdbestuur aanvaard inzake de technische inrichting van de kandidatenlijst t.b.v. de Europese verkiezingen (zie ook paragraaf 10). Voorts boog de vergadering zich op die dag over de beslispunten t.a.v. de voorstellen die de Reglementen Evaluatie Commissie had geconcipteerd en die eerst ter advisering waren voorgelegd aan de partijraad van 28 november 1987 (zie 40ste Jaarverslag, blz. 25). Voorzien van deze adviezen werd een groot aantal besluiten genomen. In totaal werden 38 beslispunten aan de vergadering voorgelegd, waarop 45 amendementen c.q. moties waren ingediend. Essentie van de aanvaarde beslissingen was dat rekening bij de opzet van kandidaatstellingsreglementen zou worden gehouden met het onderscheid tussen kleine en grote afdelingen, dat meer zou worden overgelaten aan de kamercentrales, zeker waar het betref het reglement PS, dat voorts kandidaatstellingsraad c.q. verkiezingsraad t.z.t. ter discussie zouden worden gesteld, waarbij de achterliggende gedachte was dat de partijraad afhankelijk van de mogelijke hervorming van deze raad, eventueel de positie van genoemde raden zou kunnen overnemen.

Voor dat deze behandeling van huishoudelijke voorstellen was afgerond had de vergadering op vrijdagavond 27 mei echter ook traditiegetrouw naar een aantal redevoeringen van VVD-prominenten geluisterd.

Achtereenvolgens kwamen aan het woord:
dr L. Ginjaar, in zijn kwaliteit van voorzitter van de VVD en
ir.J.J.C. Voorhoeve, in zijn kwaliteit van voorzitter van de
Tweede-Kamerfractie en dr.R.W. de Korte (vice-premier en minister
van Economische Zaken).

De voorzitter, dr L. Ginjaar, vatte in zijn redevoering samen
hetgeen op die vrijdag maar op alle volgende dagen van deze
vergadering de essentie zou zijn van de beraadslagingen, daarbij
tevens typerend de grote betekenis die aan de genomen of nog te
nemen besluiten diende te worden toegekend.

Een enkele relevante passage moge in dit verslag niet ontbreken.
"Dames en heren: een ding is zeker over twee jaar zijn er
verkiezingen!

Vandaag en morgen zetten wij de eerste stappen op weg naar die
verkiezingen en zorgen wij voor een goede partij-organisatie die
soepel functioneert, die goede voorlichting geeft. Die vorming en
scholing een essentieel onderdeel laat zijn en die de
betrokkenheid van de leden moet vergroten. Morgen ook
discussieren wij over politieke zaken. Een verkiezingsprogramma-
commissie is geïnstalleerd. De commissie staat onder de eminente
leiding van de heer Toxopeus. Wij hebben veel vertrouwen in de
commissie van de heer Toxopeus.

Zoals gezegd dames en heren over twee jaar zijn de verkiezingen
geweest. Volgens het schema in het voorjaar 1990. Sommigen denken
weleens dat dat eerder zou kunnen zijn. En soms wordt mijn mening
daarover gevraagd. Die mening heb ik nooit gegeven. Ik wil u die
mening vanavond niet onthouden. Daartoe wil ik het kabinet
vergelijken met een trein die in 1982 vertrok. Het was een hele
mooie trein. Glanzend goed in de verf. Hij zag er ook van binnen
heel mooi uit. Uiteraard als zo'n trein zich beweegt moet die
onderhouden worden en dat is gebeurd in 1986. Het stof is er toen
afgehaald, opgepoetst, het interieur schoongemaakt en wij
constateren nu (en in feite is dat te verwachten) dat de verf
hier en daar wat gaat bladderen. Dat de raampjes wat stoffig
worden. Ik kan me ook niet aan de indruk onttrekken dat de
reizigers zich meer in hun eigen compartimentje ophouden dan dat
ze nou genoeglijk met elkaar van de maaltijd genieten. En als ze
dat doen dan hebben ze meer belangstelling voor het eigen bordje
dan voor het gezelschap. Soms wordt een raampje opengedaan en dan
roept er een passagier wat naar buiten.

Ik denk dames en heren dat ik toch moet verwachten van machinist
en conducteur dat zij ervoor zorgen dat die raampjes dicht
blijven en dat de reizigers zich niet meer terugtrekken in die
compartimenten. Dat ze met elkaar die gezamenlijke maaltijden
gaan gebruiken. Het reisdoel, een volgende onderhoudsbeurt in
1990, moet wel bereikt worden. Meer concreet blijven bij dat
verdere traject met terugdringen van het financieringstekort en
een verlichting van de collectieve lasten zijn toch wel erg
belangrijke prioriteiten.

Maar dames en heren het gaat natuurlijk niet alleen om die
machinist en die conducteur en die reizigers. Want die trein

passeert allerlei stations. En dan denk ik dat de stationschef, we hebben er een in ons midden, eveneens er voor dient te zorgen dat die trein niet op dood spoor komt. Er ik denk dat het zo moet zijn dat de vracht die vanuit die trein op de verschillende stations wordt neergezet er een moet zijn waar wij ons als VVD-ers ook in moeten herkennen. En waar wij ons in terug kunnen vinden. En ondanks het feit dat er veel gebeurd is wat een duidelijk liberaal VVD-stempel heeft, heb ik af en toe weleens de indruk dat de vracht, die de trein af en toe achterlaat, niet altijd in voldoende mate van zodanige aard is dat de VVD-ers zich daarin kunnen herkennen.

Goed zoals gezegd: ik verwacht dat die trein in 1990 aankomt. En in die tussentijd bereiden wij ons voor op die volgende onderhoudsbeurt. De verkiezingen in 1990! En daarvoor zetten wij vandaag en morgen de eerste stappen. Vandaag discussieerde de algemene vergadering over organisatie en structuur. Over regelgeving en besluitvorming. Over de contributie. Ik denk dat het een goede discussie was met belangrijke resultaten".

Vervolgens plaatste hij enige kanttekeningen bij die discussie. "Omdat ik me niet aan de indruk kan onttrekken dat er sprake is van een zekere mythevorming. Centralisatie lees ik in de krant. Verminderen van de invloed van de leden. Machtsposities die in het geding zijn. Dat waren de woorden die ik in de commentaren terugvond. Dat zou de bedoeling zijn van het hoofdbestuur. En ik denk dames en heren dat ik er behoefte aan heb om ook hier vanavond, zoals ik ook eerder op de dag reeds deed, te herhalen dat zulks niet waar is.

De voorstellen zijn gebaseerd op gesprekken met kamercentrales, ondercentrales en afdelingen in 1987. Aan die voorstellen ging een uitgebreide discussie vooraf en daaruit heeft geresulteerd de gedachte om de afstand tussen de afdelingen en het landelijk niveau te verkleinen met behoud van regionale samenwerking, om een slagvaardig en meer efficiënt hoofdbestuur te maken met behoud van regionale inspraak. En de uitgebreide regelgeving te verminderen. Het is natuurlijk duidelijk dat de organisatie-structuurprocedures geen doel op zichzelf zijn. Ze zijn middelen, middelen voor een goed functioneren van de partij. Het doel is het scheppen van mogelijkheden voor de meningsvorming binnen de partij. Het uitdragen van politieke idealen. Het vergaren van steun voor die idealen. Het realiseren van doelstellingen. Het realiseren van de nodige kiezerssteun daarvoor".

Over de behoefte aan discussie binnen de partij merkte hij op dat het Liberaal Bestek te zien was als een tussenstop in de richting van het verkiezingsprogramma. Het was dan ook een discussienota. Op zo'n nota hoorde kritiek te worden geleverd. Het zeer positieve was dan ook dat de partij op ruime schaal gebruik maakte van de mogelijkheid om moties en/of amendementen in te dienen. Hij verwierp de gedachte, gelijk al zijn voorgangers deden, dat aan de discussie een richtingenstrijd ten grondslag zou liggen.

Hij besloot zijn redevoering als volgt: .

"Dames en heren als partij zijn we er nog lang niet. We zullen

nog hard moeten werken. Maar ik ben ervan overtuigd, ook zeker na vandaag, dat dat zal lukken. Leeuwarden en Veldhoven zullen gevolgd worden door andere plaatsnamen. Want al die namen zullen verbonden worden met een betrouwbare duidelijke en eerlijke partij. Een liberale partij waarin allen werken met die liberale beginselen aan een liberale toekomst".

Na het begroeten van de ereleden Geertsema en Toxopeus, het begroeten van de vertegenwoordigers van CDA, PvdA en D66 en de Commissaris van de Koningin in de provincie Groningen, de heer H.J.L. Vonhoff, en de bewindslieden mevrouw Smit-Kroes, de heren De Korte, Korthals Altes, Nijpels, Van Eekelen, mevrouw Ginjaar-Maas, de heren Dees, Evenhuis en Koning werd het traditionele telegram gezonden aan Hare Majesteit de Koningin.

Vervolgens stond hij stil bij het overlijden van erelid mr.D.A. Delprat op 21 maart.

"De heer Delprat had een uitzonderlijke staat van dienst toen hij zich voor onze partij de VVD op 18 maart 1958 liet beedigen als lid van de Eerste Kamer. Hij trad na zijn studie aan de gemeente-universiteit in dienst van de Stoomvaartmaatschappij Nederland. Werd na een periode te hebben doorgebracht in Nederland-Indie, waar hij lid was van de Volksraad, president-directeur van deze maatschappij. En daardoor een van de belangrijkste leidinggevende persoonlijkheden van de haven Amsterdam. Dat verleden heeft hij nimmer verloochend. Zijn belangstelling voor de scheepvaart en de daarmee verbonden havenproblematiek is blijven voortduren waarbij hij zich ook inzette voor zijn Amsterdam.

Twaalf jaar was hij lid van de Eerste Kamer, waarvan hij gedurende een aantal jaren ondervoorzitter was. Voor een liberaal in die dagen een grote bijzonderheid. Dat hij die positie kon innemen was niet in de laatste plaats te danken aan zijn innemende persoonlijkheid die door Van Riel eens omschreven is als altijd bereid voor anderen in te springen. Steeds constructief in zijn beschouwingen ook in de vertrouwdste kringen. Vol warme menselijke symphatie voor diegenen onder ons die politieke of particuliere moeilijkheden hadden en immer loyaal tegen vriend en vijand. Dan denk ik dat je, op zo'n moment als dit, een groot en aimabel liberaal herdenkt die waar het ging om standvastig te zijn in zijn liberale ruggegraat heel duidelijk overtuiging toonde en die tevens bereid was tot goed luisteren om zo tot een evenwichtig oordeel te komen. Daarbij was het streven naar consensus basis van zijn levensbeschouwing".

Daarna was het woord aan de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, dr.ir.J.J.C. Voorhoeve. Zijn betoog had als aanzet de kiezer die door de winkelstraat loopt.

"Hij vraagt zich af waar hij kan krijgen wat hij zoekt. Hij ziet de socialistische zaak, een christen-democratisch warenhuis, een liberale doe-het-zelfwinkel en nog wat kleine speciaalzaakjes". Zijn conclusie was duidelijk waar het ging om het doen van een keuze, want wat willen de klanten?

"Zij willen veiligheid, goed hang- en sluitwerk, inbraakbeveiliging. Ze willen welvaart, een eigen huis en een

zonnige tuin. Ze willen betaalbare gezondheidszorg. Een schoon milieu, goed onderwijs voor hun kinderen. En een degelijk pensioen voor een fijne oude dag".
Dus de liberale doe-het-zelfwinkel!

Want wat wil de VVD niet, zo besloot hij zijn betoog:
"Geen moedeloze werkloosheid of hopeloze begrotingstekorten. Geen ontwortelde jongeren of vereenzaamde ouderen. Geen land van afval, gifgronden, files, fraudes en autokrakers".
Maar wel:
"Veiligheid en rechtsorde, volop werk voor wie kan aanpakken. Bruisende bedrijvigheid. Nederland als een bloeiende tuin in Europa. Liberalen moeten die energie uitstralen. Trots zijn op hun VVD, trots op ons mooie land".

De vice-premier, dr.R.W. de Korte, kreeg tenslotte het woord. Hij ging daarbij in op het beleid van het kabinet, in het bijzonder het beleid t.a.v. de open grenzen 1992. Aan het slot van zijn betoog stelde hij:
"Het Europa 1992 is een opwindende impuls voor vernieuwing van onze samenleving. Laten we verder kijken dan de krant van gisteren, als we lering willen trekken uit het verleden. Laten we ook verder kijken dan de datum van de volgende verkiezingen als het gaat om onze toekomst. Driekwart van de mensen die nu werken werkt ook in het jaar 2000 maar twee derden van de technieken van 2000 zijn nu nog niet uitgevonden. De informatisering en de internationalisering van onze samenleving heeft grote en diepe consequenties. Dat vraagt om nieuwe concepties, waarbij we bereid moeten zijn zelfs over bestaande partij-politieke-noties heen te kijken. De rol en de omvang van de nationale overheid zijn in elk geval aan revisie toe. En van ons VVD-ers mag gevergd worden dat we ons in ons denken en doen bewust zijn van de uitdagingen van de onafwendbare Europese toekomst. Wij willen een Europese samenleving van en voor vrije en verantwoordelijke mensen die in verdraagzaamheid werken aan de ontplooiing van een ieder. Dat ideaal willen wij met enthousiasme uitdragen. Ook over onze grenzen heen".

Vervolgens werd aandacht geschonken aan het beleid van de fractie in de Staten-Generaal en in het Europese Parlement. Van de mogelijkheid om vragen te stellen en in discussie te treden werd ruimschoots gebruik gemaakt. Tenslotte kwam aan die avond een einde met de behandeling van het beleid van het hoofdbestuur. Alvorens het zo ver was werd aan een vertegenwoordiger van Sloweenische organisaties in Karinthie de gelegenheid gegeven de afgevaardigden toe te spreken. Na hervatting van de vergadering was dan ook het belangrijke onderdeel van dat agendapunt de discussie over al dan niet uittreden uit de Liberale Internationale, zoals elders reeds werd vermeld. Uit de discussie bleek dat de VVD wel degelijk ongerust bleef over de situatie in Oostenrijk. Die ongerustheid zou in 1988 niet afnemen.

Vervolgens werd afscheid genomen van de leden van het dagelijks bestuur die aftraden:
de heren P.L. van den Bossche, drs.H.B. Eenhoorn en drs.L.

Hilarides.

Welkom werd geheten drs.F.G.J. Steenmeijer.

Het dagelijks bestuur werd teruggebracht in aantal van negen naar zeven leden.

Van de volgende leden van het hoofdbestuur die sedert de 40ste jaarlijkse algemene vergadering waren afgetreden werd afscheid genomen:

R. Schrottenboer van de kamercentrale Drenthe en mr.H.G.J.M. Beckers van de kamercentrale Limburg die waren opgevolgd resp. door mevr.W.J.M. Bregman-Kaaks en mevr.E.F.M. Coenen-Vaessen. Voorts werd zeer nadrukkelijk aandacht geschonken aan het aftreden van mevrouw Wind als voorzitter van de Organisatie Vrouwen in de VVD, die zou worden opgevolgd door mevr.drs.J. de Vries.

Aan de scheidende leden van het dagelijks bestuur en aan mevrouw Wind werd de Thorbeckepenning uitgereikt voor hun grote verdiensten de partij bewezen.

Zeer uitvoerig werd op 28 mei en op 10 en 11 juni het Liberaal Bestek behandeld. (Voor achtergrond en resultaten wordt verwezen naar paragraaf 14).

Naast de eerder genoemde voordrachten van vrijdagavond 27 mei werden ook tijdens deze vergadering toespraken gehouden door mevrouw A. Neyts (voorzitter van de JOVD), mr.H.R. Nord (de voorzitter van de VVD-minifractie in het Europees Parlement) en de heer ir.D. Luteijn (voorzitter van de Eerste-Kamerfractie).

Het bovenstaande geeft slechts impressies weer van vier lange dagen vergaderen. Hoewel zich dat in de partijhistorie meer heeft voorgedaan, is deze algemene vergadering door betekenis en karakter er een van meer dan grote waarde geworden.

Vandaar dat de voorzitter op zaterdag 11 juni kon afsluiten met de volgende woorden:

"Ik dank u nogmaals bijzonder voor de wijze waarop u hebt vergaderd gisteren en eergisteren, nee veertien dagen geleden, en ook vandaag".

(Voor verslaggeving van deze vergadering wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1366 van juni/juli blz. 1 t/m 11).

4. AFDELINGEN

Het aantal afdelingen nam, evenals in 1987, af en wel met 7. Een aantal afdelingen werd samengevoegd omdat de levensvatbaarheid ernstig was aangetast door vermindering van het aantal leden, voorts verminderde het aantal door gemeentelijke herindelingen.

Resultaat van een en ander was dat het afdelingenbestand per 31 december 604 bedroeg (in 1987: 611).

De wijzigingen in het afdelingenbestand waren per kamercentrale als volgt:

kc. 's-Hertogenbosch: afdeling Helvoirt bij Oisterwijk vorig jaar tijdelijk gevoegd bij afdeling Haaren;

kc. Leiden: afdeling Driebruggen bij Reeuwijk;

kc. Utrecht: afdelingen Lopikerwaard, Polsbroek, Benschop samengevoegd tot afdeling Lopikerwaard;
afdelingen Vinkeveen, Wilnis, Mijdrecht samengevoegd tot afdeling De Ronde Venen;
afdeling Kamerik bij Woerden;
afdeling Linschoten/Snelrewaard gesplitst en de leden in Linschoten bij Montfoort en de leden in Snelrewaard bij Oudewater gevoegd;

kc. Leiden en Utrecht: Woerden van Leiden naar Utrecht;

kc. Leiden: de afdeling Alkemade van oc. Rijnstreek naar oc. Leiden;

kc. Gelderland: de afdeling Vuren/Herwijnen kreeg een nieuwe benaming: afdeling Lingewaal.

Wederom werd geconstateerd dat het aantal afdelingen dat de verplichting, vastgelegd in de artikelen 7.3 en 7.5 van het huishoudelijk reglement, nakwam om zowel een exemplaar van het jaarverslag als van de rekening en verantwoording van de penningmeester van de afdeling aan de algemeen secretaris te doen toekomen, gering bleef.

Was in 1982 = 38,41%	1986 = 53,88%
1983 = 46,31%	1987 = 47,79%
1984 = 59,10%	1988 = 47,29%
1985 = 57,45%	

De verdeling over de kamercentrales inzake het ingeleverde verslag over 1987 was als volgt (incl. buitenlandse afdelingen):

	totaal aantal afdelingen	ingezonden
's-Hertogenbosch	47	27
Tilburg	40	15
Gelderland	81	30
Rotterdam	1	1
's-Gravenhage	1	1
Leiden	49	27
Dordrecht	46	29
Amsterdam	1	1
Den Helder	51	19
Haarlem	24	11
Zeeland	22	11

Utrecht	38	22
Friesland	30	9
Overijssel	44	34
Groningen	44	11
Drenthe	34	16
Limburg	43	21
Flevoland	5	4
afd. New York	1	-
afd. Washington	1	-
Totaal	611	289

Het ontbreken van de gegevens gaf een vertekening van het beeld van o.a. de financiële positie van de afdelingen. Het goldt zowel voor grote als voor kleinere afdelingen.

In 1988 was voor uitkering aan de afdelingen een bedrag groot f. 1.000.000,- bestemd. Het ledenbestand van die afdelingen, die niet hun verplichtingen nakwamen, omvatte circa 40% van het totale ledenbestand. Bij eventuele inhouding (zoals vastgelegd in het reglement) zou derhalve een bedrag groot f. 400.000,- niet zijn uitgekeerd!

Het dagelijks bestuur heeft overwogen, gelet op de financiële situatie, hiertoe over te gaan, maar heeft besloten allereerst de afdelingen op een en ander te wijzen, zodat de maatregel naar alle waarschijnlijkheid in 1990 zal worden toegepast.

De wijzigingen in het secretarissenbestand van de afdelingen namen toe t.o.v. 1987.

Was in 1982 = 45,03%
1983 = 22,22%
1984 = 34,14%
1985 = 31,42%
1986 = 35,11%
1987 = 28,15%
1988 = 35,24%

De afdelingen waren in 1988 betrokken bij de verkiezingen voor het Europese Parlement en in de tweede helft van 1988 bij die voor de Tweede Kamer. Voorts zijn in een aantal gebieden, i.v.m. gemeentelijke herindeling, afdelingen zeer actief geweest, terwijl in de grote afdelingen Amsterdam en Rotterdam wederom sprake was van deelgemeenteraadsverkiezingen (zie ook de paragrafen 10, 15 onder b en 17).

Voor de beeldvorming inzake activiteiten van afdelingen zijn overigens ook de ondervolgende cijfers relevant. Dit jaar werd nl. door afdelingen ruimschoots gebruik gemaakt van de mogelijkheid bij het algemeen secretariaat zelfklevende etiketten te bestellen om verzending van poststukken te vergemakkelijken.

DOOR AFDELINGEN BESTELDE ETIKETTEN IN 1988

maand	1	2	3	4	totaal
januari	6013	7978	6011	8777	28779
februari	4167	7615	5322	6140	23244
maart	5295	7963	4135	6428	23821
april	5087	6918	5422	9149	26576
mei	6204	7260	3630	5680	22774
juni	3315	4746	2102	4061	14224
juli	2154	3078	2442	3834	11508
augustus	2516	4717	4439	4246	15918
september	7982	6959	4494	8713	28148
oktober	4651	5927	3956	6628	21162
november	5916	6018	3122	5487	20543
december	4784	4207	5433	3699	18123
Totaal	58.084	83.386	50.508	72.842	264.820
=====					
Maandgemiddelde: 22.068					

- 1 = inclusief gezinsleden op naam gesorteerd
- 2 = inclusief gezinsleden op postcode gesorteerd
- 3 = exclusief gezinsleden op naam gesorteerd
- 4 = exclusief gezinsleden op postcode gesorteerd

5. ONDERCENTRALES

Het aantal ondercentrales onderging evenals in de jaren sedert 1985 geen wijziging (nl. 98).

De positie van de ondercentrales kwam in dit verslagjaar zeer nadrukkelijk aan de orde.

De 41ste jaarlijkse algemene vergadering (zie paragraaf 3) bevestigde dat, bij behandeling van voorstellen van het hoofdbestuur tot verwijdering van de ondercentrales uit de partij-organisatie, de ondercentrales hun positie dienden te behouden, waarbij voorstellen van het hoofdbestuur werden verwacht om functie en taakstelling nog eens sterker te benadrukken. De algemene indruk bestond dat meer dan voorheen de ondercentrales een actieve rol binnen de organisatie hebben gespeeld.

Voor deze zienswijze kan o.a. als bewijs worden aangevoerd dat van de 98 ondercentrales er 61 voldeden aan de reglementaire verplichting om een exemplaar van het jaarverslag en van de rekening en verantwoording van de penningmeester van de ondercentrale aan de algemeen secretaris te doen toekomen, een percentage van 62,24% (de hoogste score tot nu toe).

Was in 1982 = 46,39%, 1983 = 46,39%, 1984 = 58,16%, 1985 = 48,98%, 1986 = 51,02% en in 1987 = 45,92%

De verdeling over de kamercentrales was als volgt:

	totaal aantal ondercentrales	ingezonden
's-Hertogenbosch	6	2
Tilburg	4	2
Gelderland	11	3
Rotterdam	1	1
's-Gravenhage	1	1
Leiden	8	7
Dordrecht	11	8
Amsterdam	1	1
Den Helder	6	3
Haarlem	3	3
Zeeland	6	2
Utrecht	6	6
Friesland	5	4
Overijssel	7	7
Groningen	8	2
Drenthe	4	4
Limburg	9	4
Flevoland	1	1

Het percentage mutaties in het secretarissenbestand van de ondercentrales bedroeg 34,69%, weer meer dan in 1987.

Was in 1982 = 35,05%, 1983 = 22,45%, 1984 = 34,69%, 1985 = 35,71%, 1986 = 24,49% en in 1987 = 32,65%

Behoudens veranderingen in Utrecht en Zuid-Holland voltrokken zich geen fundamentele wijzigingen.

6. KAMERCENTRALES

Sedert jaar en dag vormen de kamercentrales de overkoepelende organisatorische eenheden binnen de partij. Hun taakstelling en functioneren zijn van fundamenteel belang voor de wijze waarop coördinatie van handelingen, uitdragen van meningen, uitvoering van door het hoofdbestuur c.q. algemene vergadering genomen besluiten, wordt gerealiseerd.

Dat de 18 kamercentrales onderling grote verschillen vertonen wordt duidelijk uit de door de centrales ingezonden jaarverslagen, maar kan vooral worden vastgesteld bij de bezoeken van delegaties van het dagelijks bestuur aan de kamercentrales. Het is o.a. om die reden dat in het kader van de discussies over functie en structuur van de VVD wordt uitgegaan van de specifieke verantwoordelijkheid van de kamercentrales.

Voor de kamercentrales was ook 1988 een arbeidsintensief jaar. Zij dienden zich bezig te houden met de voorbereiding voor de Europese verkiezingen van '89, en ook al met die voor de Tweede Kamer van 1990 (zie paragraaf 10). Voorts vergde de behandeling van het Liberaal Bestek en de beschrijvingsbrief voor de 41ste jaarlijkse algemene vergadering hun aandacht. Daarnaast waren enige kamercentrales actief in het begeleiden van gemeentelijke herindelingen binnen hun gebied (in het bijzonder de kamercentrale Utrecht).

Door het aanvaarden van het wijzigingsvoorstel m.b.t. een aantal artikelen in statuten en huishoudelijk reglement door de algemene vergadering ontstond een nieuwe formele mogelijkheid om de binding van de kamercentrales met het hoofdbestuur c.q. centrale apparaat te versterken.

Het nieuwe artikel 27.2 statuten schrijft een periodiek-overleg voor tussen het hoofdbestuur en de voorzitters van de kamercentrales. Na een aanloopperiode van enige maanden kwam na het passeren van de gewijzigde statuten bij de notaris op 5 september dit overleg in een meer formeel kader. De voorzitter van de partij, de ondervoorzitter en de algemeen secretaris maakten de volgende bijeenkomsten mee: 1 oktober, 12 november en 17 december. De onderwerpen, die besproken werden, waren zowel van politieke als organisatorische aard.

In het kader van de versteviging van genoemde band waren er ook de gebruikelijke bijeenkomsten, van de secretarissen kamercentrales met de algemeen secretaris en medewerkers van het algemeen secretariaat op 7 september en van de penningmeester van de partij met de penningmeesters van de kamercentrales op 25 februari en 4 oktober.

Juist met het oog op de betekenis van de kamercentrales als steunpunten voor de landelijke organisatie is continuïteit van de desbetreffende functionarissen onontbeerlijk. Het aantal mutaties geeft daartoe een indicatie.

In 1985 = 33,33%
1986 = 27,78%

1987 = 44,44%
1988 = 38,88%

In 1988 werden de bezoeken van delegaties uit het dagelijks bestuur aan de kamercentrales voortgezet. Tot aan de zomerperiode betroffen deze een ontmoeting met de voorzitters van de afdelingen; vanaf september waren alle bestuurders in het verband van een kamercentrale in de gelegenheid hetzij plenair hetzij groepsgewijs met leden van het dagelijks bestuur en de algemeen secretaris van gedachten te wisselen.

Achtereenvolgens werden bezocht:

13 januari	kc. Flevoland
27 januari	kc. Utrecht
3 februari	kc. Haarlem
10 februari	kc. Tilburg
24 februari	kc. Amsterdam
2 maart	kc. Friesland
9 maart	kc. Gelderland
16 maart	kc. Overijssel
28 september	kc. Groningen
5 oktober	kc. 's-Hertogenbosch
19 oktober	kc. Amsterdam
26 oktober	kc. Drenthe
2 november	kc. Zeeland
9 november	kc. Friesland
30 november	kc. 's-Gravenhage
14 december	kc. Gelderland
21 december	kc. Haarlem

Geconcludeerd kon worden dat de belangstelling voor en ook de instemming met bepaalde onderwerpen per centrale verschilden. De aanwezigheid op de verschillende bijeenkomsten was in het algemeen groot, waarbij nog eens werd bevestigd dat het kader, niettegenstaande fundamentele kritiek op de gang van zaken in de laatste jaren, toch met een zeker vertrouwen de toekomst tegemoet zag.

7. DAGELIJKS BESTUUR EN HOOFDBESTUUR

In 1988 werden 12 vergaderingen van het hoofdbestuur gehouden nl. op 18 januari, 28 maart, 18 april, 25 april, 16 mei, 20 juni, 29 augustus, 19 september, 10 oktober, 24 oktober, 21 november en 19 december.

Ook in dit verslagjaar werd aan veel onderwerpen aandacht geschonken.

Voor een belangrijke beslissing kwam het hoofdbestuur te staan waar het betrof het bepalen van een standpunt inzake het al dan niet beeindigen door de VVD van het lidmaatschap van de Liberale Internationale. Daaraan lag de FPO-kwestie ten grondslag (Voor achtergrondinformatie wordt verwezen naar het 40ste Jaarverslag). Na ampele discussie kwam het hoofdbestuur tot de conclusie dat er, mede op basis van toezeggingen door de voorzitter van de Liberale Internationale en verklaringen van de zijde van de FPO, waarin deze partij toezegde zich voortaan te zullen distancieren van uitspraken die wijzen op een zekere mate van instemming met Oostenrijks dubieus verleden vooral uit de periode 1938-1945, thans geen reden was om het lidmaatschap te beeindigen. Wel zou het hoofdbestuur de gang van zaken in Oostenrijk zeer kritisch blijven volgen. De 41ste jaarlijkse algemene vergadering (zie paragraaf 3) bekrachtigde deze beslissing (zie voorts paragraaf 20).

In de beslotenheid van het hoofdbestuur werd vaak zeer uitvoerig en indringend stilgestaan bij de politiek van alledag. Daarbij uitte het hoofdbestuur zich vaak kritisch t.a.v. een groot aantal onderwerpen, waarbij steeds de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie (en een enkele keer ook de vice-premier) gesprekspartner was, terwijl ook de voorzitter van de Eerste-Kamerfractie, zij het vanuit de meer afstandelijke verantwoordelijkheid die de Eerste Kamer eigen is t.o.v. het politiek beleid, een belangrijke inbreng had. De kritiek vanuit de achterban werd op die wijze vaak nog eens indringend verwoord.

De overige onderwerpen waren (in willekeurige volgorde):

- de notitie "stroomopwaarts": over interne en externe public relations;
- de notitie "ledenwerving": over de noodzaak om tot ledenwerving over te gaan;
- de notitie "Abspoelstichting": deze beleidsnotitie wil een aanzet geven om alle periodieken in de partij i.v.m. mogelijke besparing van kosten onder te brengen in een stichting die dan belast wordt met het uitgeven van deze periodieken;
- de notitie "Oudstichting": met als doel de huisvesting van het centrale-apparaat en dat van de prof.mr.B.M. Teldersstichting te coördineren en tevens de mogelijkheden te onderzoeken of tot een andere huisvesting dient te worden gekomen;
- de problematiek verbonden aan wijzigingen van de Kieswet i.h.b. die t.a.v. de indeling in kieskringen;
- de begroting voor 1988;
- de vaststelling van de tekst van het 40ste Jaarverslag;

- de behandeling van Liberaal Bestek: in het bijzonder de betekenis die moet worden toegekend aan de ingediende amendementen c.q. moties van afdelingen en centrales;
- vorming en scholing: o.a. de actualisering van het cursusmateriaal;
- de behandeling van moties en amendementen op de 41ste jaarlijkse algemene vergadering;
- het instellen van een commissie Verkiezingsprogramma '90 (zie ook paragraaf 14);
- het jongerenbeleid;
- de behandeling van de aanbevelingen van mr.J.M. Polak c.s. inzake klaagrecht van kandidaten en het beoordelingssysteem inzake kandidaten met als conclusies geen beoordelingssysteem te introduceren wel echter tot het instellen van een bemiddelingsgroep over te gaan, die o.a. onder verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur klachten i.h.b. bij afdelingen en centrales zal onderzoeken en daarbij bemiddeling zal verlenen;
- de nota "Plan Positieve Actie Vrouwen": het hoofdbestuur zal bevorderen, zonder dit als zodanig in reglementen vast te leggen dat de aandacht wordt gevestigd op het feit dat nog te weinig vrouwen in politieke vertegenwoordigende en bestuurlijke functies namens of in de VVD optreden;
- het rapport van de commissie Partijraad (zie ook de paragrafen 8 en 14);
- de vaststelling van adviezen t.b.v. de amendering van het ELD-verkiezingsprogramma;
- de uitkomsten van de 41ste jaarlijkse algemene vergadering t.a.v. wijzigingen in statuten en reglementen: besloten wordt dat het noodzakelijk is om, alvorens tot de herschrijving te komen, nog meer beslispunten aan de partij voor te leggen;
- het opstellen van een voordracht aan de partijraad van leden die in de delegatie van de VVD naar het congres van de ELD dienen te worden gekozen en een voorstel inzake benoeming van VVD-leden in de Executieve van de ELD;
- het vaststellen van de hoofdlijnen voor de kandidaatstellingen TK en GR;
- het vaststellen van het technisch advies TK t.b.v. de 79ste algemene vergadering;
- de wijziging in de opzet van Vrijheid en Democratie en de beëindiging van de uitgave van de VVD-Expressie;
- de notitie over een te voeren "Ouderenbeleid" binnen de VVD;
- de kandidaatstelling van leden voor het nieuwe hoofdbestuur;
- de vaststelling van de beschrijvingsbrief voor de 79ste algemene vergadering;
- de notitie inzake te voeren discussies binnen de partij;
- de voorbereiding van de partijraad van 17 december;
- de ledenwerfactie '89;
- het jaarplan SWO '89;
- de vaststelling van het ontwerp t.b.v. kandidaatstelling EP;
- de begroting 1989.

De opsomming is bijna volledig. Alle genoemde onderwerpen zijn eveneens terug te vinden op de agenda's van de vergaderingen van het dagelijks bestuur. Daarnaast schonk het dagelijks bestuur

aandacht aan onderwerpen van strikt huishoudelijke aard. Een tweetal onderwerpen had de bijzondere aandacht. Allereerst t.a.v. de huisvesting van het algemeen secretariaat; voorts t.a.v. de personeelssituatie (voor beide onderwerpen wordt verwezen naar paragraaf 9).

Het dagelijks bestuur vergaderde in het verslagjaar 23 maal en wel op 4 januari, 25 januari, 8 februari, 29 februari, 14 maart, 21 maart, 11 april, 17 april (telefonisch), 2 mei, 25 mei, 30 mei, 6 juni, 4 juli, 11 juli, 22 augustus, 5 september, 12 september, 26 september, 3 oktober, 31 oktober, 7 november, 28 november en 19 december (de laatste i.v.m. de personele situatie).

Naast de routinematige beleidsvoering in vergaderingen, waren de leden van het dagelijks bestuur actief door aanwezig te zijn bij vergaderingen van de Executieve van de Liberale Internationale en van de ELD (zie de paragrafen 20 en 21), van de bijzondere groepen (zie paragraaf 15) en vooral in deelneming aan bezoeken van delegaties van het dagelijks bestuur aan de kamercentrales (zie paragraaf 6).

De wijzigingen in dagelijks c.q. hoofdbestuur worden vermeld in paragraaf 3.

Op 31 december was het hoofdbestuur als volgt samengesteld:
dagelijks bestuur:

voorzitter : dr L. Ginjaar te Leidschendam;
ondervoorzitter : mr.I.W. Opstelten te 's-Gravenhage;
penningmeester : drs.P. Ressenar te 's-Gravenhage;
secretarissen : mevr.A.A. Aeyelts Averink-Winsemius te
Krimpen a/d IJssel;
J.D. Blaauw te Zeist;
drs.F.G.J. Steenmeijer te Oosterwolde;
drs.B.J.M. Verwaayen te Wateringen

de voorzitter van de Eerste-Kamerfractie: ir.D. Luteijn (met adviserende stem);

de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie: dr.ir.J.J.C. Voorhoeve (met adviserende stem);

de vertegenwoordiger van de VVD-leden in het Europese Parlement: mr.H.R. Nord (met adviserende stem).

Vertegenwoordigers van de kamercentrales:

's-Hertogenbosch :W.P.T.M. van der Voorn te St. Oedenrode
Tilburg :jhr.R.G.P. Sandberg te Breda
Gelderland (rkk. Arnhem) :mevr.M.J.A. Kombrink-Boot te Apeldoorn
Gelderland (rkk. Nijmegen) :drs.N.P.M. Klein te Nijmegen
Rotterdam :drs.A.H.M. Vredembregt te Rotterdam
's-Gravenhage :mevr.drs.J. Buzeman te 's-Gravenhage
Leiden :drs.H.A. Meulemans te Lisse
Dordrecht :ir.J. Boeve te Zuid-Beijerland

Amsterdam	:drs.C.H.J. ten Broek te Amsterdam
Den Helder	:drs.A. van Voskuilen te Oterleek
Haarlem	:mr.J.F.H.M. van Exter te Heemstede
Zeeland	:mr.D.F. Vos te Middelburg
Utrecht	:mevr.drs.H. Gonda-Wijnholt te Utrecht
Friesland	:W. Pitlo te Balk
Overijssel	:mevr.H.H. Woltjer te Almelo
Groningen	:L. Hardenberg te Groningen
Drenthe	:mevr.W.J.M. Bregman-Kaaks te Roden
Limburg	:mevr.E.F.M. Coenen-Vaessen te Hulsberg
Flevoland	:mr.drs.J.J. Hartman te Almere

Een vertegenwoordigster van de Organisatie Vrouwen in de VVD:
mevr.drs.J.M. de Vries te 's-Gravenhage;
de voorzitter van de Vereniging van Staten- en Raadsleden:
J.W. Remkes te Groningen (met adviserende stem);
een vertegenwoordiger ingevolge de samenwerkingsovereenkomst
VVD/JOVD: mevr.A.C. den Ottelander te Utrecht (met adviserende stem).

Door het dagelijks bestuur (bij delegatie) werden in 1988 aan de volgende leden de VVD-Thorbeckepenningen uitgereikt (in alfabetische volgorde):

dr.ir.C.W.C. van Beekom te Goes; P.L. van den Bossche te Berkel Enschoot; S. Brugman te Ede; J.M. Colenbrander-Bosman te Ruinerwold; drs.H.B. Eenhoorn te Voorburg; drs.L. Hilarides te Drachten; A.F.M.W. Hoes te 's-Hertogenbosch; H. Machielsen te Zandvoort; P.Ch. Vogely te Hengelo; mevr.A.M.Th. Wind te Voorburg.

De vergaderfrequentie dagelijks bestuur en hoofdbestuur sedert 1976 is:

Jaar:	DB:	HB:
1976	13	7
1977	16	15
1978	20	12
1979	14	18
1980	19	21
1981	23	13
1982	26	21
1983	21	12
1984	18	13
1985	18	13
1986	21	16
1987	22	13
1988	23	12

8. PARTIJRAAD

Voor de partijraad was 1988 in menig opzicht een belangrijk jaar. Allereerst omdat positie, taakstelling en samenstelling van de raad zelf ter discussie werden gesteld, voorts omdat evenals in 1983 de uitspraken van de partijraad inzake het concept-programma van de ELD binnen VVD-verband een eind-beslissing inhielden zonder een finale beslissing van de algemene vergadering en tenslotte omdat - net als in 1987 - een maal in beslotenheid werd vergaderd.

De partijraad kwam drie maal bijeen en wel op 10 september te Hillegom, op 24 september te Utrecht en op 17 december eveneens te Utrecht.

Van het aantal leden dat de partijraad telde was op 10 september 48,66%, op 24 september 54,02% en op 17 december 49,73% aanwezig.

In de vergadering van 10 september werden de amendementen c.q. moties behandeld die door de leden van de raad op het concept verkiezingsprogramma van de ELD waren ingediend. Voor achtergrond en betekenis van het programma wordt verwezen naar paragraaf 21. De taak van de partijraad was om te bepalen welke amendementen c.q. moties door de VVD-delegatie zouden worden ingediend om te worden behandeld op het congres van de ELD in december.

Van de 177 ingediende amendementen c.q. moties kwamen er 60 of op inhoudelijke en/of op redactionele gronden in aanmerking om eventueel door bundeling van de teksten en overige redactionele bewerking te worden doorgezonden naar het secretariaat van de ELD. Een percentage van 33,90 (was in 1983: 22,86%).

Voorts werden op deze vergadering de delegatielieden naar het ELD-congres te Luxemburg gekozen (voor samenstelling van de delegatie wordt verwezen naar paragraaf 21).

Ook werden de VVD-leden in de Executieve van de ELD aangewezen: dr L. Ginjaar te Leidschendam en J.D. Blaauw te Zeist, beide c.q. en voorts dr.W.F. van Eekelen te Wassenaar om door het congres rechtstreeks te worden benoemd. Feitelijk zouden de drie genoemden in 1989 dienen af te treden maar i.v.m. het Europese verkiezingsjaar was besloten in dat jaar geen congres te houden. De verkozen leden zullen dientengevolge eerst in 1991 aan de beurt van periodiek aftreden zijn.

De zittingsperiode omvat regulier twee jaren.

(Voor verslaglegging wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1369 van 10 oktober, blz. 14 en 15).

Op 24 september kwam de partijraad wederom bijeen, nu betrof het de jaarlijkse bijeenkomst waar gediscussieerd werd over Troonrede en Miljoenennota. Evenals in 1987 werd reeds 's-morgens in plenaire vergadering bijeengekomen.

Na redevoeringen van de partijvoorzitter, dr L. Ginjaar, en de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, dr.ir.J.J.C. Voorhoeve, werd uiteengegaan in discussiegroepen gebaseerd op de cluster-indeling zoals die binnen de Tweede-Kamerfractie wordt toegepast. Na rapportage uit de groepen en vervolgens plenaire discussie

sloot de voorzitter van de Eerste-Kamerfractie, ir.D. Luteijn, de bijeenkomst af.

(Voor verslaglegging wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1369 van oktober, blz. 4 en 5).

Tenslotte de partijraad van 17 december.

In het 40ste Jaarverslag werd in paragraaf 14 aandacht geschonken aan de commissie ad hoc inzake het functioneren van de partijraad. Ook in dit verslagjaar wordt in genoemde paragraaf aandacht geschonken aan deze commissie. De commissie ontleende haar status aan de uitspraak van de partijraad van 1 november 1986: "dat beraadslaging geboden is over de vraag op welke wijze de partijraad zou moeten functioneren om aan haar statutaire doelstellingen te voldoen".

In de loop van 1988 werd zowel door de ingestelde commissie o.l.v. de heer ing.M. de Bruijne als door het hoofdbestuur het functioneren van de raad onderzocht en werden tevens voorstellen geconcipieerd die zowel positie, taakstelling als samenstelling betroffen.

De commissie legde haar bevindingen neer in een rapport dat d.m.v. de VVD-Expresse nr. 192 en door beschikbaarstelling op de 41ste jaarlijkse algemene vergadering onder de aandacht van de kaderleden werd gebracht. Omdat het hoofdbestuur het functioneren van de gehele partij ter discussie wenste te stellen was het voor de hand liggende gevolg dat ook dat bestuur zich met de onderhavige materie diende in te laten. Dit tweesparenbeleid leidde er toe dat in de tweede helft van 1988 de partij de beschikking zou hebben over twee van elkaar verschillende voorstellen.

Beide voorstellen zouden in eerste aanzet worden voorgelegd voor advies aan een vergadering van de partijraad in januari 1989.

Maar op een verzoek conform art. 53.3 hr. van tien leden van de raad (ds.drs.A.D.H. Huysman en negen anderen) werd besloten nog in december bijeen te komen.

Op de bijeenkomst werd door de afgevaardigden van de kamer-centrale Utrecht een motie ingediend die uitging zowel van de door de commissie gedane voorstellen als van de beslispunten die het hoofdbestuur had geconcipieerd.

In grote lijnen nam de partijraad de motie over, waarbij tevens werd bepaald dat alle tot dan toe voorliggende uitwerkingen geen onderwerp meer zouden zijn voor toekomstige beraadslagingen maar uitsluitend de in de motie aangeduide gedachten als beslispunten zouden worden opgenomen in de beschrijvingsbrief voor de 42ste jaarlijkse algemene vergadering.

Op de vergadering, die besloten was, had een zeer constructieve gedachtenwisseling plaats waaruit eens te meer bleek dat het de partijraad ernst was waar het ging om het eigen functioneren en de bijzondere status van de raad in het gehele organisatorische verband van de VVD.

Ingevolge uitspraken van de 41ste jaarlijkse algemene vergadering t.a.v. de interpretatie van artikel 52 hr. is, zolang de huidige situatie t.a.v. de partijraad voortduurt, een besloten partijraad toegankelijk voor de leden van de raad, de leden van de commissies (ex art. 60 hr) en de besturen van een bijzondere

groep (ex art . 78.1 hr).

Dat dit besloten karakter ten zeerste is gewaardeerd blijkt eens te meer uit het feit dat de stemgerechtigde leden in groten getale aanwezig zijn geweest. Dit laat overigens onverlet het feit dat het aantal aanwezige leden niet de grens van twee derden overschrijdt. Het ondervolgende overzicht betreft het gemiddelde over de jongste tien jaren, waarbij het gemiddelde van de vermelde jaren als criterium is genomen (tussen haakjes het aantal bijeenkomsten)

Presentie-graad leden partijraad:

1979	46,56	(3)
1980	52,02	(2)
1981	48,42	(2)
1982	54,48	(2)
1983	61,96	(3)
1984	58,64	(3)
1985	50,89	(4)
1986	52,79	(2)
1987	60,36	(2)
1988	50,80	(3)
totaal gem.	53,69	(26)

9. ALGEMEEN SECRETARIAAT

In het 40ste Jaarverslag werd reeds gewezen op de belangrijke veranderingen die zich voltrokken of die zich in 1988 zouden voordoen.

Het daarin vermelde externe onderzoeksbureau had in zijn rapport aangegeven dat het minimum aantal formatieplaatsen dat vereist werd om het centrale-apparaat van de partij nog enigszins doelmatig te laten functioneren 15 bedroeg. (Dit aantal is exclusief functionarissen t.b.v. de Vereniging van Staten- en Raadsleden, de Organisatie Vrouwen in de VVD en de redactie van Vrijheid en Democratie).

In de loop van 1988 werd dit aantal, mede door natuurlijke afvloeiing, bereikt. In 1986 was nog sprake van 22 formatieplaatsen derhalve een afname sedertdien met 31,82%.

De werkdruk voor de medewerkers nam door dit, overigens niet te vermijden, beleid aanzienlijk toe, hetgeen resulteerde in een groeiende ongerustheid bij de overgebleven medewerkers over hun toekomst, zowel materieel als immaterieel.

Die onrust werd bevorderd door het voornemen van het dagelijks bestuur om de gratificatieregeling bij verkiezingen, die een onderdeel was van de totale arbeidsvoorwaarden als neergelegd in de Richtlijnen Thorbeckehuis (RITH), te beëindigen.

Naar aanleiding van dit voornemen kwamen de medewerkers voor de eerste maal ter bespreking van hun arbeidsvoorwaarden bijeen, waarmee tevens gestalte werd gegeven aan het overleg zoals dat door de wetgever in de Wet op de Ondernemingsraden is gegeven. Het "Medewerkers Overleg Thorbeckehuis" (MOTH) besloot een aantal alternatieven aan het dagelijks bestuur voor te leggen. Een en ander leidde er toe dat de medewerkers instemden met de voorgestelde afschaffing, waar tegenover stond het accepteren door het dagelijks bestuur van de voorstellen van de medewerkers tot uitbreiding van het aantal vakantiedagen (verplichte dagen door de algemeen secretaris vast te stellen) en een gratificatie gebaseerd op een vijftal feestdagen zoals dat bij het bedrijfsleven algemene ingang heeft gevonden en mede gebaseerd op de belastingregeling ter zake.

Gelet op deze ontwikkeling mag geconcludeerd worden dat voor het algemeen secretariaat veel een overtreffende trap kent in de veertigjarige geschiedenis van de partij. 1988 behoort in negatieve zin tot de niet te overtreffen traptrede. De schokgolf waarvan in zoveel jaarverslagen reeds gewag gemaakt werd, bereikte dus inderdaad het laatste strand!

Zoals reeds vermeld is nam het aantal medewerkers af. Enige medewerkers aanvaardden elders een functie, nadat zij meestal voor korte tijd een dienstverband met de VVD waren aangegaan. De heer A.P. van der Toorn, die jarenlang een van de steun en toeverlaten is geweest bij de boekhouding nam afscheid omdat hij de pensioengerechtigde leeftijd bereikte. Het hoofdbestuur is hem vanwege zijn inzet, betrokkenheid en kennis van zaken grote erkentelijkheid verschuldigd.

Degenen die werkzaam zijn op het algemeen secretariaat laten zich in het algemeen onderscheiden in twee categorieën. Of medewerkers blijven gedurende een lange periode (meer dan zeven jaar) voor de VVD werkzaam of zij ervaren hun verbintenis als te zijn van tijdelijke aard. Het aantal medewerkers dat de grens van 12 1/2 jaar dienstverband heeft bereikt neemt toe.

Ook in dit verslagjaar passeerden twee medewerkers mevr. J.E.S. Versluis-Boot en de heer J.J. Alberts die grens resp. op 1 juni en 1 september. Op hun uitdrukkelijke wens werd echter geen aandacht aan dit bijzondere feit geschonken. Beide medewerkers hebben gedurende die jaren het lief en leed van de partij meegemaakt en zij hebben daarbij steeds blijk gegeven zich op buitengewone wijze voor de VVD te willen inzetten.

Dat de bezuinigingen ingrijpend zijn moge ook blijken uit de verminderde service-verlening die daar onherroepelijk een gevolg van is. O.a. laat zich dat weerspiegelen in het aantal stukken c.q. copieën dat door het algemeen secretariaat wordt aangemaakt. Daarbij dient rekening te worden gehouden met het feit dat in een pre-verkiezingsjaar het aantal copieën steeds aanzienlijk is.

Voorts veroorzaakte de 41ste jaarlijkse algemene vergadering met daarin de behandeling van het Liberaal Bestek een stijging van dit aantal: nl. 35%. Wanneer daarmee rekening wordt gehouden is het gemiddeld verbruik per maand niet 95.409 maar 62.015 copieën.

Overzicht aantal fotocopieën gem. per maand:

1983	88.977
1984	101.642
1985	147.046
1986	98.405
1987	66.377
1988	95.409

Overzicht aantal ontvangen brieven per jaar:

1983	7.103
1984	7.084
1985	7.059
1986	6.994
1987	5.153
1988	5.272

Overzicht aantal verzonden brieven per jaar:

1983	3.647
1984	4.191
1985	4.816
1986	3.958
1987	3.916
1988	3.659

Met betrekking tot de brieven dient vermeld te worden dat daarin niet zijn begrepen ontvangen mutatie-formulieren, folders, drukwerk en verzonden convocaten en mededelingen. Van de ontvangen brieven werd ca 1/5 doorgezonden naar de Tweede-Kamer-fractie omdat de inhoud betrekking had op het door deze fractie gevoerde beleid.

Van het geregistreerde aantal bestuurders (voorzitter, secretaris, penningmeester) van afdelingen en centrales, circa 2181, werden er ± 950, d.w.z. ruim 43% vervangen. Meer dan in enig jaar voordien. Het aantal mutaties (verhuizingen etc.) bedroeg in 1988 circa 13.407 voor het totale ledenbestand. Het eerder vermelde externe onderzoeksbureau ging uit van het getal 12.500.

Mutaties in een zo complex ledenbestand als dat van een politieke partij laten zich door de aard van de mutaties overigens zeer slecht vergelijken met die van andere (semi) vrijwilligersorganisaties.

Uit deze gegevens moge o.a. blijken dat de werkzaamheden voor een zo smalle groep van medewerkers relatief en absoluut zeer toenamen. De partij is hen dan ook zeer erkentelijk voor de wijze waarop zij zich in deze moeilijke fase in het bestaan van de partij hebben ingezet om de organisatie overeind te houden.

Tenslotte zij nog te vermelden dat het algemeen secretariaat blijft gehuisvest in het Thorbeckehuis te 's-Gravenhage. Een extern onderzoek heeft nl. uitgewezen dat er in Den Haag - gelet op de voorwaarden - geen reeel alternatief voor handen is.

Het algemeen secretariaat bestond op 31 december uit de volgende medewerkers (in alfabetische volgorde):

J.J. Alberts, mevr.P. van Bemmelen-van Duijn, W.J.A. van den Berg, mevr.P.G.M. Beijersbergen, B. de Bruijn, H.M.G. Dittmar, A.W. Dijk, mevr.E. Gans, mevr.C.M.T. de Goede-Ammerlaan, mevr.W.J. Heijerman-Jongstra, mevr.I. Krijgsman, mevr.G.J. Koopman-Stieber, mr.H.J. Lutke Schipholt, mevr.M.Th.M. Tangel, mevr.J.E.S. Versluis-Boot, H. van Vliet, mevr.M.J. Wassenaar en mr.D.W. Zwart.

10. VERKIEZINGEN '88, '89 EN '90

Activiteiten in het kader van verkiezingen werpen hun schaduwen vooruit. Zij vergen de nodige aandacht van de betrokkenen, zowel van de vrijwilligers als van de professionele functionarissen.

Drie verkiezingen brachten reeds in 1988 de nodige werkzaamheden met zich: nl. de verkiezingen voor het Europese Parlement '89 en de Tweede-Kamerverkiezing '90, terwijl ook t.a.v. de raadsverkiezingen '90 een aanzet werd gegeven.

Europese Verkiezingen '89

De partij maakte zich in dit verslagjaar op om voor de derde maal kandidaten te stellen voor de derde rechtstreekse verkiezingen van leden voor het Europese Parlement. Op die kandidaatstelling was voor de eerste keer het door de 71ste algemene vergadering vastgestelde reglement EP van toepassing.

De 41ste jaarlijkse algemene vergadering aanvaardde het door het hoofdbestuur voorgestelde technisch advies (zie Vrijheid en Democratie nr. 1370 van november, blz. 30). Daarbij werd uitgegaan van een bezetting van het maximum door de Wet toegestane aantal van 40 kandidaten op een lijst, geldend voor het gehele land.

De plaatsen 22 t/m 40 werden gereserveerd voor kandidaten uit de 19 rijkskieskringen afkomstig, die dienden te worden aangewezen door de 18 kamercentrales in volgorde van de omvang van de kiezersbestanden in de rijkskieskringen door de VVD in 1986 verkregen. De hoofdlijnen voor deze verkiezingen werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1368 van september, blz. 15 e.v.

De leden werden opgeroepen in Vrijheid en Democratie nr. 1366 van juni/juli, blz. 47 (herhaald in augustus) om namen te noemen van eventuele kandidaten aan het bestuur van hun afdeling.

Uiteindelijk gaven zich 34 voorlopige kandidaten voor een verkiesbare plaats en 8 voorlopige kandidaten voor een onverkiesbare plaats op voor de groslijst die gepubliceerd werd in Vrijheid en Democratie nr. 1370 van november, blz. 26 e.v. Van deze voorlopige kandidaten voor een verkiesbare plaats waren er drie, te weten mevr. mr. J.E.S. Larive en de heren drs. G.M. de Vries en drs. F.A. Wijsenbeek, die als zittende leden te kennen hadden gegeven wederom aan de verkiezingen te willen deelnemen. De zittende leden ir. H.J. Louwes en mr. H.R. Nord wensten niet voor herkandidering in aanmerking te willen komen.

De kandidaten werden door 56 afdelingen opgegeven, hetgeen 9,18% is van het totale aantal afdelingen. In 1978 en 1983 was dit percentage resp. 9,05% en 7,41%.

Op 19 november werd in nauwe samenwerking tussen het hoofdbestuur en de kamercentrale Utrecht een bijzonder succesvolle presentatiedag te Utrecht gehouden.

De kamercentrales vergaderden vervolgens op 3 december om de advieslijsten op te stellen.

Het hoofdbestuur stelde daarna in zijn vergadering van 19

december het ontwerp op (conform art. 14.1 onder 5 EP) mede op basis van de lijsten van gewogen gemiddelden (Moddermanlijsten). Deze bescheiden werden toegezonden aan de leden van de verkiezingsraad, die eerst op 28 januari 1989 bijeen zou komen. Voorts werden de gegevens gepubliceerd in de laatste VVD-Expresse in december (nr. 214, blz. 4 en 5) en vervolgens in januari 1989 vermeld in Vrijheid en Democratie, nr. 1372, blz. 1.

In de paragrafen 8 en 21 wordt aandacht geschonken aan het concept-verkiezingsprogramma van de ELD. Ook t.b.v. die behandeling is een groot aantal activiteiten ontwikkeld, waarbij eens te meer duidelijk is dat de VVD als immer een grote waarde toekent aan het gezamenlijk optreden van de liberale partijen in de Europese Gemeenschap en zij zich ook daadwerkelijk inzet t.b.v. de ELD.

In de paragrafen 17 en 18 wordt aandacht geschonken aan de overige activiteiten op de terreinen van voorlichting en vorming en scholing die in het teken staan van de naderende Europese verkiezingen.

Tweede-Kamerverkiezing 1990

Bij de voorbereiding voor de Tweede-Kamerverkiezing en die voor de raadsverkiezingen van 1990 zag het hoofdbestuur zich voor een groot probleem geplaatst.

Reeds enige jaren werd en wordt gedacht aan wijziging van de Kieswet. Een en ander resulteerde in voorstellen van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken die een veelheid van onderwerpen omvatten. Een van deze onderwerpen betrof de data van genoemde verkiezingen. Volgens de geldende bepalingen zouden de raadsverkiezingen in maart en de Tweede-Kamerverkiezing in mei 1990 plaatsvinden, maar in de voorstellen zou bij verkiezingen voor GR en TK in eenzelfde jaar de verkiezing TK juist in maart en die voor GR dan in mei worden gehouden. Het was de vraag in 1988 of de voorstellen ook tijds door de Staten-Generaal konden worden behandeld. Het hoofdbestuur besloot, ter vermindering van ieder risico, bij het opstellen van de tijdschema's uit te gaan van maart 1990, zodat de partij nimmer op enigerlei wijze verrast zou kunnen worden.

In de hoofdlijnen TK, die gepubliceerd werden in Vrijheid en Democratie nr. 1369 van oktober, blz. 26 en 27, werd derhalve van dat voornemen uitgegaan, waarbij de opzet voorts was dat de gehele procedure zou eindigen in december 1989. In het eerder genoemde nummer van Vrijheid en Democratie (blz. 32) werden de leden opgeroepen namen te noemen van eventuele voorlopige kandidaten aan het bestuur van hun afdeling voor 1 december. Te zelfder tijd vroeg de algemeen secretaris conform de reglementaire bepalingen de zittende leden (bewindslieden en Tweede-Kamerleden) hem te informeren of zij voor een voorlopige kandidatuur in aanmerking wensten te komen. Alle zittende leden (met uitzondering van dr.R. Braams te Utrecht) bevestigden hem dat zij overwogen een kandidatuur te zullen aanvaarden.

In zijn vergadering van 24 oktober stelde het hoofdbestuur het technisch advies op (gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1370 van november, blz. 25 en 26) dat door de 79ste algemene vergadering zou dienen te worden vastgesteld. In dit technisch advies werd uitgegaan van een lijstaanvoerder met daarna een twintigtal kandidaten, dat over vijf combinaties verspreid diende te worden.

Bij kandidaat nr. 22 ving de zgn. "ijzeren ring" aan om te eindigen bij kandidaat nr. 40, zodat de opvolging en voor de kandidaten en voor de partij overzienbaar was (en is).

Bij verkiezingen hoort ook een programma. Bij Tweede-Kamerverkiezingen wordt zo'n programma altijd vastgesteld door de algemene vergadering, nadat eerst de gehele partij in de gelegenheid is gesteld om, onder toepassing van art. 48 hr. "de bijzondere besluitvormingsprocedure", amendementen c.q. moties op het ontwerp in te dienen.

Het ontwerp diende zoals reeds jarenlang gebruikelijk was te worden geconcipeerd door een door het hoofdbestuur in te stellen commissie.

In de eerste helft van 1988 werd de commissie samengesteld waarbij als voorzitter optrad het erelid mr.E.H. Toxopeus. De commissie werd voorzien van een duidelijke taakstelling zoals die door de 41ste jaarlijkse algemene vergadering werd vastgesteld. (Voor taakstelling, samenstelling en werkwijze van de "Commissie Toxopeus" wordt verwezen naar paragraaf 14).

Raadsverkiezingen 1990

Zoals reeds geschetst is doen zich bij het vaststellen van de definitieve dag der verkiezingen problemen voor, waar de partij formeel geen invloed op kan uitoefenen.

Ook bij de hoofdlijnen voor deze verkiezingen is dan ook uitgegaan van een datum in de maand maart 1990.

De procedure dient dus eveneens in 1989 te worden afgerond.

Ter voorbereiding is in Vrijheid en Democratie nr. 1371 van december blz. 4 een artikel van de hand van de algemeen secretaris geplaatst met als titel "Verwachtingen, Voetangels en Valluiken".

Evenals in 1982 en 1986 is er in de partij grote behoefte aan adviezen t.b.v. deze verkiezingen die door hun aard het dichtst van alle verkiezingen staan bij de afdelingen. Voor afdelingen vormen zij immers de belangrijkste basis van hun bestaan.

Conform de reglementaire bepalingen werd het eerste gedeelte van de hoofdlijnen gepubliceerd in de VVD-Expressie nr. 214 van 20 december om te worden herhaald in Vrijheid en Democratie nr. 1372 van januari 1989, blz. 13.

Overige verkiezingen 1988

In een aantal gebieden hebben in dit verslagjaar tussentijdse raadsverkiezingen plaatsgevonden in het kader van gemeentelijke herindelingen. Voor een overzicht van de resultaten wordt verwezen naar paragraaf 15 onder b. In nauwe samenwerking met het algemeen secretariaat en de betrokken kamercentrales zijn zeer veel activiteiten ontwikkeld.

Zo'n gemeentelijke herindeling is voor de opbouw van de organisatie altijd problematisch. Afdelingen dienen soms te worden gesplitst en/of nieuwe afdelingen dienen te worden gevormd. De betrokken afdelingen hebben kans gezien zonder al te veel onderlinge tegenstellingen in goede samenspraak kandidatenlijsten op te stellen en zij hebben voorts met kracht de reorganisatie ter hand genomen.

In paragraaf 4 zijn de daaruit voortvloeiende wijzigingen vermeld.

11. LEDENBESTAND

Aan de teruggang in het ledental sedert 1983 kwam in 1988 helaas geen einde.

Het netto-verlies van 7.547 was in absoluut aantal wel minder dan in 1987, maar in relatie tot het totale ledenbestand betekende het een procentuele vermindering van 9,89%, hetgeen meer is dan in enig jaar van de voorbije veertig jaren werd geboekt.

De partij viel terug tot het niveau van 1973.

Naast deze sombere constatering is het echter een gunstig toekomstperspectief dat het verlies van 1988 voor 86,74% is geleden in de periode tot 1 juli.

Sedertdien is sprake van een stabilisatie hetgeen er op kan duiden dat de partij bezig is zich uit het dal te verwijderen. Het dragen van regeringsverantwoordelijkheid is echter immer voor de ontwikkeling in het ledenbestand ongunstig geweest.

Het volgende overzicht van de ledenstanden (sedert de invoering van de centrale-contributieheffing) brengt die ontwikkeling nadrukkelijk in beeld:

ledentallen per 31 december in de jaren 1972 t/m 1988

1972	1973	1974	1975	1976	1977
41.536	68.414	78.759	82.831	87.571	97.396 *
--	+64,71	+15,12	+5,17	+ 5,72	+ 11,22 **
--	+64,71	+89,62	+99,42	+110,83	+134,49 ***
1978	1979	1980	1981	1982	1983
100.510	92.314	85.881	92.830	102.888	95.528 *
+ 3,28	- 8,15	-6,97	+ 8,09	+ 10,83	- 7,15 **
+142,18	+122,25	+106,76	+123,47	+147,71	+129,99 ***
1984	1985	1986	1987	1988	
89.120	86.821	84.617	76.282	68.735 *	
- 6,71	- 2,58	- 2,54	- 9,85	- 9,89 **	
+114,56	+109,03	+103,72	+ 83,65	+ 65,48 ***	

* aantal leden

** % stijging of teruggang
t.o.v. het voorafgaande jaar

*** % stijging t.o.v. 1972

Het verlies van 9,89% t.o.v. 1987 is overigens het landelijk gemiddelde. Bij vergelijking tussen de ontwikkelingen in de 19 rijkskieskringen (de 18 kamercentrales) ontstaat een gedifferentieerd beeld (zie tabel 1).

De betekenis der letters in de volgende tabellen is:

A 's-Hertogenbosch	H Dordrecht	O Overijssel
B Tilburg	I Amsterdam	P Groningen
C Gelderland (Arnhem)	J Den Helder	Q Drenthe
D Gelderland (Nijmegen)	K Haarlem	R Limburg
E Rotterdam	L Zeeland	S Flevoland
F 's-Gravenhage	M Utrecht	W algemeen secr. en USA
G Leiden	N Friesland	

Tabel 1

	leden '87	leden '88	verlies	% achter- uitgang	+ = meer - = minder dan land. gem.
A	4142	3684	458	11,06	+
B	3539	3173	366	10,34	+
C	5659	5157	502	8,87	-
D	3637	3274	363	9,98	+
E	1732	1478	254	14,67	+
F	3134	2848	286	9,13	-
G	7715	6857	858	11,12	+
H	6282	5696	586	9,33	-
I	1748	1571	177	10,13	+
J	4234	3785	449	10,60	+
K	6106	5444	662	10,84	+
L	2412	2217	195	8,08	-
M	6805	6335	470	6,91	-
N	3436	3094	342	9,95	+
O	4309	3918	391	9,07	-
P	3528	3129	399	11,31	+
Q	3636	3370	266	7,32	-
R	3017	2628	389	12,89	+
S	923	804	119	12,89	+
W	288	273	15	5,21	-
Tot.	76282	68735	7547	9,89	/

Procentueel werden zeer grote verliezen geleden in Den Bosch, Leiden, Haarlem, Den Helder, Groningen, Limburg, Flevoland en bovenal in Rotterdam (14,67%). Daarentegen waren de verliezen in Utrecht, Zeeland, Friesland, Drenthe en rkk. Arnhem van veel geringer omvang. Deze verschillen veroorzaakten ook een wijziging in de % spreiding van de leden over geheel Nederland. Tabel 2 brengt een en ander in beeld:

Tabel 2

	verdeling leden '87 % over kc's	verdeling leden '88 % over kc's	negatieve/positieve verschuiving
A	5,43	5,36	-
B	4,64	4,62	-
C	7,42	7,50	+
D	4,77	4,76	-
E	2,27	2,15	-
F	4,11	4,14	+
G	10,11	9,98	-
H	8,24	8,29	+
I	2,29	2,29	/
J	5,55	5,51	-
K	8,00	7,92	-
L	3,16	3,23	+
M	8,92	9,22	+
N	4,50	4,49	-
O	5,65	5,70	+
P	4,62	4,55	-
Q	4,77	4,90	+
R	3,96	3,82	-
S	1,21	1,17	-
W	0,38	0,40	+
Tot.	100,00	100,00	/

In bijlage III van dit verslag is het overzicht opgenomen per categorie-leden waarbij vergelijking met de situatie in 1987 mogelijk is door weergave van de ledenoverzichten per 31 december 1987 en 1988.

De ledenontwikkeling sedert 1982 wordt weergegeven in tabel 3.

Tabel 3

ONTWIKKELING BRUTO/NETTO LEDENVERLIES '82-'88

jaar	aantal leden	bruto aanm.	bruto afm.	netto verl.	% achteruitgang
1982	102.888				
1983	95.528	4.995	12.355	7.360	7,15
1984	89.120	4.873	11.281	6.408	6,71
1985	86.821	5.594	7.893	2.299	2,85
1986	84.617	6.682	8.886	2.204	2,54
1987	76.282	2.508	10.843	8.335	9,85
1988	68.735	2.102	9.649	7.547	9,89

	68.735	26.754	60.907	34.153	33,19

Het netto-verlies komt steeds tot stand vanuit een situatie waarbij zowel sprake is van aanmelding als van afvoering. In 1988 waren dat resp. 2.102 aanmeldingen waar 9.649 afvoeringen tegenover stonden. De totale achteruitgang sedert 1982 in ledental bedroeg 33,19%. 60.907 afvoeringen waar 34.153 aanmeldingen tegenover stonden. Totaal 95.060 mutaties!

Of deze verschijnselen typerend zijn voor ontwikkelingen binnen een politieke partij onttrekt zich aan de waarneming. Wel klagen bijna alle non-profitorganisaties over vermindering van leden. De verhouding tussen opgevoerde en afgevoerde leden wordt duidelijk in de onderstaande tabel:

Tabel 4

jaar:	opgevoerde leden	:	afgevoerde leden
1983	1,00	:	1,47
1984	1,00	:	2,32
1985	1,00	:	1,38
1986	1,00	:	1,33
1987	1,00	:	4,32
1988	1,00	:	4,59

Dat deze ontwikkeling niet voor alle categorieën in de contributie-inning dezelfde is, moge blijken uit tabel 5. Het verlies over 1988 wordt overigens beïnvloed door het feit dat eerder dan voorheen met de contributie-inning (voor '89) is begonnen. De gebruikelijke afmeldingen n.a.v. de ontvangst van de accept-girokaart die anders ten laste komen van het volgende jaar zijn reeds in het eindresultaat verwerkt.

Tabel 5

 Procentuele verdeling van de verschillende groepen leden *)
 (sedert 1972 - aanvang centrale contributie-inning)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981

A	0,07	0,12	0,13	0,13	0,12	0,14	0,14	0,17	0,20
B	0,07	0,34	0,66	0,14	0,29	0,23	0,16	0,09	0,06
C	1,17	5,04	6,08	4,08	3,75	4,51	5,05	4,12	3,02
D	72,86	62,93	61,52	61,74	61,51	60,15	58,96	58,21	57,72
E	9,37	13,80	13,39	15,76	16,46	16,48	16,64	17,86	19,08
F	16,46	17,77	18,22	18,15	17,87	18,49	19,05	19,55	19,92

	100	100	100	100	100	100	100	100	100

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989

A	0,19	0,19	0,21	0,23	0,23	0,25	0,28	0,30
B	0,11	0,26	0,15	0,07	0,05	0,09	0,05	0,08
C	3,96	5,40	4,60	4,05	3,46	3,48	2,78	2,76
D	56,79	55,66	54,75	54,01	53,58	52,97	53,31	52,02
E	19,24	18,95	20,31	21,64	22,29	22,79	23,98	24,11
			**)	**)	**)	**)	**)	**)
F	19,71	19,54	19,98	20,00	20,39	20,42	20,60	20,73

	100	100	100	100	100	100	100	100

gem. o.d. jaren

A	0,18
B	0,16
C	3,95
D	58,15
E	18,35
F	19,21

 100

* peildatum 1 januari

VERKLARING VAN LETTERS:

A = ereleden en leden van verdienste

B = aspirant-leden (16 - 18 jaar)

C = leden 18 t/m 26 jaar

D = leden 27 t/m 64 jaar

E = leden 65 jaar en ouder en ingevolge artikel 64.2 h.r.
 (sedert 1984) **)

F = gezinsleden (leeftijd onbepaald).

Tabel 5 geeft een duidelijk beeld van de verschuivingen die zich sedert 1972 in het ledenbestand hebben voorgedaan. Het meest opvallend is het feit dat ook in 1988 het aandeel van de groepen E en F is toegenomen; daarentegen is duidelijk sprake van een afname in het procentuele aandeel van de groep D. Er is dus sprake van een zekere mate van vergrijzing in het bestand. De gezinsleden omvatten 1/5 van het bestand. In deze groep bevinden zich overigens ook leden in de leeftijd van 16 t/m 27 jaar, maar duidelijk is dat deze categorie F het meest de vrouwelijke leden omvat.

Sedert 1984 wordt een peiling gehouden inzake de opbouw van het ledenbestand naar sexe.

De tabellen 6 en 7 geven de verdeling van de vrouwelijke leden over de verschillende rijkskieskringen weer, waarbij tevens het verlies per kamercentrale is weergegeven en het procentuele aandeel van de vrouwelijke leden t.o.v. het totale ledenbestand van een kamercentrale.

Tabel 6

	vrouw. leden '87	vrouw. leden '88	verlies	% achter- uitgang	+ = meer - = minder dan land. gem.
A	1.216	1.106	110	9,05	-
B	1.024	896	128	12,50	+
C	1.988	1.835	153	7,70	-
D	1.089	999	90	8,26	-
E	567	482	85	14,99	+
F	1.395	1.257	138	9,89	+
G	2.522	2.254	268	10,63	+
H	1.993	1.834	159	7,98	-
I	612	553	59	9,64	+
J	1.284	1.150	134	10,44	+
K	2.062	1.834	228	11,06	+
L	731	668	63	8,62	-
M	2.460	2.274	186	7,56	-
N	1.073	974	99	9,23	-
O	1.411	1.297	114	8,08	-
P	1.334	1.191	143	10,72	+
Q	1.236	1.183	53	4,29	-
R	887	775	112	12,53	+
S	274	241	33	12,04	+
W	91	83	8	8,79	-
Tot.	25.249	22.886	2.363	9,36	/

Tabel 7

	% gedeelte vr. leden van kc '87	% gedeelte vr. leden van kc '88	verdeling vr. leden '87 % over kc's	verdeling vr. leden '88 % over kc's	negatieve/ positieve versch.
A	29,36	30,02	4,81	4,83	+
B	28,93	28,24	4,06	3,92	-
C	35,13	35,58	7,87	8,02	+
D	29,94	30,51	4,31	4,37	+
E	32,74	32,61	2,25	2,11	-
F	44,51	44,14	5,52	5,49	-
G	32,69	32,87	9,99	9,85	-
H	31,73	32,20	7,89	8,01	+
I	35,01	35,20	2,42	2,42	/
J	30,33	30,38	5,09	5,02	-
K	33,77	33,69	8,17	8,01	-
L	30,31	30,13	2,90	2,92	+
M	36,15	35,90	9,74	9,93	+
N	31,23	31,48	4,25	4,26	+
O	32,75	33,10	5,59	5,67	+
P	37,81	38,06	5,28	5,20	-
Q	33,99	35,10	4,90	5,17	+
R	29,40	29,49	3,51	3,39	-
S	29,69	29,98	1,09	1,05	-
W	31,60	30,40	0,36	0,36	/
Tot.	33,10	33,30	100,00	100,00	/

In de kamercentrales 's-Gravenhage, Utrecht, Groningen en rkk. Arnhem worden procentueel van het ledenbestand per kamercentrale de hoogste aantallen vrouwelijke leden aangetroffen, terwijl in Tilburg, Limburg en Flevoland de vertegenwoordiging ver onder het landelijk gemiddelde blijft.

Gelet op de betekenis die aan het jongerenbeleid binnen de VVD wordt toegekend (zie paragraaf 23) is het van enige importantie om tevens een inzicht te hebben in het aandeel van de jonge leden (16 t/m 27 jaar) in de totaliteit van het ledenbestand. Daarbij doet zich de moeilijkheid voor dat zich een deel van deze geregistreerde leden bevindt in de categorie F, de gezinsleden. Dat deel is niet in absolute cijfers uit te drukken, maar na analyse van het beschikbare materiaal mag gesteld worden dat ca. 1/3 van het ledenbestand in categorie F jonge leden omvat.

In ondervolgende tabel 8 wordt een indicatie gegeven van de ontwikkeling van het relatieve percentage en het relatieve aantal jonge leden sedert 1 januari 1973

Tabel 8

1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
6,24	10,58	12,74	10,22	9,79	10,84	11,71	10,71
2.592	7.238	10.034	8.465	8.573	10.558	11.770	9.886
1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
10,83	10,57	12,16	11,50	10,87	10,31	10,37	9,63
9.301	9.812	12.511	10.985	9.687	8.951	8.775	7.345
1989							
9,74							
6.695							

Tenslotte is het van belang dat bij de ontvangst van de contributiegelden niet het aantal leden bepalend is, maar het aantal inningen.

In 1988 werden ca. 73.253 inningen geregistreerd, dus beduidend meer dan het aantal van 68.735 leden zou doen vermoeden.

Desalniettemin blijft de ontwikkeling zorgwekkend, ook al is in de tweede helft van 1988 een tendens te signaleren dat het tij ten goede keert.

12. OPLOSSEN VAN PROBLEMEN IN AFDELINGEN EN CENTRALES EN DE
COMMISSIE VAN BEROEP (ART. 32 STATUTEN)

Afdelingen en centrales kunnen een reglement vaststellen dat afwijkt van het modelreglement maar dat wel verenigbaar is met de statuten en het huishoudelijk reglement van de VVD.

Daarnaast steunt het hoofdbestuur het streven van een afdeling of centrale die het reglement als statuten in een notariële akte wil doen opnemen. In dat geval is de afdeling of centrale een rechtspersoon geworden met volledige rechtsbevoegdheid, waardoor de bestuurder in principe niet meer hoofdelijk aansprakelijk is voor door hem ten laste van de afdeling of centrale aangegane verplichtingen.

In 1988 werd door het hoofdbestuur geregistreerde aantal voor de eerste keer vastgelegd:

	MODEL REGL	NIET-MODEL REGL	REGL BIJ NOT AKTE	TOTAAL
AFDELING	540 89%	51 9%	13 2%	604 100%
ONDERCENTRALE	87 89%	9 9%	2 2%	98 100%
KAMERCENTRALE	6 33%	8 45%	4 22%	18 100%

JAAR VAN OPRICHTING BIJ NOTARIELE AKTE

	AFD	OC	KC	TOTAAL
1982	1	0	0	1
1983	1	0	1	1
1984	3	1*	0	4
1985	2	1*	1	3
1986	3	0	0	3
1987	0	0	1	1
1988	3	0	1	4
	13	2	4	19

* afdeling tevens ondercentrale

Bemiddelingsgroep

Voor het oplossen van problemen in afdelingen en centrales was van belang dat het hoofdbestuur besloot tot het instellen van een bemiddelingsgroep.
Zeer zinvol vooral met het oog op de komende raadsverkiezingen.

Die raadsverkiezingen wierpen reeds in dit jaar hun schaduwen vooruit.

In een aantal afdelingen werden, soms latent, aanwezige spanningen manifest. De bemiddelingsgroep werd dan ook een aantal malen ingezet.

De leden van de bemiddelingsgroep zijn (in alfabetische volgorde): P.L. van den Bossche, mevr.H.J. Sengers-van Gijn, R. Wigboldus.

De ondervoorzitter van de partij heeft de activiteiten van de groep in zijn portefeuille, de algemeen secretaris coördineert de werkzaamheden.

Commissie van Beroep

De commissie was per 31 december als volgt samengesteld:
prof.mr.J.M. Polak te Ede, voorzitter, mevr.mr.A. Nieuwenhuis-Nagtglas boot te Haren en ir.T. Thalhammer te Son met als plaatsvervangende leden: A. Bos te Apeldoorn, prof.mr.M.C.B. Burkens te Leersum en mr.H.C.G.L. Polak te Rotterdam.

De commissie kwam in het verslagjaar een maal bijeen; daarbij werden twee beroepszaken behandeld.

Beide keren betrof het een beroep dat werd ingesteld tegen een beslissing van de ledenvergadering van de afdeling tot ontzetting uit het lidmaatschap van de VVD van een van de leden van de VVD-fractie in de gemeenteraad.

In een van deze zaken werd de grondslag van de ontzetting gevonden in de uitspraak van de betrokkene om zich in de gemeenteraad onafhankelijk, te weten los van de overige leden van de VVD-fractie, te zullen opstellen. De commissie was van mening dat dit strijdig is met de belangen van de VVD voor welke partij betrokkene oorspronkelijk in de raad werd gekozen en dat door het optreden als zelfstandig raadslid een aan de VVD toekomende raadszetel wordt ingenomen, waardoor de VVD op onredelijke wijze wordt benadeeld; in dit geval werd het beroep verworpen.

In de tweede zaak was de samenwerking met het betreffende raadslid door de overige leden van de fractie opgezegd. De commissie achtte het beroep gegrond omdat de gronden op basis waarvan de ledenvergadering van de afdeling tot ontzetting uit het lidmaatschap was overgegaan op zichzelf onvoldoende waren om de beslissing te kunnen dragen.

13. COMMISSIES VAN ADVIES (ARTIKEL 60 H.R.)

De 21 landelijke partijcommissies hebben gedurende 1988 een groot aantal onderwerpen van specifieke en meer algemene aard bestudeerd.

Het aantal op het algemeen secretariaat geregistreerde vergaderingen van deze commissies bedroeg 195.

Het merendeel daarvan vond plaats in het gebouw van de Tweede Kamer. Een overzicht van hetgeen in de commissievergaderingen aan de orde is geweest, is opgenomen in bijlage IV van dit jaarverslag.

Tijdens de partijraad van 24 september 1988, die gewijd was aan Troonrede en Miljoenennota, was een groot aantal commissieleden actief in het overleg binnen de verschillende werkgroepen. Evenals voorgaande verslagjaren viel de aantrekkingskracht van de werkgroep Financiële en Economische Zaken in het bijzonder op.

Het jaarlijkse overleg van voorzitters van de commissies vond dit verslagjaar op 8 december plaats. Deze bijeenkomst werd voorgezeten door drs. F.G.J. Steenmeijer, als lid van het dagelijks bestuur o.a. belast met de commissie-activiteiten en als zodanig de opvolger van drs. L. Hilarides.

Het contact tussen commissieleden enerzijds en kamerleden en bewindslieden anderzijds was gedurende het verslagjaar zeer veelvuldig en waardevol.

14. COMMISSIES EN WERKGROEPEN AD HOC

Commissie ad hoc inzake het functioneren van de partijraad.

De commissie partijraad vergaderde op 13 januari, 3 maart, 22 maart en 7 april.

Na aanleiding van het besluit van het hoofdbestuur om aan de algemene vergadering op 27 en 28 mei een voorstel voor te leggen om statutair een vorm van inspraak/overleg met het hoofdbestuur te creëren, verzocht de commissie het hoofdbestuur bij brief van 9 februari om nadere instructie.

Het voorstel was voor de commissie aanleiding om het hoofdbestuur te vragen aan te geven of zij in haar onderzoek diende uit te gaan van de bestaande of de beoogde structuur. Daarbij herinnerde de commissie het hoofdbestuur aan haar brief van 9 december 1987 waarin de commissie aangaf van mening te zijn dat er waarschijnlijk weinig goede zin bestond om zowel een partijraad als een apart kamercentrale-overleg te doen functioneren.

De commissie, nog in afwachting van een reactie van het hoofdbestuur, rondde haar onderzoek af in de vergadering van 7 april en bood bij brief van 14 april het rapport aan het hoofdbestuur aan onder de volgende voorwaarde:

(..) In overweging genomen dat uw bestuur ons verzocht heeft dit voorjaar verslag te doen van onze bevindingen, heeft de commissie niettemin gemeend aan dat verzoek uitvoering te geven en thans het rapport u aan te bieden. Uitdrukkelijk wil de commissie daarbij vermelden dat onze conclusies gebaseerd zijn op de huidige organisatie-structuur van de partij en niet op de situatie die ontstaat indien bovengenoemd voorstel op de 41e J.A.V. wordt aangenomen(..)

Daarnaast verzocht de commissie het rapport openbaar te maken, waaraan gehoor werd gegeven door publicatie als bijlage bij de VVD-Expresse nr. 192 van 20 mei 1988 en door ter beschikbaarstelling aan de afgevaardigden op de 41ste jaarlijkse algemene vergadering.

Op 11 oktober vond een informeel overleg plaats tussen de leden van de commissie en de voorzitter van de partij.

De behandeling van het rapport vond plaats in de partijraadsvergadering van 17 december, in deze vergadering werd de commissie gelegenheid gegeven het rapport toe te lichten.

De commissie partijraad was als volgt samengesteld:
ing. M de Bruijne, voorzitter; mr. D.W. Zwart, secretaris;
J.F. Meijeraan RA, mr. H.C.G.L. Polak; W. Schuddeboom, mr. H.P. Talsma; ir. T. Thalhammer.

De Commissie ad hoc Liberaal Bestek '90

Op 21 januari overhandigde mr.A. Geurtsen aan de partijvoorzitter

het eerste exemplaar van de discussienota "Liberaal Bestek '90", nadrukkelijk bedoeld om de discussie in de partij over politiek inhoudelijke onderwerpen te stimuleren. De partij heeft gretig van deze mogelijkheid gebruik gemaakt en de tekst die bij verschijning door de pers als "een ruk naar rechts" werd bestempeld, gewijzigd door het indienen van ca. 2279 moties. De behandeling daarvan waarmee in de jaarlijkse algemene vergadering op 27 en 28 mei te Veldhoven werd begonnen, werd voortgezet op 10 en 11 juni in Ede. In verband met de noodzaak dat de Commissie Verkiezingsprogramma snel met haar werkzaamheden zou beginnen werd besloten geen gewijzigde versie van het Liberaal Bestek op te zetten.

De algemene vergadering besloot dat de uitspraken over de ingediende moties (positief en negatief) moesten worden beschouwd als een van de bouwstenen voor het op te stellen concept-verkiezingsprogramma 1990-1994. De commissie die zich daarmee bezighoudt kreeg voorts de beschikking over de tekst van de discussienota Liberaal Bestek en de niet in de algemene vergadering behandelde moties.

De wijze waarop de discussie werd gevoerd toonde aan dat aan de doelstelling in het Liberaal Bestek, te weten het stimuleren van de inhoudelijke discussie in de partij, ruimschoots werd voldaan. De commissie verdiende waardering dat zij dit, door haar nek uit te steken, mogelijk heeft gemaakt. (Zie voor de samenstelling van de commissie het 40ste Jaarverslag, blz. 55).

Commissie ter opstelling van het concept-verkiezingsprogramma 1990-1994

In de vergadering op 18 april heeft het hoofdbestuur de commissie benoemd die het concept-verkiezingsprogramma 1990-1994 moest opstellen. De commissie was als volgt samengesteld: mr.E.H. Toxopeus, voorzitter; leden: drs.T.C. Braakman, mevr.N.H. van den Broek-Laman Trip, prof.mr.M.C.B. Burkens, drs.F.M. Feij, drs.L.M.L.H.A. Hermans, mevr.mr.E.J.J.E. van Leeuwen-Schut, mevr.E. Tuijnman, dr.P. Winsemius; adviserend lid: mr.F.H.G. de Grave; adviseurs: ir.D. Luteijn, mr.H.R. Nord, dr.ir.J.J.C. Voorhoeve; ondersteuning: dr K. Groenveld en mevr.M.Th.M. Tangel.

De commissie werd op 20 mei door de partijvoorzitter geïnstalleerd. Zij begon haar werkzaamheden met het bijwonen van de discussies over de moties en amendementen op het Liberaal Bestek op 27 en 28 mei in Veldhoven op de jaarlijkse algemene vergadering en de voortzetting daarvan op 10 en 11 juni in Ede. Als gevolg van een ter zake door de algemene vergadering aanvaarde motie werd een wijziging aangebracht in de taakopdracht van de Commissie Verkiezingsprogramma. Deze luidde toen als volgt: "De taak van de commissie is het schrijven van een concept-verkiezingsprogramma 1990-1994. Als bouwstenen voor de tekst dienen in elk geval:

- de Beginselverklaring en het Liberaal Manifest 1980;
- verkiezingsprogramma 1986-1990;
- de uitspraken van de algemene vergadering over de moties die op de discussienota Liberaal Bestek zijn ingediend (positief en

negatief richtinggevend);
- de tekst van het Europese programma voor de Europese verkiezingen in 1989.

Het programma dient een allesomvattend (in tegenstelling tot beknopt) karakter te hebben en een puntsgewijze opsomming te geven. Het zal als referentiekader moeten kunnen dienen voor een op te stellen regeerakkoord, voor het handelen van de Tweede-Kamerfractie en het voeren van een verkiezingscampagne.

Het hoofdbestuur heeft aan de partijcommissies en de bijzondere groepen verzocht om voor 1 oktober een bijdrage aan de commissie te willen toesturen. De commissie heeft eveneens de beschikking over de tekst van de discussienota Liberaal Bestek en de niet in de algemene vergadering behandelde moties.

De commissie kan voorts gebruik maken van suggesties die gevraagd of ongevraagd door anderen in de VVD worden aangeleverd. De commissie dient op 15 januari 1989 de concept-tekst gereed te hebben".

Zowel in juni als juli kwam de commissie eenmaal bij waarna in de periode augustus-december intensief werd vergaderd. Wekelijks kwam de commissie bijeen om aan de hand van bijdragen van de individuele leden grondig te discussieren over tal van onderwerpen. De bijdragen die werden ontvangen van de partijcommissies werden bij die discussie betrokken; bovendien werd dankbaar gebruik gemaakt van de uitgebreide bijdrage van de Tweede-Kamerfractie.

Bovendien vond overleg plaats met de commissie Gemeenteprogram van de Vereniging van Staten- en Raadsleden om tot afstemming van de inhoud van de beide programma's te komen.

De commissie rondde haar werkzaamheden nog niet in het verslagjaar af doch was wel zover gevorderd dat het concept-programma naar verwachting volgens schema kon worden gepresenteerd.

15. BIJZONDERE GROEPEN (ART.78.1 HR)

Artikel 78.1 hr. stelt duidelijk en niet voor tweerlei uitleg vatbaar "Groepen van leden van de VVD die zich voor een bepaald doel willen organiseren, regelen hun werkzaamheden volgens afzonderlijke statuten en/of reglementen.....".

De drie bijzondere groepen die reeds bij de aanvang van de VVD of op een later tijdstip door het hoofdbestuur als zodanig werden erkend, gaven aan hun werkzaamheden op geheel eigen wijze gestalte.

De ontwikkeling van hun ledenbestanden toonden eveneens aanzienlijke verschillen. De Vereniging van Staten- en Raadsleden en de Groep Nederland van de Liberale Internationale zagen een teruggang in ledentallen, terwijl de Organisatie Vrouwen in de VVD zich stabiliseerde.

In totaal waren in 1988 5.341 VVD-leden verbonden met een of meer van deze groepen.

	aantal VVD-leden	% van het VVD bestand
1984	3938	4,42
1985	4710	5,42
1986	5479	6,48
1987	5390	7,07
1988	5341	7,77

De bijzondere groepen hebben een eigen jaarverslag zodat volstaan wordt met een drietal "korte" overzichten van hun wel en wee.

a. Organisatie Vrouwen in de VVD

Op 1 januari 1988 was de bestuurssamenstelling als volgt:
A.M.T. Wind, voorzitter, drs J.E. de Bruin-Scheepens, vice-voorzitter, mr E. Duyfjes-Vos, penningmeester, mr A.J. Snoep-Mook, secretaris, J. Weeder-van 't Hof, 2e secretaris en secretaris organisatie, J.A.M. Robertson-Olgers, secretaris politiek, drs H.M.A. Magis-Habets, 2e secretaris politiek, M. Woudenberg-Monshouwer, secretaris Liberale Vrouw, M.J. Essers-Huiskamp, secretaris propaganda, M.P.A. Hooghuis-Zoet, secretaris vorming en scholing, F. Heineken-Hoven, secretaris externe vertegenwoordiging/NVR

In de Adviesraadsvergadering van maart 1988 werd mevrouw Hooghuis opgevolgd door mevrouw C.J.M. Resink-v.d. Lugt.

Op 30 mei namen mevrouw Wind en mevrouw Heineken afscheid. Mevrouw drs J.M. de Vries en mevrouw J.J.F. Biewenga-Lubbers werden in hun plaats benoemd.

Mevrouw Essers en mevrouw Woudenberg traden uit het Landelijk Bestuur in resp. de Adviesraadsvergaderingen van 26 september en 11 november.

Per 31 december 1988 was er een vacature voor de functie van secretaris PR en propaganda. Mevrouw drs H.L. Pieters was sinds september 1988 hoofdredacteur van de Liberale Vrouw.

De vergaderingen van het Landelijk Bestuur werden bijgewoond door de Emancipatiewerker, mevrouw drs K.E.J. v.d Berg en zo mogelijk

ook door mevrouw A. Aeyelts Averink-Winsemius vanuit het dagelijks bestuur van de VVD.

Het Landelijk Bestuur vergaderde 17 maal. In deze vergaderingen werd regelmatig van gedachten gewisseld met VVD-Tweede-Kamerleden over voor vrouwen belangrijke politieke onderwerpen, een contact dat door het Landelijk Bestuur zeer waardevol werd geacht.

Met de Adviesraad werd 4 maal vergaderd. Politieke onderwerpen maakten een vast onderdeel uit van de agenda.

De voorzitter vertegenwoordigde de Organisatie in het hoofdbestuur.

In de partijraad hadden per 1 januari 1988 namens de Organisatie zitting:

Th. L. Blom-de Kock van Leeuwen, H.P.M. v. Kemenade-Beelen (in oktober opgevolgd door B.A.H.M. Lok-Knap.), drs J.E. de Bruin-Scheepens, J.A.M. Robertson-Olgers en qq de voorzitter van de Organisatie.

De Organisatie Vrouwen in de VVD was vertegenwoordigd in de LCV en de LPC, evenals in diverse partijcommissies.

Het aantal aangeslotenen bleef constant in getal:
3369 aangeslotenen.

Er waren vele verzoeken om informatie die het secretariaat te verwerken kreeg, bijvoorbeeld over het opzetten van nieuwe afdelingen, toepassing van reglementen, standpunten met betrekking tot politieke onderwerpen, aanvragen voor spreeksters of mogelijke kandidaten voor besturen of commissies. Hieruit is opnieuw gebleken dat de inmiddels 40-jarige Organisatie niets aan levendigheid heeft ingeboet.

De geautomatiseerde deskundigenbank, die begin 1988 verder werd geactualiseerd, voldeed aan de verwachtingen.

Op 4 en 5 februari 1988 werd het 40-jarig bestaan van de Organisatie gevierd op het Congres in Lunteren dat als onderwerp had: "Vrouwen, kunst en media".

De vrijdagavond werd ingeleid door de voorzitter mevrouw Wind. Tevens spraken de partijvoorzitter, de fractie-voorzitters van de Eerste- en Tweede Kamer en de voorzitter van de fractie in het Europees Parlement. De avond kreeg een feestelijk tintje door het optreden van Marie-Cecile Moerdijk.

Op zaterdag sprak de heer Wallis de Vries over de vrouw in de media en mevrouw van Heemskerck Pillis-Duvekot over de vrouw in de beeldende kunst. Ook werd een kunstmarkt gehouden door vrouwelijke beeldende kunstenaars.

Per 1 maart trad, opnieuw dankzij de subsidie van de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, een emancipatiewerker in dienst, mevrouw drs K.E.J. v.d. Berg. Haar opdracht was het opstellen en

uitwerken van een plan voor positieve actie, ten einde het aandeel van vrouwen in besturen en politieke vertegenwoordigingen te vergroten.

Naar aanleiding van de rede van de partijvoorzitter tijdens het Congres in Lunteren, vond in Utrecht op 15 april een gedachtenwisseling plaats tussen de heer Ginjaar en een groot aantal aangeslotenen (ongeveer 200) over de positie van de Organisatie Vrouwen in de VVD. Onder de aanwezigen, afkomstig uit het hele land, bevonden zich veel bestuurders en oud-bestuurders, onder wie mevrouw Fortanier-de Wit. Uit de discussie bleek de grote betrokkenheid van de aanwezigen bij de Organisatie.

Tijdens de 41ste jaarlijkse algemene vergadering werd na discussie over de nieuwe structuur van het hoofdbestuur met grote meerderheid een amendement aangenomen, waardoor de Organisatie Vrouwen in de VVD met adviserende stem in de gelegenheid blijft om de vergaderingen van het hoofdbestuur in zijn nieuwe vorm bij te wonen. Ter gelegenheid van het vertrek van de voorzitter mevrouw Wind uit het hoofdbestuur werd haar tijdens de vergadering die Thorbeckepenning uitgereikt, die zij daarop schonk aan de Organisatie Vrouwen in de VVD.

Het Landelijk Bestuur formuleerde commentaren op het Liberaal Bestek en op het Europees verkiezingsprogramma en deed aanbevelingen aan de betreffende commissie voor het verkiezingsprogramma 1990-1994.

De voorzitter en de secretaris politiek woonden de vergaderingen bij van het Politiek Vrouwen Overleg, van welk overleg de VVD-vrouwen in 1988 het voorzitterschap hadden en het secretariaat voerden.

De Organisatie was landelijk vertegenwoordigd in de Nederlandse Vrouwen Raad. In dat kader werden de vergaderingen van het Algemeen Bestuur en de vele studiedagen bezocht. De Organisatie was eveneens vertegenwoordigd in het Breed Platform Vrouwen voor Economische Zelfstandigheid, de Associatie voor Herverdeling van Betaalde en Onbetaalde Arbeid en het Landelijk Platform Kinderopvang.

Het kwartaalblad "De Liberale Vrouw" kwam 4 maal uit en mocht zich, mede vanwege de nieuwe vorm, in een grotere belangstelling verheugen.

Het informatieblad van het Landelijk Bestuur naar de aangeslotenen i.c. afdelingssecretarissen en contact-vrouwen "Intern", kwam eveneens 4 maal uit.

In het voorjaar werden de discussieleidsters gekaderd voor een landelijke discussieronde over "basisvorming in het voortgezet onderwijs". Van zestien discussiegroepen werden de reacties verwerkt en gezonden aan de staatssecretaris Ginjaar-Maas en de Tweede-Kamerfractie.

De kadertraining in het najaar had als onderwerp "Ouderenbeleid": de economische positie van de oudere vrouw.

Een aantal vrouwen heeft deelgenomen aan de topkadertraining in Wolfheze, de cursussen van de Haya van Somerenstichting en het Seminar Opinion Leaders Europe in Vaals.

Voor een uitgebreider verslag over 1988 wordt verwezen naar het Jaarverslag van de Organisatie Vrouwen in de VVD.

b. Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD

In 1988 waren er geen periodieke gemeenteraads- of statenverkiezingen. In verband met gemeentelijke herindeling en grenscorrecties per 1 januari 1989 vonden wel gemeenteraadsverkiezingen plaats in westelijk Utrecht, enkele aangrenzende gemeenten in Zuid-Holland en in Vorden en Warnsveld. De uitslag was in het algemeen voor de VVD geen verheugende. In de meeste gemeenten liep het aantal VVD-zetels relatief en absoluut terug. Gelijkzeitig met de gemeentelijke herindeling werd ook de grens tussen Utrecht en Zuid-Holland gewijzigd. Woerden en een deel van de voormalige gemeente Driebruggen gingen van Zuid-Holland naar Utrecht over.

Ook het ledental van de vereniging geeft geen reden tot al te grote vreugde. Hoewel het merendeel van de liberale gemeente- en provinciebestuurders verenigingslid is, is het opvallend dat in het bijzonder een relatief groot aantal gemeenteraadsleden het lidmaatschap van de vereniging ontbeert, dit terwijl het herhaaldelijk voor komt dat niet-leden wel een beroep op de vereniging doen. Eind 1988 kende de vereniging 5 ereleden, 1464 gewone leden 290 buitengewone leden. Het aantal abonnees op Provincie & Gemeente is redelijk stabiel met een aantal van 85.

Het bestuur onderging tijdens de jaarvergadering op 5 november een wijziging. De heer Joh.D. van Dijk (Zuid-Holland) werd tussentijds opgevolgd door de heer mr.M.J.J.M. Boelen. Het bestuur bestaat sindsdien uit: J.W. Remkes, voorzitter, mevr.A. van den Berg, ondervoorzitter, mr.J.H. Ekkers, secretaris, jhr.R.G.P. Sandberg tot Essenburg, penningmeester, A. Auer, Noord-Holland, mr.M.J.J.M. Boelen, Zuid-Holland, M.J.W.M. Brooijmans, Noord-Brabant, K.H. Bruinewoud, Flevoland, J. van Doorneveld, Overijssel, mevr.C.P.Th. Dijkstra-Janssen, Limburg, mevr.mr.C.J. Geldorp-Pantekoek, Drenthe, J. de Groot, Gelderland, mevr.mr.E. Korthuis-Elion, Utrecht, T. Maagendans, Friesland, J.L. Niemantsverdriet-Leenheer, Zeeland, P.T. Siertsema-Smid, Groningen en mevr.A.A. Aeyelts Averink-Winsemius, lid van advies. De heer A.W. Dijk en mevr.C.M.T. de Goede-Ammerlaan waren als medewerkers van het algemeen secretariaat van de VVD op de gebruikelijke wijze werkzaam voor de vereniging.

Ook de vereniging kan Europa niet ontlopen. In Provincie & Gemeente werd een reeks Europese artikelen geplaatst en de zaterdag van het jaarcongres op 4 en 5 november stond in het teken van Europa; mevr.mr.J.E.S. Larive (Euro-parlementarier) en mr.P. Roscam Abbing (voorzitter sectie Nederland van de Raad der Europese Gemeenten en Regio's) spraken over "Europa-provincie-gemeente". Vrijdagavond spraken na een openingswoord van de heer Remkes de heren H.J.L. Vonhoff (commissaris van de Koningin in

Groningen) en drs.J.S.J. Hillen (directeur voorlichting Ministerie van Financien) over resp. "De Liberale uitdaging van de jaren '90" en "De relatie pers en politiek".

Op 26 maart vond een discussiemorgen plaats over "De positie van de provincie als bestuurslaag tussen rijk en gemeente en de relatie provincie-gemeente in het bijzonder". Inleiders waren mevr.drs. R.M. ten Cate-Dhont (wethouder Utrecht) en de heren mr.M.J.J.M. Boelen (burgemeester Leimuiden, Nieuwveen en Rijnsaterwoude en statenlid Zuid-Holland) en ing.M. de Bruijne (commissaris van de Koningin in Gelderland). N.a.v. deze bijeenkomst heeft het bestuur een werkgroep ingesteld die met concrete oplossingen t.a.v. het gesignaleerde spanningsveld moet komen.

De jaarlijkse bijeenkomst voor wethouders, burgemeesters en gemeentesecretarissen (de zgn. wethoudersdag) vond plaats op 15 april. De heer H.A. de Boer (secretaris-generaal Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur) sprak over "Welzijn - ook ons een zorg!?", terwijl de heer mr.H.Th.M. Lauxtermann (Tweede-Kamerlid) sprak over de rechtspositie van gekozen gemeente- en provinciebestuurders.

Voor de jaarlijkse burgemeestersdag was de vereniging op 10 juni te gast bij N.V. Luchthaven Schiphol, waar de heren mr.J. Biemond (havenmeester), J.W. Wegstapel (president-directeur) en J.W. de Wijn (hoofd In- en Externe Betrekkingen) inleidingen hielden over de verschillende Schipholaspecten. De dag werd afgerond met een rondrit over Schiphol en een bezoek aan een KLM-Hangar.

De jaarlijkse bijeenkomst van staten- en Eerste-Kamerleden vond op 9 september plaats in Zuid-Holland. Na een ontvangst op het Provinciehuis en een inleiding door de heer mr.S. Patijn (commissaris van de Koningin in Zuid-Holland) ging het per bus naar Naaldwijk, waar na een kort bezoek aan de veiling door de heren J. Hoogendoorn (directeur PR Westland) en ir.ing. H. de Boon (directeur Bloemenveiling Westland) informatie werd gegeven over het Westland nu en in de toekomst, dit laatste in relatie tot de Vierde nota ruimtelijke ordening. De heer Th.F.J. Jansen (Zuidhollandse gedeputeerde) gaf tijdens de lunch informatie over Zuid-Holland. 's-Middags sprak mevr.ir.H.M.E. Bakker (hoofd Stadsontwikkeling gemeente Rotterdam) over de stedelijke ontwikkeling in Rotterdam. Na een kort bezoek aan het Schielandhuis werd de dag met het traditionele diner besloten.

Op 8 oktober vond de themadag Criminaliteit en gemeenten plaats. Inleiders waren mevr.drs.M.W.M. Vos-van Gortel (burgemeester Utrecht) en de heren mr.F. Korthals Altes (minister van Justitie), mr. I.W. Opstelten (directeur-generaal Openbare Orde en Veiligheid Ministerie van Binnenlandse Zaken) en Tj. de Vries (hoofdcommissaris van politie Tilburg en voorzitter VVD-commissie Politie).

Als samenwerkingsactiviteit tussen de partijcommissie Volkshuisvesting en de vereniging vond op 28 oktober een avond over de Nota Volkshuisvesting in de jaren '90 plaats. Inleidingen werden verzorgd door enkele commissieleden.

Een tweede burgemeestersbijeenkomst vond plaats op 4 november, waar met de heer drs.L.M.L.H.A. Hermans (Tweede-Kamerlid) over allerhande actuele zaken werd gesproken.

Gelijktijdig spraken de Tweede-Kamerleden mevr.drs.M.M.H. Kamp en

H.F. Dijkstal met statenleden over welzijn en cultuur. Het periodiek overleg tussen gedeputeerden, commissarissen van de Koningin, fractievoorzitters in de Staten-Generaal en het dagelijks bestuur van de vereniging vond plaats op 11 april en 3 oktober. Naast deze landelijke bijeenkomsten vond een groot aantal regionale en provinciale bijeenkomsten plaats.

Provincie & Gemeente verscheen tienmaal. Het onderging begin 1988 een grote wijziging in uiterlijk. Zowel de cover als de inwendige lay-out werd gewijzigd. Eind 1988 werden tussen redactieraad en bestuur afspraken gemaakt over een vorm van contract-management. In de samenstelling van de redactieraad vonden in de loop van het jaar enkele wijzigingen plaats.

De werkgroep rapport commissie Dekker gaf in maart een ander advies aan de Tweede-Kamerfractie. In mei bracht de werkgroep Gemeentelijk Inkomensbeleid de notitie "Gemeentelijk Inkomensbeleid - een discussie" uit. De ad-hoc werkgroep maakte stellingen voor de discussiebijeenkomst "De positie van de provincie als bestuurslaag tussen rijk en gemeente en de relatie provincie-gemeente in het bijzonder". De werkgroep Asielzoekers hoopt begin 1989 haar werkzaamheden te kunnen afronden. In april startte de commissie Gemeenteprogramma 1990. De door deze commissie samengestelde concept-Leidraad ging in december naar de drukker. Voorbereidingen werden getroffen om te starten met de commissie Provincieprogramma.

Enkele verenigingsleden vormden op verzoek van het bestuur een klankbordgroep Rechtspositie politieke ambtsdragers, welke klankbordgroep het Tweede-Kamerlid de heer Lauxtermann terzake zal ondersteunen.

De vereniging was in 1988 vertegenwoordigd in de partijcommissies Binnenlandse Zaken en Politie, in de Landelijke Commissie Vorming en Scholing, in de Stuurgroep Commissieactiviteiten in de Huisvestingswerkgroep en in de gespreksgroep uitgave van de VVD-periodieken. Ook maakten verenigingsvertegenwoordigers deel uit van de werkgroep Leergang Gemeenteraad van de Haya van Somerenstichting. Tussen de partijcommissie Verkiezingsprogramma en de verenigingscommissie Gemeenteprogramma 1990 vond op 24 november een afstemmingsgesprek plaats.

Op Liberaal Bestek '90 werd door de vereniging een motie ingediend, die door het hoofdbestuur werd overgenomen. Samen met de Organisatie Vrouwen in de VVD werd een amendement ingediend om in het partijbestuur nieuwe stijl het adviserend lidmaatschap van de Organisatie Vrouwen in de VVD, van de jongeren en van de vereniging veilig te stellen. Dit amendement werd door de algemene vergadering van de VVD aanvaard. Ten behoeve van het programma voor de Tweede-Kamerverkiezing werd door de vereniging een aantal punten aangedragen.

Op 10 februari vond een overleg plaats tussen de Minister van VROM, de partijcommissie Milieuhygiene, Tweede-Kamerleden en de vereniging over een aantal knelpunten in de milieuwetgeving en -normstelling. Een vervolgoverleg tussen de partijcommissie en de vereniging werd gehouden op 18 oktober. Op 14 september was er het periodiek overleg met de Tweede-Kamerfractie.

Vier leden van de vereniging maakten deel uit van het Wethouders-overleg van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Op 18 januari vond een overleg plaats met de sectie Nederland van de Raad der Europese Gemeenten en Regio's.

Twaalf liberale burgemeesters werden in 1988 voor het eerst of elders benoemd.

Meer over hetgeen hierboven is opgesomd kan worden teruggevonden in het jaarverslag van de vereniging over 1987/1988 en in Provincie & Gemeente.

c. Groep Nederland van de Liberale Internationale

In 1988 werd door het bestuur vergaderd op: 27 januari, 22 februari, 7 juni, 27 juni, 31 augustus, 10 oktober, 29 oktober en 30 november.

De jaarlijkse algemene ledenvergadering werd gehouden op 7 juni te Utrecht. De ledenvergadering werd gevolgd door een bijeenkomst in het kader van Europa, waarbij inleidingen werden gehouden door dr. Chr. Balje (politieke en institutionele zaken), drs. L. van Leeuwen (economische zaken) en mev. M. J. H. den Ouden-Dekkers (onderwijs, welzijn en cultuur).

Op 31 augustus vond een voortzetting van de algemene ledenvergadering plaats in Utrecht.

Op 29 oktober werkte de Groep mee aan de Europadag in Rotterdam. Op 30 november organiseerde de Groep voor de leden en andere VVD-geïnteresseerden een avond in het kader van de hervormingen in de Sovjet-Unie, waarbij dr. Lowenhardt de politieke aspecten en dr. Van Schaik de economische aspecten van de hervormingen bespraken (beiden verbonden aan het Documentatiecentrum voor Oosteuropes recht te Leiden). Na de inleidingen volgde een levendige discussie.

In 1988 werden de nodige discussies tussen de VVD en de Groep gevoerd over hun onderlinge verhouding. Een en ander was mede het gevolg van ingrijpende wijzigingen in de samenstelling van het dagelijks bestuur en de nieuwe structuur van het hoofdbestuur van de VVD.

Het jaarlijkse congres van de Liberale Internationale vond plaats in Pisa (Italië) van 15 tot 18 september. Op dit congres, waarvan het hoofdthema het rapport Dahrendorf "Future tasks of liberalism, a political agenda" was, waren van de zijde van het bestuur aanwezig: de heren Blaauw, Talsma, Kok, Kroner en mevrouw Zoutendijk-Meijs. Samen met nog een zevental leden van de Groep vormden zij een van de 45 delegaties uit 35 landen. Op de dag waarop de internationale resoluties werden besproken trad de heer Blaauw als congresvoorzitter op.

Tijdens het congres voor Staten- en Raadsleden te Lunteren op 4 en 5 november verrichtte mevrouw Markerink promotie-activiteiten voor de Groep Nederland.

Het bestuur onderging wijziging. De heer Van Splunteren trad als secretaris en als bestuurslid af en de heren Wiebenga en Kroner traden beiden aan.

De samenstelling van het bestuur werd als volgt:

mr.H.P. Talsma, voorzitter, mr.D.H. Kok, vice-voorzitter, mevr.M.A. Zoutendijk-Meijs, secretaris, ir.B.P. Rauwerda, penningmeester, J.D. Blaauw, lid (namens het dagelijks bestuur van de VVD), mevr.S. van Heemskerck Pillis-Duvekot, lid, drs.L. van Leeuwen, lid, drs.A.W. Kroner, lid, mr.J.G.C. Wiebenga, lid.

16. VRIJHEID EN DEMOCRATIE

1988 was een jaar vol improvisatie en verandering voor de redactie van Vrijheid en Democratie. De drie verschillende covervormen in een jaar tijd tonen dat al. Had januari nog de "lettercover", februari tot en met november verschenen met 2 foto's en onderwerpaankondigingen op het omslag. December 1988 bracht tenslotte het langbegeerde A-3 kranteformaat. Stichtingsbestuur, redactie en redactieraad zijn flexibel op de vele noodzakelijke wijzigingen ingesprongen. De 11 verschijningsdata moesten worden teruggebracht tot 10 doordat de vele moties op de discussienota "Liberaal Bestek", dat werd afgedrukt in het januarinummer, gebundeld aan de leden moesten worden toegezonden. Deze twee "boeken" kosten evenveel als een uitgave van het partijblad zodat het juni- en julinummer moesten worden samengevoegd. In de planning was reeds opgenomen een samenvoeging van het april- en meinumner. Er was de redactie veel aan gelegen om het ledenthemanummer over milieu in augustus te handhaven. Dit blad kreeg veel positieve reacties.

Samenvoeging

In het zomerreces werden de partij-informatiestromen nader bekeken en niet lang daarna kwam het bestuur tot het besluit de VVD-Expresse vanwege het financiële tekort op dit blad op te heffen. De inhoud van de Expresse kon - zoals dat ook voor 1986 het geval was - volgens een journalistieke formule worden geïntegreerd in het partijblad. Met deze boodschap is de redactie aan de opzet van het A-3 formaat begonnen. De hoofdredacteur heeft daartoe lay-out adviezen uit de mediawereld ingewonnen. Eind oktober fiatteerde het bestuur het nieuwe ontwerp. In december verscheen daarop de eerste krant.

Advertenties

Doordat het aantal adverteerders dramatisch was teruggelopen, werd besloten om met ingang van 1989 de advertentie-acquisitie weer in handen te geven van Bureau Van Vliet, waarmee in november 1988 gesprekken werden gevoerd. Het contract met Majan Publiciteit liep eind december 1988 af. Het bestuur van de VVD nam het principebesluit om op het partijblad niet verder te bezuinigen. Voor 1989 werden 10 bladen van gemiddeld 16 pagina's gepland - dit los van bestuursbijlagen. Bestuur en redactie waren het er bij de definitieve vaststelling van de vorm over eens dat al het beschikbare geld aan berichtgeving moest worden besteed. Door dit besluit kwam de oranje steunkleur met ingang van december te vervallen.

De definitieve redactionele vorm is gebaseerd op veel korte berichten, zowel uit de regio als vanuit politiek Den Haag. Voor de inhoud geldt dat deze zowel voor de niet-actieve leden als voor het kader aantrekkelijk moet zijn.

17. PROPAGANDA, VOORLICHTING EN CAMPAGNES

De viering van het veertig jarig jubileum van de partij op 29 januari vormde ook voor degenen die belast waren met de organisatie van die dag een nauwelijks te overtreffen hoogtepunt in de stroom van activiteiten die ook dit jaar - een jaar zonder landelijke verkiezingen - werden ondernomen (zie paragraaf 2).

Om de binding met de leden, die op zo'n dag werd benadrukt, nog verder te versterken werd een jubileumtournee georganiseerd. De opzet was vooral om de VVD-prominenten (bewindslieden, voorzitter van de partij, voorzitter van de Tweede-Kamerfractie) de gelegenheid te bieden met leden en VVD-kiezers van gedachte te wisselen o.a. over het gevoerde beleid.

Op een vijftal avonden werden deze bijeenkomsten gehouden en wel op 23 maart kc. Haarlem (te Haarlem), 27 april kc. Groningen (te Marum), 15 juni kc. Overijssel (te Delden), 17 oktober kc. Gelderland (te Zutphen), 17 november kc. Limburg (te Weert). Steeds was sprake van een nauwe samenwerking met de desbetreffende kamercentrale. De opkomst was redelijk tot buitengewoon groot te noemen. Daarmee was duidelijk aangetoond dat deze avonden in een behoefte voorzagen.

Hoewel 1988, zoals eerder aangegeven, geen jaar was van nationale verkiezingen dienden toch voorbereidingen te worden getroffen t.a.v. de Europese verkiezingen 1989.

Al in een vroeg stadium werd dan ook binnen de LPC van gedachten gewisseld over de opzet van de te voeren campagne. Na ampele discussie werd vastgelegd dat het campagneplan diende uit te gaan van een centrale opzet met ruimte voor de regionale inbreng, terwijl voorts in de campagne het accent zou dienen te vallen op de Nederlandse situatie in het kader van het Europa van morgen. De komende Europese verkiezingen werden mede belangrijk geacht omdat het een graadmeter zou kunnen zijn voor de Tweede-Kamer-verkiezing van 1990.

In de tweede helft van 1988 werd aan de voorbereiding een bijzondere invulling gegeven.

Op 14, 15 en 16 oktober werd onder auspiciën van de Liberaal-Democratische Fractie in het Europees Parlement een "Seminair Opinion Leaders Europe '89" (S.O.L.E. '89) te Vaals gehouden. Aan het seminar namen deel propagandisten, vormings en scholingsfunctionarissen en secretarissen van de achttien kamercentrales. Doel was:

- het stimuleren van meer betrokkenheid van de deelnemers bij de Europese eenwording;
- het leggen van geregelde contacten met de zittende Euro-parlementariërs;
- het verwerven van kennis door een uitgebreide informatie-overdracht in woord en geschrift en
- het kunnen uitdragen van de verworven kennis op de kaderleden in de diverse kamercentrales.

Vervolgens gingen de Euro-campagnisten aan het werk om in zo geheten "KC-Europa-Workshops" de opgedane kennis over te dragen op circa dertig kaderleden, vanuit de kamercentrales aangewezen. Op 29 oktober werd ten slotte, wederom onder auspiciën van de Liberaal-Democratische Fractie een zeer goed bezochte informatiedag gehouden in Rotterdam waarop naast de eerder genoemde leden nog vele andere belangstellenden aanwezig waren. Een buitengewoon succes!

Zeker ook door de inbreng van enige prominenten waaronder de aftredende voorzitter van de VVD-minifractie in het Europees Parlement, Hans Nord, en Willy de Clercq, de oud-politiek leider van de Vlaamse zusterpartij de PVV en Euro-commissaris. (Voor verslaglegging van bovengenoemde bijeenkomsten wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1372 van januari 1989, blz. 5 en 6).

De propaganda-activiteiten beperkten zich niet tot Europa. Reeds lang werd binnen de LPC gediscussieerd over een te houden ledenwerfcampagne. De eeuwige vraag was daarbij wanneer is het goede tijdstip; wat is het doel (in de zin van: hoeveel nieuwe leden dienen geworven te worden om ook financieel een redelijk resultaat te bereiken); en wat voor inhoud wordt aan de campagne gegeven?

Om een en ander te realiseren werd een commissie uit de LPC gevormd die in september met een eerste inbreng tot het beantwoorden van bovengenoemde vraagstelling kwam. De heer J. Schout van de kamercentrale Zeeland werkte met de secretaris voor propaganda en voorlichting tevens lid van het dagelijks bestuur, drs. B.J.M. Verwaayen en de adjunct-secretaris voor campagnes en public relations, H.M.G. Dittmar de opzet uit, waarna in november de heer Schout een rondgang maakte langs de kamercentrales om deze te informeren. Hoewel er zeker een redelijke belangstelling bestond om aan de werving mee te doen kon niet worden verheeld dat menig bestuurder met enige scepsis het te gebruiken materiaal beoordeelde.

Maar de tijdsdruk was groot. Een kwestie van nu of nooit. Ten behoeve van het bereiken van een zo goed mogelijk resultaat werden ook de oud-leden die sedert 1986 hun lidmaatschap hadden beëindigd als doel-groep in de actie meegenomen. De actie diende op de 42ste jaarlijkse algemene vergadering (1989) te eindigen, waarbij aan afdelingen die dan bijzondere resultaten hadden verkregen prijzen zouden worden uitgereikt.

Naast de eerder genoemde "campagne"-activiteiten, stond voorlichting en public-relations ook centraal waar het ging om activiteiten inzake informatie-verstrekking aan scholen en studenten. Ca. 2000 aanvragen werden behandeld.

Op 9, 10 en 11 september werd in 's-Hertogenbosch het zo geheten Brabant Perspectief gehouden, een manifestatie van bedrijven c.q. instellingen in de provincie Noord-Brabant. Op die dagen was ook de VVD met een stand aanwezig, waarbij naast medewerkers van het algemeen secretariaat veel kaderleden zich inspanden om een ieder duidelijk te maken dat de aanwezigheid van de VVD ook in Brabant

van groot gewicht was (en is).

Met betrekking tot de Euro-verkiezingen diende nog vermeld te worden dat het dagelijks bestuur in zijn vergadering van 26 september de heer Dittmar aanwees om als campagneleider voor de verkiezingen '89 en '90 op te treden. In nauwe relatie tot de ELD te Brussel bereidde hij allereerst de Europese verkiezingen voor, neergelegd in een campagneplan. In dat kader was het ook van grote importantie dat een "mailing-list" tot stand kwam van ca. 500 geïnteresseerden t.a.v. informatieverstrekking rechtstreeks uit Europa afkomstig.

Naast de "gewone" activiteiten inzake de voorlichting vanuit de partij-organisatie vergden ook de radio en in nog sterkere mate de TV-uitzendingen de nodige aandacht. De radio-uitzendingen werden vanuit de Tweede-Kamerfractie gecoördineerd door een der voorlichters, M. Krom, terwijl de TV-uitzendingen werden gecoördineerd door de partij-voorlichter, H.M.G. Dittmar.

Voor de statistiek zijn de volgende data tenslotte van enige importantie:

VVD-radio	VVD-TV	LPC-vergaderingen
6 januari	10 februari	20 januari
27 januari	5 april	23 maart
3 februari	30 mei	18 mei
16 februari	26 september	7 september
4 maart	21 november	12 oktober
17 maart		16 november
29 maart		
12 april		
29 april		
10 mei		
26 mei		
9 juni		
17 augustus		
30 augustus		
19 september		
27 september		
12 oktober		
25 oktober		
9 november		
22 november		
9 december		
20 december		

Het aantal door het algemeen secretariaat geregistreerde spreekbeurten door bewindslieden en kamerleden in het verband van centrales c.q. afdelingen gehouden bedroeg in 1988 ca. 400.

18. VORMING EN SCHOLING

Tijdens een voor de eerste maal specifiek voor alle trainers en inleiders van de Haya van Somerenstichting georganiseerde dag op 13 februari in Utrecht werd nadruk gelegd op enerzijds informatieverstrekking en anderzijds uitwisseling van gedachten en ervaringen. Afgesproken werd om het cursusbestand en het trainers- en inleidersbestand kritisch onder de loep te nemen.

De jaarlijkse bijeenkomst van vormings- en scholingsfunctionarissen werd op 5 maart in Utrecht georganiseerd. Naast inleidingen van de heren Ginjaar en Opstelten werd door de heer Borkus, hoofd opleidingen IBM Nederland NV, op enthousiaste wijze ingegaan op "een visie t.a.v. vorming en scholing vanuit het bedrijfsleven". Zijn inleiding bewees het grote belang om deskundigen van buiten het actieve partij-circuit VVD-zaken eens met een frisse blik te laten benaderen.

In Borne vond op 16 en 17 april de topkadercursus "Liberalisme op zo'n kop" plaats. Deze cursus werd in het kader van de samenwerkingsovereenkomst VVD/JOVD door de Haya van Somerenstichting en JOVD gezamenlijk georganiseerd. Het weekend stond in het teken van liberale filosofieën waar een veertigtal cursisten de tanden in hebben gezet.

Als vervolg op de bijeenkomst van 13 februari werd op 17 september een bijeenkomst specifiek voor trainers en inleiders van de vak-inhoudelijke cursussen georganiseerd. Hier heeft een eerste afstemming tussen de werkgroep leergang gemeenteraad en de trainers en inleiders plaatsgevonden.

De bijeenkomst van vormings- en scholingsfunctionarissen op 1 oktober te Utrecht heeft met name in het teken gestaan van ideeën opdoen, ervaringen uitwisselen en afspraken maken.

Wederom in de statige vergaderzaal van de Eerste Kamer organiseerde de Haya van Somerenstichting in samenwerking met de prof.mr.B.M. Teldersstichting op 27 oktober een symposium met als onderwerp "Liberalisme: de filosofische grondslagen". Steeds traden de inleiders als duo op en werden deelonderwerpen op boeiende wijze toegelicht. De deelonderwerpen waren:

- a. "Het liberale mensbeeld";
- b. "Individu en groep";
- c. "De democratische rechtsstaat";
- d. "Staatstaken in de waarborgstaat".

Dit jaar heeft de Haya van Somerenstichting voor een andere opzet van haar topkadertrainingen gekozen. Deze hebben een intensiever en professioneler karakter. Een geselecteerde groep van ongeveer veertig deelnemers heeft gedurende vier weekeinden verspreid over 1988 trainingen gevolgd gericht op de Europese verkiezingen. Tijdens de trainingen is diep ingegaan op zowel politiek inhoudelijke onderwerpen als sociale vaardigheidstechnieken. De inleidingen rond een groot aantal thema's zijn verzorgd door

politici en door deskundigen uit de wetenschapswereld, de overheid en het bedrijfsleven.

De trainingen werden op bekwame wijze voorgezeten door drs.L.M.L.H.A. Hermans. De trainers R.W.A. Klaassen en J. Broekhuis hebben vooral het accent gelegd op discussie, presentatie en forumtechnieken.

De landelijke commissie vorming en scholing is dit verslagjaar bijeen geweest op 20 januari, 23 maart, 18 mei, 7 september en 16 november.

De stuurgroep is dit verslagjaar bijeen geweest op 7 januari, 18 februari, 10 maart, 14 april, 17 mei, 14 juni, 18 augustus, 7 september, 19 oktober en 29 november.

Vanaf 7 september werden de LCV-vergaderingen door de nieuwe portefeuillehouder voor o.a. vorming en scholing binnen het dagelijks bestuur, drs.F.G.J. Steenmeijer, voorgezeten.

In 1988 werden de volgende trainingen georganiseerd:

Startcurus Discussietechniek	8
Vervolgcurus Discussietechniek	2
Cursus Presentatietechniek I	3
Cursus Presentatietechniek II	2
Cursus Canvassing	1
Cursus Kandidaat-gemeenteraadsleden	2
Cursus raadsleden onderdeel financiën	2
Cursus Liberalisme I	3
Cursus Liberalisme II	3
Bestuurderscurus	4
Informatiecurus	1
Introductie-avond	-
Management voor raadsleden	1
Forumtraining	1
Strategisch management voor statenleden	1
Conflicthantering	2
Topkadercurussen	4

VVD-Expresse

De nieuwsbrief werd dit jaar 37 maal gedrukt en verzonden. Gemiddeld werd voor vier expresse-pagina's tekst aangeleverd.

In dit verslagjaar werden op 20 mei, 3 juni, 11 november de Mededelingen van het hoofdbestuur gepubliceerd in de nieuwsbrief.

De VVD-Expresse is met ingang van 31 december 1988 opgeheven. Het hoofdbestuur heeft node deze beslissing moeten nemen omdat bij gebrek aan voldoende abonnees exploitatietekorten ontstonden.

19. FRACTIES IN DE STATEN-GENERAAL EN IN HET EUROPEES PARLEMENT

Sedert enige jaren nemen de VVD-fracties in de Staten-Generaal en het Europees Parlement deel aan het opstellen van dit verslag. Ook thans geven deze bijdragen een globale indruk van hun werkwijze en hun problemen.

a. Eerste Kamer

De samenstelling van zowel de fractie als van het fractiebestuur onderging geen wijziging.

De werkzaamheden van de fractie betroffen, zoals gebruikelijk, voornamelijk het behandelen van voorstellen van wet die na aannemen in de Tweede Kamer aan de Eerste Kamer werden toegezonden. Daarbij beziet de Eerste Kamer deze voorstellen globaal, vooral lettende op grondwettelijke toelaatbaarheid en ook overigens juridische correctheid.

Ter voorbereiding daarvan vergaderde de fractie in het algemeen op dinsdag, voorafgaande aan de op die dag gehouden wekelijkse openbare vergadering van de Kamer, en omstreeks een maal per maand - al dan niet bovendien - op de er aan voorafgaande maandagavond. Voor de op maandagavond gehouden vergaderingen werd een lid van de fractie van Liberaal-Democraten in het Europees Parlement uitgenodigd. Daarenboven werd veelal op zo'n avond een van de geestverwante bewindslieden betrokken bij aangelegenheden die tot zijn/haar competentie behoren. Voorts streefden de leden van de fractie ernaar zoveel mogelijk deel te nemen aan vergaderingen van partijcommissies: al naar de mogelijkheden waarover de individuele leden beschikten, was het resultaat verschillend. Daarbij dient in het oog te worden gehouden dat de vaste afspraak werd gemaakt dat de leden van de contactpersoon (in tegenstelling tot de taakopvatting van adviserend lid) optreden en kennis nemen van de hun toegezonden stukken.

Op 31 december was de fractie als volgt samengesteld:
ir.D. Luteijn te Goes, voorzitter, drs.Y.P.W. van der Werff te Breda, ondervoorzitter, J.A. van Graafeiland te Venlo, secretaris, H.F. Heijmans te Hengelo, tweede secretaris. drs.A. van Boven te 's-Gravenhage, drs.T.C. Braakman te Rijswijk, dr L. Ginjaar te Leidschendam, mr.ir.H. Heijne Makkreel te Aerdenhout, mr.H.P. Talsma te Epse, mevr.mr.E. Veder-Smit te Leeuwarden, J.W. Verbeek te Rotterdam en mevr.L. Vonhoff-Luijendijk te Groningen.

b. Tweede Kamer

Samenstelling fractie

Als gevolg van de door de heer dr.W.F. van Eekelen (minister van Defensie) uit de conclusies van het eindrapport van de parlementairecommissie paspoortenquete getrokken politieke consequentie in de vorm van aftreden (6/9-1988) is de eerste vice-voorzitter de heer mr.drs.F. Bolkestein voorgedragen als

zijn opvolger. De beediging vond plaats op 26 september 1988. De in de fractie ontstane vacature is op 27 september 1988 vervuld door de beediging van de heer J.D. Blaauw als lid van de Tweede Kamer. De fractie heeft de heer drs.L.M.L.H.A. Hermans benoemd tot eerste vice-voorzitter en besloot de functie van tweede vice-voorzitter niet in te vullen.

Op 31 december was de fractie als volgt samengesteld:
dr.ir.J.J.C. Voorhoeve, voorzitter, drs.L.M.L.H.A. Hermans, vice-voorzitter, J. Franssen, secretaris, mr.A.H. Korthals, penningmeester, mevr.A. Jorritsma-Lebbink, secretaris personeel, L.M. de Beer, J.D. Blaauw, P.M. Blauw, dr.R. Braams, H.F. Dijkstal, A.A.M.E. van Erp, mr.F.H.G. de Grave, mevr.S. van Heemskerck Pillis-Duvekot, drs.Th.H. Joekes, mevr.drs.M.M.H. Kamp, G.W. Keja, mr.H.Th.M. Lauxtermann, R.L.O. Linschoten, mr.G.B. Nijhuis, A. Ploeg, mevr.drs.N. Rempt-Halmmans de Jongh, J.F.B. van Rey, drs.J.F. Scherpenhuizen, mevr.E. Terpstra, mr.A.J. te Veldhuis, drs.F.W. Weisglas en mr.J.G.C. Wiebenga.

Vergaderingen fractie

De fractie kwam gedurende de zitting van de Tweede Kamer zoals gewoonlijk aan het begin van de zittingsweek op dinsdag in vergadering bijeen. De fractievergaderingen worden in beginsel voorafgegaan door fractiecommissievergaderingen waarin standpunten en inbrengen eerst worden doorgesproken. De fractievergaderingen werden regelmatig bijgewoond door de hoofdredacteur van Vrijheid en Democratie en een VVD-lid van de Liberaal-Democratische fractie in het Europese Parlement.

Daarnaast wordt om de week een thema-vergadering gehouden. In 1988 zijn 14 thema-vergaderingen belegd o.a. over de toekomstnota's van de 3 grote partijen, rapport commissie Dekker (technologie), rapport enquetecommissie paspoorten, mobiliteits-scenario, de aids-problematiek, de ministeriele verantwoordelijkheid, het liberale kunstbeleid, de verkoop van woningwetwoningen (voorbereiding uit te brengen nota).

Op 27 september heeft een fractie-bewindsliedenoverleg plaatsgevonden. Daarnaast vinden veelvuldig contacten plaats tussen bewindslieden, woordvoerders en fractiecommissies. De fractie kwam op 29 april te Garderen een hele dag bijeen. Besproken werden de ontwikkelingen op het gebied van de genetica en het rapport van de commissie Dekker (volksgezondheid).

Uitgebrachte nota's

De fractiecommissie Volkshuisvesting heeft op 22 juni de nota "Werk uit woningen - Een notitie van de VVD-Tweede-Kamerfractie over de verkoop van sociale huurwoningen aan de bewoners" uitgebracht. De nota kreeg veel aandacht van media en belangenorganisaties.

Vertegenwoordiging in enquetecommissie

De VVD-fractie kreeg in juni het voorzitterschap toegewezen van de Bijzondere commissie voor Onderzoek (Enquete) Paspoort-project. De fractie heeft hiervoor de heer drs.L.M.L.H.A. Hermans aangewezen. Het rapport is in drie maanden samengesteld en in september uitgebracht.

Contacten met maatschappelijke geledingen

Veel is overlegd met belangenorganisaties, maatschappelijke geledingen, werkgevers- en werknemersorganisaties. Het initiatief kwam van beide zijden. Een greep uit de bezochte en ontvangen instellingen: Raad van Kerken, KNOV, NCOV, Landbouworganisaties, milieuverenigingen, Shell, Philips, Organon, Hoogovens, Amro, Rabo, Akzo, Unilever, CNV, organisaties uit het MKB, ATV-EVTP, Esso, Kamers van Koophandel, DSM, onderwijsorganisaties, organisaties uit de Volksgezondheid.

In "de Baak" in Noordwijk vond een ontmoeting plaats met een brede delegatie uit het bedrijfsleven. Daarnaast heeft de fractie in het verslagjaar circa 70 groepen ontvangen, voor het merendeel scholen uit alle delen van het land.

Contacten met partijgeledingen

Als adviserend lid woonde de fractievoorzitter de vergaderingen van het hoofdbestuur en het dagelijks bestuur van de partij bij. Bij zijn afwezigheid werd hij vervangen door de vice-voorzitter.

De 41ste jaarlijkse algemene vergadering, partijraden en deelcongressen werden door vele leden van de fractie bijgewoond.

De avonden in het kader van de jubileum-tournee werden door bijna de gehele fractie bijgewoond.

Als adviserend lid waren leden aanwezig bij diverse vergaderingen van partijcommissies. Voor het merendeel werden deze gehouden in de gebouwen van de Tweede Kamer.

Drie fractieleden droegen als leden en plaatsvervangend lid bij aan de samenstelling van het concept-verkiezingsprogramma in de commissie Toxopeus.

Als toegevoegde leden aan een kamercentrale werden door de fractieleden vele kc-vergaderingen bijgewoond.

Leden van de fractie waren aanwezig bij de vergaderingen van de Vereniging van Staten- en Raadsleden, de Organisatie Vrouwen in de VVD en de Liberale Internationale.

Diversen

Op 5 juni was drs.Th.H. Joekes 25 jaar lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Op 1 juni heeft de fractie hem ter gelegenheid hiervan een receptie aangeboden in de Rooksalon van de Tweede Kamer. De receptie werd door vele oud-leden van de VVD-

fractie en vele oud-bewindslieden bijgewoond. De heer Joekes werd een Liber Amicorum aangeboden, samengesteld op initiatief van de Tweede-Kamerfractie in samenwerking met de prof.mr.B.M. Teldersstichting, Drukkerij Ten Brink, de hoofdredacteur van Vrijheid en Democratie en de algemeen secretaris.

De fractie en staf brachten dit jaar in de vorm van een "dagje uit" een zowel recreatief als educatief werkbezoek aan de provincie Zeeland.

In de loop van het jaar is een fractie-video gemaakt ter presentatie aan de door de fractie te ontvangen groepen. De 15 minuten durende video geeft een beeld van de werkzaamheden binnen de fractie. Ook partijgeledingen is het mogelijk deze videoband bij activiteiten te gebruiken.

In 1988 is de fractie gestart met het brengen van werkbezoeken (ochtend + middag) door de gehele fractie aan delen van het land. De organisatie ligt bij de fractie in nauw overleg met de kamercentrales. In dit kader zijn bezoeken gebracht aan de kamercentrale Den Helder (10/6), de drie noordelijke kamercentrales (18/10) en de kamercentrale Overijssel.

Dankzij nieuwe technische faciliteiten in de Tweede Kamer is het voor fracties mogelijk geworden om een "telefoonactie" te houden. Op 21 november is, aansluitend aan de VVD-TV-uitzending in het kader van de zendtijd voor politieke partijen, zo'n telefonade gehouden. In de fractiekamer waren 20 telefoons opgesteld bediend door leden en medewerkers; veel TV-kijkers reageerden.

Op 29 november is een jaarlijkse informele bijeenkomst gehouden waarbij aanwezig waren de bewindslieden, leden van de Eerste-Kamerfractie, leden van de Tweede-Kamerfractie, van het hoofdbestuur en dagelijks bestuur, van het Europees Parlement en medewerkers van de prof.mr.B.M. Teldersstichting, van het algemeen secretariaat en van de Tweede-Kamerfractie.

c. Europees Parlement

In de samenstelling van de Liberaal-Democratische fractie deden zich in het afgelopen jaar enkele marginale wijzigingen voor die veroorzaakt werden door aftreden of overlijden van gekozenen op de gezamenlijke lijst van Liberalen, Christen-Democraten en Gaullisten in Frankrijk, daardoor nam de liberale fractie achtereenvolgens met twee leden toe en verminderde weer met een lid. Nieuwe leden van de fractie werden de heren Stephane Dermaux, burgemeester van Tourcoing en Georges Bremond D'Ars, medeoprichter en voorzitter van de Clubs Perspectives et Realites. Het Italiaanse lid van de fractie voor de PLI, Sergio Pinifarina trad af in verband met zijn benoeming tot voorzitter van het Italiaanse werkgeversverbond en werd opgevolgd door Guiseppe Schiavinato, lid van de PRI.

De Nederlandse vertegenwoordiging in de fractie bleef ongewijzigd: De leden mr.H.R. Nord te Brussel en ir.H.J. Louwes te Vierhuizen lieten in augustus weten niet meer voor

hervervkiezing in aanmerking te willen komen. Mevrouw mr. J.E.S. Larive te Brussel, alsmede de heren drs. G.M. de Vries en drs. F.A. Wijsenbeek beiden te Scheveningen, gaven te kennen hun mandaat verder te willen verlengen.

In december 1988 werd de nieuwe Europese Commissie door de regeringen van de lid-staten aangewezen. Het is verheugend te constateren dat het aantal liberale leden van de commissie is toegenomen, alhoewel Willy de Clercq noodgedwongen moest terugtreden als gevolg van de coalitiewisseling in België. De liberale commissarissen zijn thans: Martin Bangemann (BRD), voormalig voorzitter van de liberale fractie in het EP, vice-voorzitter belast met de interne markt en betrekkingen met het parlement; Henning Christophersen (DK), vice-voorzitter belast met beheer van de fondsen en financiering; Christiane Scrivener (F), voormalig lid van de fractie, belast met fiscale zaken; Antonio Cardozo e Cunha (P), belast met midden- en kleinbedrijf; Jean Dondelinger (Lux), belast met omroep en pers, mag eveneens als liberaal beschouwd worden.

Op 8 en 9 december werd te Luxemburg het nieuwe Europese verkiezingsprogramma vastgesteld. In de redactiecommissie, die werd voorgezeten door drs. F.A. Wijsenbeek, hadden namens de VVD de heren J.D. Blaauw, secretaris buitenland, en ir. J. Mulder zitting.

Mevrouw Simone Veil, voorzitter van de ELD-fractie in het EP, deed op dat congres verslag over het dat jaar door de fractie gevoerde beleid. In het bijzonder roemde zij in dat verslag de inzet en bijdrage van de vijf Nederlandse leden.

Naast het normale parlementaire werk onderhouden de vijf VVD-leden van het Europese Parlement intensief contact met de partij in de verschillende geledingen. Zo neemt bij toerbeurt een van de vijf leden deel aan fractievergaderingen van de Eerste- en Tweede Kamer, wonen zij partijcommissies en kamercentralevergaderingen bij en leggen zij regelmatig werkbezoeken in de regio's af.

Ter voorbereiding van de verkiezingen in 1989 werden naast het ontvangen van journalisten en bezoekersgroepen in Straatsburg ook vijf intensieve kadercursussen te Wolfheze en een kc-bestuurders-weekend te Vaals georganiseerd.

Ter assistentie in fractie en partij worden de Nederlandse VVD Europarlementariërs bijgestaan in Brussel door de partijgenoten drs. Alexander Beels en mevrouw A. Arno-v.d. Leeden en te Den Haag door de dames Snijder, Swagemaekers en Bakker, de laatste meer in het bijzonder voor contacten met de pers.

20. LIBERALE INTERNATIONALE

Hoewel de president, senator Giovanna Malagodi, te kennen had gegeven dit jaar terug te willen treden is dit niet geschied. Het congres te Pisa heeft met unanimititeit zijn ambtstermijn verlengd aangezien geen duidelijkheid was te verkrijgen betreffende de opvolging. In hoeverre die duidelijkheid in 1989 zal worden verkregen staat nog te bezien.

De Liberale Internationale heeft verdere uitbreiding ondergaan in Midden- en Zuid-Amerika, er is duidelijk sprake van een doorbraak van liberale partijen in deze regio's, waarbij op het algemene politieke vlak deze partijen steeds meer hun rol gaan spelen en de nodige erkenning verkrijgen.

De financiële situatie blijft zorgen baren, alhoewel soelaas is verkregen doordat vele partijen, lid van de Liberale Internationale, hun achterstallige contributies hebben voldaan, wat mede een gevolg was van de grote inzet van de president, maar ook die van de penningmeesters, waaronder mr.H.P. Talsma, om dit voor elkaar te krijgen.

Mede gelet op de opdracht van de algemene vergadering van de VVD is gedurende het gehele jaar voortgegaan met het inwinnen van informatie rond de handel en wandel van de FPOe. Op relevante momenten is overleg geweest met andere met de VVD gelijk gestemde partijen, waarbij een eensluidende gezamenlijke conclusie kon worden getrokken die in de lijn lag met datgene wat de VVD zelf had geconstateerd.

Gedurende 1988 was de VVD vertegenwoordigd in het bureau (mr.H.P. Talsma), de executieve (mr.drs.F. Bolkestein, secretaris buitenland J.D. Blaauw), de Human Rights Working Group (J.D. Blaauw) en het Int. Resolutions Committee (J.D. Blaauw).

Vergaderingen van de executieve:

a. 16 en 17 januari te Londen.

De belangrijkste onderwerpen waren:

- instelling Human Rights Working Group;
- de krappe financiële situatie;
- voorbereiding congres te Pisa en de toekenning van de "freedomprize".

b. 11 en 13 juni te Brussel.

Rond de vergadering van de executieve werden ook vergaderingen belegd van het Int. Resolutions Committee, de Human Rights Working Group en the Theme Committee (participant mr.drs.F. Bolkestein).

Het belangrijkste onderwerp op de agenda was de situatie in het Midden-Oosten. Bij de discussie over dit onderwerp zijn de verschillende standpunten uitvoerig naar voren gebracht, waarbij zeer openlijk van mening werd verschild.

c. 14 september te Pisa.

In deze, overwegend procedurele vergadering, werden de statuten aangepast v.w.b. de samenstelling van het bureau. Tevens werd besloten dat een verslag van de vergaderingen van het bureau binnen 30 dagen na het houden van een vergadering

bij de leden van de executieve moest zijn.
Wederom werden rond de vergadering van de executieve meetings georganiseerd van de Human Rights Working Group en het Int. Resolutions Committee.

Congres te Pisa

Het congres vond plaats op 15 - 18 september. Het thema van het congres was "Future Tasks of Liberalism", aan de hand van een rapport van prof.R. Dahrendorf. Mr.drs.F. Bolkestein was lid van het Theme Committee. Wegens de brede benadering van de vele elementen in het rapport was het niet zinnig om zoals gebruikelijk een lange resolutie te behandelen en uiteindelijk aan te nemen. Het congres besloot om na de diepgaande discussie een aantal punten van extra aandacht uit het rapport te lichten en deze aan te merken als werkdocument voor het liberale antwoord op de uitdagingen van de moderne samenleving, zowel in beperkte vorm als op mondiaal niveau.

De "Price for freedom" is dit jaar toegekend aan de Westduitse minister van Buitenlandse Zaken H.D. Genscher, wegens zijn grote verdiensten rond het verbeteren van de Oost-West relatie.

Zoals gebruikelijk is er weer een groot aantal resoluties aangenomen. De VVD-delegatie heeft daarbij haar gebruikelijke actieve aandeel gehad. Het deel van het congres dat gewijd was aan het behandelen van de resoluties werd voortgezet door de secretaris buitenland, J.D. Blaauw. Een van de ingediende resoluties betrof het zeer moeilijke onderwerp van genetische manipulatie en mensenrechten. Met unanimititeit werd besloten om deze resolutie niet te behandelen, doch de executieve te belasten met het samenstellen van een werkgroep die op een later tijdstip met een document en standpuntbepaling terzake zou moeten komen.

De delegatie van de VVD bestond uit de volgende leden:
secretaris buitenland J.D. Blaauw (delegatieleider), voorzitter van de Groep Nederland van de Liberale Internationale mr.H.P. Talsma, F. de Roo van Alderwerelt, mevr.E. de Roo van Alderwerelt-Hoog, A. Baart, E. Bastiaans, mevr.A. Eulenberg, F.J.P.M. van Hovell, mr.D.H. Kok, drs.A.W. Kroner, mevr.R. Markerink-de Leede, mevr.H. Scholten, mevr.W. Stigter, mevr.A. Zoutendijk-Meijs.

21. FEDERATIE VAN LIBERALE EN DEMOCRATISCHE PARTIJEN VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAP (ELD)

De activiteiten van de Federatie waren overwegend gericht op voorbereidingen van de verkiezingen in 1989. Diverse werkgroepen die zich bezig hielden met (delen van) het verkiezingsprogramma kwamen geregeld bijeen.

Op Europees niveau was van groot belang de top van 11 en 12 februari te Brussel, waarbij bestaande impasses werden doorbroken. De liberale commissarissen hebben daarbij een groot aandeel gehad. De Federatie heeft haar waardering voor de bereikte resultaten kenbaar gemaakt.

Een liberaal Leaders Meeting vond plaats te Turijn op 14 maart. In informele zin werd daarbij van gedachten gewisseld over de voortgang van de Europese integratie en de Europese Politieke Samenwerking.

Vergaderingen van de Executieve

A. 4 februari te Brussel. Hoofdpunt van de discussie was het verkiezings-document betreffende de landbouw.

B. 19 en 20 mei te Straatsburg. Het voorlopige verkiezingsprogramma werd door drs.F.A. Wijsenbeek gepresenteerd. De executieve verklaarde het programma rijp voor behandeling in de nationale liberale partijen. Het tijdschema voor de definitieve behandeling in de ELD werd eveneens vastgesteld.

C. 15 november te Parijs. Een overwegend administratieve vergadering.

D. 7 december te Luxemburg. De vergadering was volledig gewijd aan het congres van de volgende dag.

Congres te Luxemburg

Het congres vond plaats op 8 en 9 december. Enig thema was: behandeling en vaststelling van het Europese verkiezingsprogramma. Van VVD-zijde kan met voldoening op dit congres worden teruggezien. Het gerealiseerde programma is geheel in lijn met het door de VVD voorgestane beleid. Het accepteren door de andere congresdeelnemers van het merendeel van de VVD-amendementen heeft daar zeer zeker toe bijgedragen.

Aan dit congres werd van VVD-zijde deelgenomen door J.D. Blaauw als hoofd van de delegatie, dr.ir.J.J.C. Voorhoeve, drs.F.W. Weisglas, dr.W.F. van Eekelen, mr.H.P. Talsma, mevr.A.A. Aeyelts Averink-Winsemius, mevr.M.Th.M. Tangel, mevr.drs.J. de Vries, mevr. drs.J. Meulemans-Seelen, mevr.M.J.H. den Ouden-Dekkers, J.W. Verbeek, mr.D.F. Vos, J. Mulder, mr.D.H. Kok, mr.Chr. Kok, J. Hosman en mevr.A. Jorritsma-Lebbink.

22. PROF.MR.B.M. TELDERSSTICHTING

Publicaties

In 1988 verschenen de volgende geschriften van de prof.mr.B.M. Teldersstichting:

- nr. 65 - "Liberalisme, een speurtocht naar de filosofische grondslagen".

auteur: drs.A.A.M. Kinneging;

werkgroep: prof.dr.U. Rosenthal (voorzitter), mr.drs.F. Bolkestein, drs.B. Crouwers, prof.dr.J.A.A. van Doorn, dr.K. Groenveld, drs.A.M.M. Kinneging en mr.drs.H. Langman.

Tijdens de viering van het veertig jarig bestaan van de VVD werd dit 65e geschrift van de Teldersstichting aan de voorzitter van de VVD, dr L. Ginjaar, aangeboden. Het geschrift handelt over de twee hoofdstromingen welke binnen het liberalisme kunnen worden onderscheiden en welke ook binnen de VVD worden teruggevonden. Deze twee stromingen zijn het utilitarisme en het ontplooiings- liberalisme. De werkgroep kiest voor een geamendeerde utilitaristische variant van het liberalisme en komt zo bij een staatsconceptie, die wordt aangeduid met het begrip "waarborgstaat".

- nr. 66 - "Mensenrechten en buitenlands beleid; een liberale visie".

auteur: drs.G.A. van der List.

De auteur scheidt in dit geschrift helderheid met betrekking tot de grondslagen, doeleinden en middelen van een mensenrechtenbeleid naar liberale snit. Na een pleidooi voor een doelmatig idealisme, gaat Van der List in op kwesties als de toelaatbaarheid en inmenging, selectiviteit, effectiviteit, de plaats van mensenrechten in het buitenlandbeleid en de verhouding tussen klassieke en sociale mensenrechten. Het geschrift wordt besloten met een analyse van het Nederlandse beleid jegens mensenrechtenschendingen in de Sovjetunie, Zuid-Afrika en Suriname.

- nr. 67 - "Strafrecht en rechtshandhaving".

werkgroep: dr.M.J.M. Brand-Koolen (voorzitter), mr.R. Hansma, mr.J.R.H. Kuyper, mr.H.P. Talsma, mr.J.F.M. Wasser, mevr.mr.Th.A.G. van Hecke (secretaris).

De werkgroep heeft getracht in dit geschrift de functie van het strafrecht op haar juiste waarde te schatten, in de overtuiging dat het strafrecht nog immer een functie heeft in het scala van reactiemogelijkheden op normovertredingen.

Ter gelegenheid van het veertig jarig bestaan van de VVD verschenen de volgende drie boeken:

- "Kopstukken van de VVD".

Dit boek bevat zestien biografische schetsen van prominenten in de VVD in de periode 1948-1988. De bundel biografieën werd uitgegeven door uitgeverij De Haan, onder auspiciën van de

prof.mr.B.M. Teldersstichting.

- "40 jaar Vrij en Verenigd"; geschiedenis van de VVD-partijorganisatie.

Onder auspiciën van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) en de prof.mr.B.M. Teldersstichting heeft uitgeverij De Haan deze studie over de geschiedenis van de VVD-partijorganisatie uitgegeven. De studie werd geschreven door drs.R.A. Koole, dr.A.P.M. Lucardie en drs.G. Voerman, allen medewerkers van het DNPP.

- "In Tweede Lezing"; drie decennia Liberaal Reveil.

Enkele leden van de redactie van Liberaal Reveil selecteerden een aantal artikelen uit circa 30 jaargangen Liberaal Reveil voor de bundel "In Tweede Lezing". Deze bundel werd, onder auspiciën van de Stichting Liberaal Reveil en de prof.mr.B.M. Teldersstichting, uitgegeven door Edu'Actief.

In december 1988 publiceerde de Teldersstichting de bundel "Vrijheid en dwang in het Arbeidsrecht; verzamelde opstellen van prof.mr.N.E.H. van Esveld". Voor deze uitgave maakte de redacteur, mr.R. Hansma, een selectie uit het wetenschappelijk werk van prof.mr.N.E.H. van Esveld. Bij de keuze van de artikelen van de hoogleraar Arbeidsrecht is Hansma uitgegaan van een centraal thema: de spanning tussen individu en gemeenschap in het sociaal recht.

Met deze bundel eert de Teldersstichting postuum prof.Van Esveld, die veel voor de stichting betekende als lid en voorzitter van het curatorium en als lid van verschillende werkgroepen.

In het verslagjaar waren de volgende projecten in behandeling:

- Investeren ten behoeve van de Ruimtelijke Ordening;
- Demografisch en economisch draagvlak;
- Nederlandse Antillen en Aruba;
- Westeuropes veiligheidsbeleid;
- Sociale Zekerheid in Europa na 1992.

Symposium

In samenwerking met de Haya van Somerenstichting organiseerde de Teldersstichting op 27 oktober het symposium "Liberalisme: de filosofische grondslagen". Het symposium vond plaats in de vergaderzaal van de Eerste Kamer. Geschrift nr. 65 vormde het uitgangspunt van de discussies.

Curatorium

In 1988 verlieten drs.L. Hilarides en mr.drs.F. Bolkestein het curatorium, terwijl mr.I.W. Opstelten in juli tot het curatorium toetrad.

Op 31 december was het curatorium als volgt samengesteld: mr.drs.H. Langman (voorzitter), mr.K.H. Beyen (penningmeester), prof.dr.J.A.A. van Doorn, dr L. Ginjaar, dr.J.M. Goudswaard, prof.dr.P. Korteweg, mevr.mr.E.J.J.E. van Leeuwen-Schut, mr.I.W.

Opstelten, mr.J.M. Polak, prof.mr.W.J. Slagter, mr.H.P. Talsma en
drs.G. Zoutendijk.

Bureau van de stichting

Mevr.mr.Th.A.G. van Hecke (juriste) verliet per 1 juli 1988 de
wetenschappelijke staf. Drs.G.A. van der List (politicoloog) trad
op 1 april bij de prof.mr.B.M. Teldersstichting in dienst.

Op 31 december was het bureau als volgt samengesteld:
dr.K. Groenveld (directeur), wetenschappelijke staf: mevr.ir.L.J.
Kolff, drs.G.A. van der List, algemeen secretaresse: mevr. M.C.H.
van der Luur, secretaresse: mevr.E. Bottinga-Lindhout.

Liberaal Reveil

In het verslagjaar werden door de Teldersstichting vier nummers
van Liberaal Reveil uitgegeven, resp. in maart, juni, september
en december. Het laatste nummer in 1988 betrof een themanummer
dat geheel gewijd was aan "milieu".

23. UITVOERING SAMENWERKINGSOVEREENKOMST VVD/JOVD

In het kader van de samenwerkingsovereenkomst zijn drie commissies te onderscheiden:

- de commissie Jeugdbeleid;
- de commissie Jongerenbeleid VVD/JOVD;
- de Landelijke Commissie Jongerenbeleid.

De commissie Jeugdbeleid.

De commissie Jeugdbeleid adviseert het hoofdbestuur, de VVD-fracties in de Eerste en Tweede Kamer en de VVD-leden in het Europese Parlement over het jongerenbeleid in de ruimste zin van het woord.

In de commissie hebben VVD-leden zitting die beroepshalve betrokken zijn bij jongeren, bij de beleidsvorming en/of binnen de VVD actief zijn bij de opvang van jonge VVD-leden.

Mevr.A. Aeyelts Averink-Winsemius bezoekt deze vergaderingen in haar hoedanigheid als lid van het dagelijks bestuur.

Een jaarverslag van deze partijcommissie ex. art. 60 hr. zal worden opgenomen als bijlage in het jaarverslag van het hoofdbestuur.

De commissie Jongerenbeleid VVD/JOVD.

Door het hoofdbestuur van de VVD en het hoofdbestuur van de JOVD gezamenlijk is de commissie Jongerenbeleid ingesteld. Deze commissie wordt ook, naar haar voorzitter, de commissie-Jacobse genoemd. De commissie heeft de volgende werkzaamheden ontplooid:

- vaststellen jaarverslag 1987
- het voorleggen van een advies aan het hoofdbestuur van de VVD en het hoofdbestuur van de JOVD m.b.t. de verdere realisatie van de samenwerking tussen de VVD en JOVD na 1 januari 1990. Het advies is in november 1988 aan de hoofdbesturen gestuurd;
- bespreking uitvoering jaarplan 1988;
- opstellen jaarplan 1989.

Met ingang van 6 november 1988 werd M. Rutte door het hoofdbestuur van de JOVD als lid van de delegatie vervangen door E. Balemans.

Op 31 december 1988 was de commissie als volgt samengesteld: H. Jacobse (voorzitter), M. Gubbels (secretaris JOVD), mw. A.A. Aeyelts Averink-Winsemius (VVD), E. Balemans (JOVD), R. van Goudoever (JOVD), W. Hoving (JOVD), M. Piette (VVD), mw. E. Tuijnman (VVD), G. Verkerk (VVD), H. Vermeer (JOVD), K. Weide (VVD).

De Landelijke Commissie Jongerenbeleid.

De Landelijke Commissie Jongerenbeleid kwam in 1988 vier keer bijeen. Op 10 februari, 25 mei, 21 september en 23 november.

De vergaderingen werden door mevrouw A.A. Aeyelts Averink-Winsemius, lid van het dagelijks bestuur en o.a. belast met het jongerenbeleid, voorgezeten. Leden van de LCJ zijn de bestuursleden van de kamercentrales in het bijzonder belast met het jongerenbeleid.

De commissie inventariseerde op welke wijze in de kamercentrales vorm en inhoud wordt gegeven aan het jongerenbeleid. Regelmatig worden praktijk-ervaringen en aandachtspunten uitgewisseld. Daarnaast heeft verschillende malen een gedachtenwisseling plaatsgevonden rond de problematiek van de artikelen 6 en 7 van de samenwerkingsovereenkomst. De initiatieven rond het lespakket zijn tevens vele malen onderwerp van gedachtenwisseling geweest.

Overige punten van aandacht worden onder de paragraaf jaarplan 1988 vermeld.

Aan het einde van het verslagjaar waren alle kamercentrales vertegenwoordigd in de LCJ. Als lid van het hoofdbestuur met adviserende stem, ingevolge de samenwerkingsovereenkomst, woonde mw. A.C. den Ottelander de vergaderingen bij. De heer M. Rutte, coördinator jaarplannen VVD/JOVD, heeft op verzoek van de commissie alle vergaderingen, tot 1 november, bijgewoond. Per 1 november heeft het dagelijks bestuur de heer M. Visser als nieuwe coördinator jaarplannen VVD/JOVD benoemd.

Jaarplan 1988.

Ten aanzien van de volgende punten uit het jaarplan 1988 is in 1988 een concrete invulling gegeven aan:

- 1) vorming en scholing;
- 2) opvang jongeren;
- 3) topkadercursus.

Ad. 1:

Tussen VVD en JOVD wordt regelmatig informatie uitgewisseld over wederzijdse activiteiten op het terrein van vorming en scholing teneinde tot een betere afstemming van cursussen te geraken. Met ingang van 1 januari 1989 krijgen deelnemers aan cursussen van de Haya van Somerenstichting die jonger dan 30 jaar zijn een tegemoetkoming in de cursusbijdragen. De hoogte van de tegemoetkoming is afhankelijk van het type cursus.

Ad. 2:

Dit jaar heeft een afronding van de landelijke jongerenfolder plaatsgevonden. De folder zal met ingang van 1 januari 1989 aan nieuwe jonge leden worden gezonden.

Ad. 3:

In april 1988 heeft een succesvolle topkadercursus VVD/JOVD plaatsgevonden. Als thema is voor "Liberalisme op z'n kop" gekozen. De 40 deelnemers waren voor 50% jonge VVD'ers en 50% JOVD'ers

24. SLOT

Dit jaarverslag staat meer dan enige van zijn voorgangers in het teken van terugblik en vooruitzien.

Terugblik omdat veertig jaren geschiedenis van de huidige liberale partij van Nederland de verbinding tussen dat verleden en het veel oudere liberale verleden van ver voor 1948 legt. Toen hebben o.a. Van Hogendorp, Thorbecke, Van Houten, Cappeyne van de Coppello, Goeman Borgesius, Treub, Cort van der Linden, Marchand, Dresselhuys, Telders en vele anderen op enig moment gestalte gegeven aan de liberale c.q. vrijzinnige levensbeschouwing en zijn zij de vertolkers van die liberale c.q. vrijzinnige denkbeelden in hun tijd.

Vooruitzien omdat de liberalen van nu evenals hun voorgangers de uitdaging aanvaarden die de negentiger jaren zullen stellen waarin meer dan ooit het adagium van "vrijheid in gebondenheid" onderwerp zal zijn van discussie en besluitvorming in de gehele samenleving. Het gaat daarbij ook om de essentie van de politieke moraliteit.

De liberalen van nu zullen zich dan weten in het gezelschap van hun grote voorman uit dat verleden: Johan Rudolf Thorbecke die op 11 december 1860 het zo heeft verwoord in de Tweede Kamer:

"Wanneer ik mij vinde tegenover eene politiek, die niet op de goede eigenschappen, maar op de zedelijke zwakheid en karakterloosheid der menschen bouwt, eene politiek, die zich met alle elementen en stelsels, hoe ongelijksoortig, vereenigt, even bereid om dienaars te zijn van reactie, als, wanneer de omstandigheden het medebrengen, of de berekening van een vermoedelijk succes het vordert, dienaars van vooruitgang, eene politiek, die ik parasitische politiek zou willen noemen, omdat hij zich slingert om elk gezag, om elk incident, om elk belang, om elken volksindruk, ten einde naar boven te komen, eene politiek zonder gestadigheid, zonder waarborg voor den dag van morgen, zonder moreelen invloed, maar van een zeer ruim geweten, van alles los behalve van den machtstitel, en die politiek heet te regeeren, Mijnheer de Voorzitter, wanneer ik mij vinde tegenover zulk eene politiek, hetzij in mijn kamp, hetzij in dat mijner tegenstanders, die politiek stem ik af".

's-Gravenhage, 24 april 1989

Namens het hoofdbestuur
de algemeen secretaris,
W.J.A. VAN DEN BERG.

Besluiten van de 41ste jaarlijkse algemene vergadering

(78ste algemene vergadering) op
27 en 28 mei 1988 te Veldhoven en
10 en 11 juni 1988 te Ede.

1. De algemene vergadering nam kennis van het conform art. 18.3 statuten door het hoofdbestuur uitgebrachte jaarverslag over 1987 (agendapunt 2).

2. Rekening en verantwoording en jaarverslag van de penningmeester over 1987 werden goedgekeurd (agendapunt 3).

3. Toegezegd werd in het vervolg de agendapunten 3 en 4 te combineren waarbij eerst bespreking van rekening en verantwoording en jaarverslag van de penningmeester plaatsvindt, vervolgens het verslag van de commissie van drie leden en ten slotte goedkeuring van de rekening en verantwoording en jaarverslag.

4. Tot leden van de commissie van drie ter voorlichting van de 42ste jaarlijkse algemene vergadering bij de behandeling van de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1988 werden benoemd: mevr. drs. M. Brouwer van Wijk te Sneek, G. Kapelle te Groningen en dr. ir. A. P. Kole te Nuenen; tot plaatsvervangende leden werden benoemd: W. Donker te Leijst, drs. Th. A. J. Meys te Amsterdam en ir. T. Thahammer te Son (agendapunt 5).

5. Aanvaard werd een voorstel van het hoofdbestuur om artikel 61 hr. als volgt te wijzigen:

61.1 De algemene vergadering kan besluiten tot het doen uitgeven van een partij-orgaan. De uitvoering van dit besluit kan worden opgedragen aan een rechtspersoon, die bestuurlijk is verbonden met het hoofdbestuur.

61.2 De hoofdredacteur van zodanig partij-orgaan wordt benoemd door het hoofdbestuur. Zijnerzijds wordt telkenjare aan het hoofdbestuur verantwoording afgelegd over het door hem gevoerde redactionele beleid.

61.3 Het hoofdbestuur legt aan de jaarlijkse algemene vergadering verantwoording af voor het beleid inzake het beheer en de inhoud van het partij-orgaan.

Aanvaard wordt het voorstel van het hoofdbestuur dat de algemene vergadering bij gebruikmaking van de bevoegdheid als in artikel 61.1 omschreven, dit opdraagt aan de rechtspersoonlijkheid hebbende stichting die thans reeds in materiële zin belast is met het uitgeven van Vrijheid en Democratie (agendapunt 6).

6. Aanvaard werd een motie van de kamercentrale Den Heider: „De huidige status van de ondercentrales in de partijstructuur blijft gehandhaafd”. Hiermee verviel het voorstel van het hoofdbestuur tot opheffing van de ondercentrales en het daaraan gekoppelde voorstel om de reglementaire mogelijkheid te creëren voor afdelingen om op vrijwillige basis samenwerkingsverbanden aan te gaan. Toegezegd werd dat het hoofdbestuur een andere notitie aan de algemene vergadering zal voorleggen met betrekking tot het functioneren van de ondercentrales in de totale partijstructuur (agendapunt 7).

7. De algemene vergadering aanvaardde het voorstel van het hoofdbestuur om alle leden van het hoofdbestuur rechtstreeks door de algemene vergadering te laten benoemen. Het aantal leden zal ten minste 4 en ten hoogste 13 bedragen. De hiervoor benodigde wijziging van de statuten werd met twee derden van de uitgebrachte stemmen aanvaard (1175 voor; 122 tegen). Toegezegd werd dat gestreefd zal worden naar een evenwichtige spreiding van hoofdbestuursleden over het land. Aanvaard werd een motie van de Stichting Organisatie Vrouwen in de VVD en de Vereniging van Staten- en Raadsleden dat de vergaderingen van het hoofdbestuur met adviserende stem worden bijgewoond door de voorzitter van de Stichting Organisatie Vrouwen in de VVD, de voorzitter van de Vereniging van Staten- en Raadsleden of zij die hen vervangen, alsmede een na overleg met het hoofdbestuur van de JOVD aangewezen lid van de VVD beneden 30 jaar.

Aanvaard werd een motie van de kamercentrale Leiden dat het hoofdbestuur in periodiek overleg treedt met de voorzitters van de kamercentrales of hun plaatsvervangers. Het hoofdbestuur zal voor de volgende BAV met nadere voorstellen komen over status en procedure bij dit periodiek overleg.

De moties over de positie van een bezoldigd dan wel gekozen algemeen secretaris worden aangehouden en zullen worden betrokken bij de discussie over het bezoldigd partijvoorzitterschap; toegezegd wordt dat een dergelijke notitie in de herfst in de partij kan worden besproken. De algemene vergadering machtigt het hoofdbestuur tot het aanbrengen van noodzakelijke redactionele wijzigingen (agendapunt 8).

8. Aanvaard werd een voorstel van het hoofdbestuur tot verhoging van de contributie voor alle categorieën onder gelijktijdige wijziging van de verdeelsleutel in die zin dat het bedrag van de verhoging ten goede komt aan het landelijk apparaat. De contributie bedraagt dan voor leden van 18 tot 27 jaar f 47,-; voor leden van 27 tot 65 jaar f 100,-; voor leden van 65 jaar en ouder f 47,-; voor aspirant-leden f 20,-; voor gezinsleden f 20,-; voor leden met een gereduceerde contributie f 47,- (agendapunt 9).

9. Besloten werd een telegram te zenden aan Hare Majesteit de Koningin, Paleis Huis ten Bosch, 's-Gravenhage, op vrijdag 27 en zaterdag 28 mei 1988 te Veldhoven in jaarlijkse algemene vergadering bijeen, betuigt trouw en afhankelijkheid aan Uwe Majesteit en Haar Huis (agendapunt 13).

10. Aanvaard werd het beleid van het hoofdbestuur dat de VVD niet uit de Liberale Internationale treedt. Een motie van de afdeling Rijswijk, waarin dit werd bevestigd, werd aangenomen (agendapunt 16).

11. Overgenomen werd een motie van de KC Overijssel dat bij de vereenvoudiging van de regelgeving in art. 74.1 de gebruikmaking van afzonderlijke stemmandjes voor verschillende kandidaten zal vervallen (agendapunt 16).

12. Aanvaard werd een motie van de Commissie Binnenlandse Zaken dat art. 52 hr. niet zodanig geïnterpreteerd mag worden dat o.a. leden van de partijcommissies ex. art. 60 hr. de toegang tot partijraadsvergadering ontzegd zou kunnen worden (agendapunt 16).

13. Aangehouden werd een motie van de afdeling Zaanstad over de stichtingsvorm van de Organisatie Vrouwen in de VVD (agendapunt 16).

14. Benoemd werd tot lid van het dagelijks bestuur de heer drs. F. G. J. Steenmeyer te Oosterwolde in de vacature ontstaan door het periodiek aftreden van drs. L. Hilarides (agendapunt 17).

15. Toegekend werd de VVD-Thorbeckepening aan P. L. van den Bossche, drs. H. B. Eenhoorn, drs. L. Hilarides en mevrouw A. M. Th. Wind (agendapunt 17).

16. De algemene vergadering ging akkoord met het voorstel van het hoofdbestuur om aan de algemeen secretaris op te vragen voorstellen te concipiëren om de statuten, het huishoudelijk reglement en de overige reglementen integraal te herzien (beperken en vereenvoudigen).

17. De algemene vergadering stemde in met het voorstel van het hoofdbestuur inzake de technische inrichting van de kandidatenlijst voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement.

18. Door het overnemen van een motie van de afdeling Maassluis en van de afdeling Den Haag wordt uitgesproken dat het gelijktijdig lidmaatschap van zowel de Staten-Generaal als het Europees Parlement wordt ontraden. Tevens werd aanvaard een motie van de afdeling Den Haag dat het niet mogelijk is eventueel niet in de groslijst vermelde kandidaten op de lijst te plaatsen (agendapunt 10).

19. Bij de beraadslagingen over de voorstellen van de Reglementen Evaluatie Commissie en de adviezen daarbij van het hoofdbestuur werden de aanbevelingen van het hoofdbestuur op de REC-adviezen gevolgd met inachtneming van de uitspraken van de partijraadvergadering op 28 november 1987, met dien verstande:

- dat bij het opstellen door het hoofdbestuur van een profielschets dit dient te geschieden voorafgaande aan de verkiezingen, betreffende een gehele fractie en niet voor de te bezetten plaatsen afzonderlijk;
- dat bij de vereenvoudiging van de regelgeving aandacht zal worden besteed aan de problematiek van de Moddermanijst;
- dat kandidaten vooraf moeten aangeven of zij bij verkiezing ook daadwerkelijk hun benoeming zullen aanvaarden (b.v. bij verkiezing met voorkeurstemmen);
- dat een lid om zich voorlopig kandidaat te kunnen stellen de steun dient te hebben van de ledenvergadering van een afdeling;
- dat aanbeveling 3.4.4. wordt aangehouden met het oog op de plannen tot herindeling van de statencentrales (agendapunt 12).

20. Besloten wordt dat de uitspraken van de algemene vergadering in de context van Liberaal Bestek over de behandelde moties richtinggevend (zowel positief als negatief) zullen zijn voor de commissie die het verkiezingsprogramma 1990-1994 zal opstellen. Toegezegd wordt dat de beslissingen terzake in de partij bekend worden gesteld. De niet in behandeling genomen moties alsmede de overige tekstgedeelten van Liberaal Bestek worden in handen gesteld van de Commissie Verkiezingsprogramma.

*Namens het dagelijks bestuur
W. J. A. van den Berg
algemeen secretaris.*

VVD wil een offensieve groeistrategie

Het beleid van de Tweede Kamerfractie

Het beleid van de Tweede Kamerfractie van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie is natuurlijk in de eerste plaats gericht op uitvoering van het VVD-verkiezingsprogramma 1986. Tegen die achtergrond is in 1986 het regeerakkoord met het CDA gesloten. In deze notitie zal op de verwezenlijking van de doelen van het regeerakkoord en het verkiezingsprogramma 1986 in worden gegaan, zij het slechts zeer beknopt en alleen op hoofdpunten. In de wekelijkse *VVD-Express* wordt immers reeds gedetailleerd aan de geabonneerde partijleden verslag gedaan over de activiteiten van de VVD-Tweede Kamerfractie op alle verschillende beleidsterreinen. Deze notitie is dan ook niet volledig en heeft slechts tot doel enkele punten uit de uitgebreidere verslaggeving in de *VVD-Express* te lichten.

1. ECONOMISCH HERSTEL

De fractie streeft er ten eerste naar om, door de uitoefening van haar controlerende en mede-wetgevende taak, het kabinet aan te sporen om de drie centrale doelen van het regeerakkoord 1986 te realiseren:

- daling van de werkloosheid tot 500.000 in 1990,
- stabiliteit van de collectieve lastendruk,
- verlaging van het financieringstekort.

De daling van de *werkloosheid* van 700.000 geregistreerde werkzoekenden in 1986 tot 500.000 in 1990 verloopt minder snel dan werd gehoopt toen het regeerakkoord werd geschreven. Uitgangspunten in de economische projectie van het Centraal Planbureau toen het regeerakkoord werd opgesteld, waren o.a. een economische groei van 2% per jaar, een stijging van de internationale olieprijs van 18 tot 25 dollar per vat in 1990 en een dollarkoers van f 2,25. Geen van deze drie veronderstellingen blijkt juist te zijn geweest. De economische groei is tussen de 1 à 1,5% gekomen. Deze vertraging wordt in belangrijke mate veroorzaakt door internationale economische ontwikkelingen waarvoor onze open economie zeer gevoelig is. De stijging van de internationale olieprijs heeft zich niet voorgedaan met als gevolg dat ook de aardgasinkomsten van de Nederlandse Staat ver beneden verwachting zijn gebleven. De dollar heeft zich niet gestabiliseerd maar is gezakt naar circa f 1,85. Ondanks deze schadelijke ontwikkelingen, die het veel moeilijker maken om de werkloosheid in ons land fors te doen dalen, wordt toch naar verwachting 1990 een werkloosheidsniveau bereikt van ongeveer 565.000 geregistreerde werkzoekenden. Daarbij moet worden opgemerkt dat het hierbij gaat om de officiële registratie via de Gewestelijke Arbeidsbureaus. Zoals bekend, is ongeveer 30% van de bestanden 'vervuild'. De recentere schatting van de werkloosheid door het Centraal Bureau voor Statistiek komt op 485.000 werkzoekenden. Hoe dan ook, het doel van het kabinetsbeleid is de werkloosheid zo fors mogelijk te verlagen. Ook een werkloosheid van 435.000 werkzoekenden is nog te hoog. De fractie concentreert zich in de bestrijding van werkloosheid op groei van werkgelegenheid in het bedrijfsleven, vooral het midden- en kleinbedrijf.

De collectieve *lastendruk* is sinds 1986 omhoog gelopen door hogere belastinginkomsten dan was geraamd. Als gevolg van verbeterde fraudebestrijding en reparatiewetgeving en eveneens door herstel van de winsten van het bedrijfsleven en enige groei van de arbeidsinkomens zijn er in 1987 en 1988 belastingmeevallers genoteerd. Het regeerakkoord bepaalt dat de collectieve lastendruk ten minste gelijk moet blijven aan het niveau van 1986. Dat niveau, 52,3% van het nationaal inkomen, moet in 1990 weer bereikt zijn. De VVD gaat daarbij uit van het niveau zoals dat werd ingeschat toen het regeerakkoord werd geschreven: de zogenaamde *ex-ante-norm*. De CDA-fractie heeft bepleit niet deze norm, maar de zogenaamde *ex-post-norm* te hanteren, dat wil zeggen de feitelijk gerealiseerde lastendruk in 1986, die ongeveer 52,8% was. De VVD heeft aan de *ex-ante-norm* vastgehouden. Het ziet ernaar uit dat deze in 1990 kan worden gerealiseerd. Dat vraagt echter wel lastenverlichting. In 1987 heeft de fractie een langdurig pleidooi gevoerd tot verkleining van de zogenaamde wig, dat wil zeggen het verschil tussen netto-loon en totale loonkosten, een verschil dat een weerspiegeling is op micro-niveau van de te hoge collectieve lastendruk op macro-niveau. De wig bestaat uit sociale premies en belastingen. In de zomer van 1987 is het pleidooi van de VVD voor lastenverlichting gehonoreerd doordat in de begroting van 1988 een structurele verlaging van de loon- en inkomstenbelasting van 1,9 miljard werd opgenomen. In de Kamerdebatten van maart jongstleden is wederom door de VVD lastenverlichting bepleit en ook een motie aangenomen over de vormgeving van het belastingstelsel in de toekomst. De Tweede-Kamerfractie heeft zich daarbij in het bijzonder ingezet voor beperking van de lastendruk op de middeninkomens.

Wat het derde deel van het regeerakkoord betreft, de beperking van het *financieringstekort* van de rijksoverheid, ligt de uitvoering op schema. In 1990 moet het tekort zijn beperkt tot 5¼% van het nationaal inkomen. Om dit te bereiken zijn niet alleen de ombuigingen noodzakelijk die in het regeerakkoord van 1986 zijn afgesproken, maar ook de extra maatregelen die in 1987 en 1988 zijn genomen om begrotingsoverschrijdingen terug te dringen en economische tegenvallers op te vangen. De VVD-fractie legt bijzondere nadruk op stringent begrotingsbeleid en een strakkere uitgavendisdiscipline bij de rijksoverheid.

2. MAATSCHAPPELIJKE PROBLEMEN

Behalve de drie economische doelen van het regeerakkoord heeft de VVD-fractie natuurlijk ook andere belangrijke prioriteiten. Bestrijding van de *criminaliteit* keert wekelijks terug op de fractie-agenda. In het veelvuldige overleg met de regering hierover, is door de fractie herhaaldelijk aangedrongen om het sluitstuk van het strafrechtstelsel, een voldoende capaciteit aan cellen, op korte termijn op orde te brengen. Daarbij heeft de fractie bepleit om het nieuwbouwschema van 1985 voor extra huizen van bewaring en renovatie van gevangenis, die door vorige kabinetten gesloten waren, zo snel mogelijk uit te voeren. Door de motie Voorhoeve/De Vries van maart 1987 is daarvoor ook extra geld ter beschikking gesteld. Eind 1990 zal het aantal cellen in ons land ten opzichte van 1982 verdubbeld zijn. In de tussentijd blijft nog een gebrek aan celruimte bestaan, waardoor soms verdachten op vrije voeten moeten worden gesteld, terwijl zij eigenlijk in voorlopige hechtenis zouden moeten blijven.

De VVD-fractie heeft daarom bij het kabinet sterk aangedrongen op overbruggingsmaatregelen, bijvoorbeeld het huren van een zogenaamd gevangenischip. In een door de VVD-fractie ingediende en door een kamermeerderheid aanvaarde motie worden hiervoor zelfs extra middelen gevraagd. Het kabinet heeft daarop toegezegd tijdelijke maatregelen te zullen treffen.

Naast de opheffing van het cellentekort is door de VVD-fractie ook aangedrongen op snellere afhandeling van misdrijven en overtredingen door het justitiële apparaat en modernisering van de middelen die politie en justitie ter beschikking staan bij de strijd tegen de criminaliteit. In februari 1987 heeft de fractie daar extra uitgaven van f 60 tot 80 miljoen per jaar voor voorgesteld. Dit voorstel is door een Kamermeerderheid gesteund en wordt door de regering uitgevoerd. In deze kabinetsperiode

wordt de begroting van politie en justitie niet wezenlijk aangetaast, ondanks de bezuinigingen die op andere departementen moeten plaatsvinden. In toenemende mate richt de fractie zich op een effectievere aanpak van de zware, georganiseerde criminaliteit, die ook internationale aspecten heeft. Daarvoor is een betere uitrusting en ook op regionaal niveau goed opgezette organisatie nodig. Het centrale doel in de bestrijding van de criminaliteit moet zijn een verhoging van de pakkans van criminelen, waardoor ook preventieve maatregelen een grotere kans van slagen krijgen.

Een andere kwestie die veel aandacht van de fractie vraagt, is de hervorming van het *volksgezondheidsstelsel* in ons land. De commissie-Dekker, die een nieuw systeem heeft verworpen, heeft in haar advies tot invoering van een basisverzekering met een vrijwillige aanvullende verzekering, de inkomenseffecten van een dergelijk nieuw systeem niet meegewogen. Invoering van een nieuw verzekeringsstelsel voor de volksgezondheid heeft echter ingrijpende gevolgen voor alle bevolkingsgroepen. De VVD-fractie heeft erop aangedrongen om de omvang van de volksgezondheidsvoorzieningen in het zogenaamde basispakket niet te omvangrijk te maken, omdat dit anders zou uitgroeien tot een zogenaamde volksverzekering. De aanvullende verzekering moet circa 15% van het totale pakket beslaan. Voorts dient in het basispakket een aanmerkelijk deel van de premie uit een nominaal – dus vast bedrag te bestaan – ten einde concurrentie tussen ziektekostenverzekeraars en ziekenfondsen te bewerkstelligen. De invoering van het nieuwe volksgezondheidsstelsel zal vanwege inkomenseffecten en uitvoeringstechnische redenen slechts geleidelijk haar beslag kunnen krijgen. Voor de VVD-fractie is van groot belang dat een dergelijk nieuw stelsel tot werkelijke kostenbeheersing door concurrentie leidt en dat collectivisering van de volksgezondheid vermeden wordt.

Een doelmatiger volksgezondheidsstelsel is ook noodzakelijk wegens de verandering van de bevolkingsopbouw van ons land. Het aantal 65- en 80-plussers is sterk aan het stijgen. Door de hogere gemiddelde levensduur en de lage geboortecijfers vindt vergrijzing van de Nederlandse bevolking plaats. Deze ontwikkeling zal zich tot ver in de 21ste eeuw voortzetten. Het groeiende beroep van instanties die verantwoordelijk zijn voor het *ouderbeleid* op collectieve middelen vormt een extra reden om de Nederlandse economie te versterken en het draagvlak ervan te verbreden, opdat ook in de 21ste eeuw het welvaarts- en verzorgingsniveau gegarandeerd kan blijven waar de Nederlandse bevolking aan gewend is geraakt. De fractie heeft zich kritisch opgesteld ten opzichte van het kabinetsbeleid om in een aantal provincies een aantal bejaardenoordelen te sluiten. Maatstaf dient niet het aantal 65-plussers, doch het aantal 80-plussers in deze provincies te zijn. Behalve de extra eisen die de verzorging van ouderen stellen, dient ook in het beleid rekening te worden gehouden met de roep van ouderen om een grotere rol in het maatschappelijk leven, een roep die door de VVD wordt ondersteund. De positieve zijde van de vergrijzing is dat meer mensen langer gezond blijven en dus ook langer een rol in de samenleving kunnen vervullen. Daarom bepleit de VVD-fractie opheffing van de kunstmatige scheidslijn tussen mensen die jonger of ouder zijn dan 65 jaar, invoering van flexibele pensionering, een grotere rol van het vrijwilligerswerk, meer aandacht voor de wensen van ouderen in het volkshuisvestingsbeleid en een grotere inspraak van ouderen in het beheer en bestuur van instellingen die hun belangen raken.

Aan de onderzijde van de bevolkingspyramide, waar de jongeren zich bevinden, concentreert de VVD-fractie zich vooral op de kwaliteit van het *onderwijs*. Het opleidingsniveau van de huidige nieuwe generatie bepaalt in hoge mate het welzijn en de welvaart van Nederland in het begin van de 21ste eeuw. Kwaliteitsverbetering op alle fronten (eindtermen, verbetering leraropleiding) is een steeds terugkerend thema in de inbreng van de VVD-onderwijspecialisten in de Tweede Kamer. Voorts is een gedifferentieerd aanbod van onderwijsvoorzieningen op verschillende niveaus nodig, inspelend op de grote verscheidenheid in behoeften, belangstelling en talenten van leerlingen. In dat perspectief zal de VVD-fractie dan ook de invoering van de basisvorming beoordelen. De differentiatie in het onderwijs mag niet verminderen. Dat geldt zowel voor de eenvoudiger vaktech-

nische scholing als voor de klassieke opleiding volgens het model van het gymnasium. Differentiatie in ontwikkelingsmogelijkheden en het tot stand brengen van krachtige regionale centra voor beroepsonderwijs zijn, mede ter verbetering van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, ook uitgangspunten bij de plannen ter verbetering van het beroepsonderwijs SVM (Sector Vorming Middelbaar onderwijs) en de Wet Cursorisch beroepsonderwijs. Wegens het belang van om-, her- en bijscholing streeft de fractie ook naar versterking van programma's voor beroepseducatie voor volwassenen en een betere aansluiting van het arbeidsvoorzieningsbeleid daarop.

3. INTERNATIONALE ZAKEN

In het internationale beleid van de VVD staat een constructieve bijdrage van Nederland aan de totstandkoming van een hechte wereldrechtsorde centraal. Dit geldt zowel de rol en bijdrage van ons land in de Noord Atlantische Verdragsorganisatie, als de Europese Gemeenschap en de ontwikkelingssamenwerking. Tijdens deze kabinetsperiode zal het doel van het VVD-verkiezingsprogramma, om de defensie met 3% per jaar reëel te laten groeien, echter niet kunnen worden gerealiseerd. In het regeerakkoord was 2% afgesproken, maar in de praktijk blijkt door de zware begrotingsproblemen van het kabinet de verwachting meer gewettigd dat de defensiegroei slechts een krappe 1% reëel zal bedragen in de periode 1987-1990. Gelukkig ontwikkelt het Oost-West klimaat zich gunstig. De consistente VVD-politiek inzake het 'dubbelbesluit' van 1979 is een bijdrage geweest aan de totstandkoming van het ontwapeningsakkoord over middellange afstandswapens.

In de *ontwikkelingssamenwerking* is het volumedoel, 1¼% van het netto nationaal inkomen, overeind gebleven, maar zijn wel de kosten voor de eerste opvang van asielzoekers uit de Derde Wereld onder het zogenaamde hulppiafond gebracht. Wat de *Europese samenwerking* betreft, blijkt steeds meer hoe groot de invloed op onze samenleving zal zijn van het opruimen van de belemmeringen in het verkeer tussen de twaalf lidstaten van de Europese Gemeenschap. In 1992 moet de zogenaamde interne markt één geheel zonder belemmeringen zijn. Dit zal de komende jaren nog een grote hoeveelheid aanpassingen in de Nederlandse wet- en regelgeving vereisen.

Veel aandacht heeft de fractie aan het *landbouwbeleid* geschonken. De problemen van overproductie op Europees niveau, lage prijzen, hoge kapitaalslasten, en zwaardere milieu-eisen hebben veel bedrijven in de problemen gebracht. De fractie heeft een reddingsplan voor de akkerbouwsector opgesteld en werkt vasthoudend aan uitvoering daarvan door het Kabinet. Een sterke concurrentiepositie in een open Europese Gemeenschap is van levensbelang voor de landbouw, inclusief de agribusiness. Slechts op deze wijze kan nationaal de grote bijdrage aan onze economie gehandhaafd blijven.

4. HALVERWEGE HET KABINET LUBBERS-DE KORTE

Halverwege deze kabinetsperiode heeft de regering in overleg met de twee coalitiefracties de stand opgemaakt van de uitvoering van het regeerakkoord 1986. Deze evaluatie leidde tot het zogenaamde *Paaspakket* van extra maatregelen die noodzakelijk zijn om in 1990 zo dicht mogelijk de doeleinden van het regeerakkoord te benaderen. In datzelfde kader werd ook de wenselijke vereenvoudiging en herziening van het belastingstelsel en de omzetting van de investeringspremies in het kader van de WIR geregeld. Vooral op aandringen van de VVD wordt gestreefd naar invoering van een *nieuw belastingstelsel* volgens de aanbeveling van de commissie-Oort per 1 januari 1990. De VVD heeft de door Oort bepleite vereenvoudiging verder doorgetrokken en in de Tweede Kamer een motie ingediend die als hoofdkenmerken van het nieuwe belastingstelsel slechts drie schijven kent: een 35%, en 50% en een 60% tarief. In deze tarieven is ook de premieheffing volksverzekeringen opgenomen. Om de Oort-operatie succesvol uit te voeren, zal in 1989 en 1990 verdere lastenverlichting noodzakelijk zijn. De VVD zet zich daarvoor in als geen andere partij.

De omzetting van de WIR in een pakket lastenverlichtende maatregelen voor het bedrijfsleven heeft tot gevolg dat de ven-

nootschapsbelasting in ons land van 42 naar 35% is verlaagd, de kinderbijslagpremie voor werkgevers is afgeschaft en een additionele maatregel voor de landbouw wordt getroffen. In de vennootschapsbelasting komt een eerste schijf van 40% over de eerste f 250.000,- winst. Vooral de verlaging van de vennootschapsbelasting en speciale maatregelen ten behoeve van de landbouw zijn door de VVD bepleit.

De fractie vraagt ook herhaaldelijk aandacht voor de noden van de Nederlandse samenleving op het terrein van de *infrastructuur* en het milieu. Wegen, vaarwegen, bruggen, tunnels en spoorwegen dienen tezamen een modern stelsel te vormen dat Nederland een vooraanstaande plaats in het Europa van de 21ste eeuw zal geven. Het kabinet heeft het pleidooi van de fractie voor zogenaamde public-private-partnerships overgenomen om met behulp van particuliere beleggers een aantal openbare werken uit te voeren. Op deze wijze en door middel van een zeer geringe verhoging van de Motorrijtuigenbelasting wordt de komende jaren f 400 miljoen per jaar geïnvesteerd in verbetering van ons vervoersstelsel.

In het *milieubeleid* van de fractie gaat het zowel om het opruimen van de milieuschade die in het verleden door achteloosheid en onkunde is ontstaan als om het voeren van een preventief beleid. Dit betreft zowel de luchtvervuiling, afvalozingen in oppervlaktewater, als de bodemvervuiling. Teneinde zowel voor infrastructuur als milieubeleid extra gelden vrij te maken, heeft de VVD in maart jongstleden voorgesteld jaarlijks 15 tot 20.000 *woningwetwoningen* te verkopen aan de huurders. De opbrengsten hiervan voor de staat, circa een ½ miljard gulden per jaar, zouden in een fonds moeten worden gestort dat voor verbetering van infrastructuur, het opruimen van gifgrond, landinrichtings- en bebossingsprojecten en overige bouw ten behoeve van collectieve voorzieningen kan worden gebruikt. Een grote meerderheid in de Tweede Kamer heeft een VVD-motie om de uitvoerbaarheid van een dergelijk plan nader te onderzoeken en uit te werken, op 30 maart jl. gesteund.

5. PERSPECTIEF

Na de goede afloop van het maartdebat over het beleid van deze coalitie tot 1990, mag de verwachting worden uitgesproken dat het kabinet VVD/CDA zijn 'ambtsperiode' zal kunnen voltooien. Dat is noodzakelijk om de doeleinden dichterbij te brengen, die in 1982 de inspiratie van deze coalitie waren: financieel en sociaal-economisch herstel om de achteruitgang van het draagvlak van de Nederlandse economie een halt toe te roepen en de voordien sterk opgelopen financieringstekorten onder controle te brengen.

Ook als de drie eerder genoemde doelen van het regeerakkoord van 1986 zijn gerealiseerd, zal het Nederlandse huis echter nog niet volledig op orde zijn. Een werkloosheid van ruim 435.000 personen is nog te hoog, zeker als men in aanmerking neemt dat er naast deze open werkloosheid ook nog een aanzienlijke verborgen werkloosheid in de Nederlandse samenleving bestaat, met name onder WAO-gerechtigden en vrouwen. Een lastendruk van 52,3% in 1990 is nog steeds te hoog in vergelijking met concurrerende landen. Hetzelfde geldt voor een financieringstekort van 5¼%. Om het Nederlands sociaal-economisch bestel in evenwicht te krijgen en een uitgangspositie voor duurzame welvaart en welzijn in de jaren negentig en na 2000 te verkrijgen, zal Nederland zich meer op het gemiddelde van de ons omringende landen moeten richten. De mate en het tempo zullen belangrijke punten in ons nieuwe verkiezingsprogramma 1990 zijn.

Voortgaand herstel is vooral ook noodzakelijk in het licht van twee belangrijke ontwikkelingen. Intern is de vergrijzing van de Nederlandse bevolking een belangrijke aansporing om nu, in deze jaren, de basis te leggen voor een blijvend, verantwoord verzorgingsniveau voor het ouderwordende deel van de Nederlandse samenleving. De tweede, externe reden ligt in de Europese eenwording. Wij moeten in toenemende mate Nederland niet meer als een af te zonderen nationale staat beschouwen, maar als een regio in de Europese eenwording, een regio die

door zijn strategische ligging de kans heeft om een vitaal deel van het Verenigd Europa van de toekomst te worden.

In de periode 1986-1987 heeft de coalitie een aantal buitengewoon moeilijke beslissingen moeten nemen. De belangrijkste was wel het opvangen van de enorme terugval in de aardgasbaten in 1986. In deze jaren heeft het beleid zich vooral gericht op een consolidatie van hetgeen in de periode 1983-1986 was bereikt, toen de werkgelegenheid in ons land fors groeide. In de periode 1988-1990 zal het kabinetsbeleid volgens de VVD-fractie vooral op een *offensieve groei-strategie* moeten worden gericht. Daarmee wordt bedoeld dat alle middelen worden gemobiliseerd om de groei van de economie en de werkgelegenheid omhoog te krijgen. Nederland heeft de laatste 15 jaar in het algemeen zich wat trager ontwikkeld dan andere Westerse landen. De problemen in onze samenleving kunnen veel beter tot een oplossing worden gebracht als de groeivoet hoger is dan de tot nu toe gerealiseerde bescheiden marge. Een hogere economische groeivoet helpt de werkloosheid fors te verlagen en zorgt voor extra financiële ruimte om de overheidsfinanciën op orde te krijgen, nieuwe investeringen in de infrastructuur te doen en ons grotere uitgaven te getroosten ten behoeve van een schoner natuurlijk milieu. Groei en milieu moeten geen vijanden maar bondgenoten van elkaar zijn. Dat kan als die groei gebaseerd is op nieuwe, milieuvriendelijke technieken.

Bij de moeilijke taken die ons ook de komende jaren nog als VVD te wachten staan, is er één belangrijke troost. De vaak pijnlijke beslissingen die in 1982-1988 genomen moesten worden om onze volkshuishouding weer op orde te krijgen, hebben een sterke, structurele doorwerking in de jaren negentig. Er is ruimte voor de toekomst geschapen. Het is dus geen Sisyphus-arbeid geweest.

Joris J.C. Voorhoeve
18 april 1988

Lijst van leden per categorie

kamercentrale	1-1-1988						
	06	91	92	93	94	95	96
A	7	3	181	2412	649	869	21
B	9	1	127	2078	589	720	15
C	17	2	110	2555	1771	1171	33
D	3	2	85	2060	652	812	23
E	3	0	108	335	523	249	14
F	9	0	82	1085	1448	499	11
G	19	12	240	4310	1510	1578	46
H	26	0	153	3476	1220	1371	36
I	2	0	98	845	566	221	16
J	12	0	81	2411	860	837	33
K	17	2	131	3021	1785	1108	42
L	6	1	44	1340	500	517	4
M	22	5	202	3379	1716	1440	41
N	7	0	47	1900	713	754	15
O	15	4	129	2254	976	907	24
P	15	2	113	1655	931	799	13
Q	9	3	44	1781	919	859	21
R	10	4	128	1803	334	720	18
S	3	1	14	560	126	214	5
W	2	0	5	140	71	66	4
subtotaal	213	42	2122	39900	17859	15711	435

kamercentrale	1-1-1989						
	06	91	92	93	94	95	96
A	7	4	139	2136	531	787	30
B	10	1	110	1375	523	637	17
C	17	2	95	2307	1607	1087	42
D	4	3	67	1843	595	733	24
E	3	0	94	703	452	212	14
F	9	0	96	936	1238	455	14
G	16	13	208	3796	1353	1423	48
H	26	1	133	3118	1113	1266	39
I	1	0	111	748	504	190	17
J	10	0	73	2140	755	764	33
K	17	2	120	2686	1602	969	43
L	6	1	36	1248	442	479	5
M	21	11	201	3143	1571	1333	50
N	6	0	41	1709	648	670	20
O	15	3	112	2038	397	830	23
P	15	2	105	1450	321	715	21
Q	12	3	43	1629	841	820	22
R	9	5	100	1581	290	623	20
S	2	1	13	485	110	188	5
W	2	0	3	136	68	58	6
subtotaal	208	52	1900	35757	16071	14249	498

NIEUWE COMMISSIE-INDELING

Commissie:

A1. Binnenlandse Zaken

A2. Justitie

A3. Politie

B1. Buitenlandse Zaken

B2. Defensie

B3. Ontwikkelingssamenwerking

C1. Financieel en Economische Zaken
(w.o. energiebeleid)

C2. Belastingen

C3. Midden- en Kleinbedrijf

C4. Sociale Zaken

D1. Volkshuisvesting

D2. Ruimtelijke Ordening

(w.o. openluchtrecreatie en natuurbehoud)

D3. Milieuhygiene

D4. Landbouw en Visserij

D5. Verkeer- en Waterstaat

E1. Onderwijs

E2. Wetenschap en Technologiebeleid

E3. Welzijn en Volksgezondheid

E4. Cultuur/Mediabeleid

E5. Homoaangelegenheden

Jeugdbeleid

JAARVERSLAG VAN DE COMMISSIE VOOR BINNENLANDSE ZAKEN

1. Samenstelling

In de loop van het verslagjaar is de commissie versterkt met twee leden, te weten drs G.J.S. Uhl te Sassenheim, directeur bestuurlijke en financiële organisatie op het departement Binnenlandse Zaken en mr A.F. Peereboom Voller te 's-Gravenhage, beleidsmedewerker bij de VNG en raadslid te 's-Gravenhage.

2. Vergaderingen

De jaarplanning van de commissie omvatte 9 vergaderingen; twee daarvan vonden geen doorgang; een extra vergadering is ingelast om de begrotingsvoorbereiding met de adviserende leden uit de Tweede Kamerfractie ter hand te nemen.

3. Uitgebrachte adviezen, werkzaamheden

De commissie heeft goed kunnen samenwerken met de adviserende *) leden van de Staten-Generaal, die met vrucht gebruik konden maken van het gedachtengoed dat de commissie hen meegaf.

Zo heeft het rapport over het decordatiestelsel via de begrotingsbehandeling in de Eerste Kamer de doorslag gegeven dat nu eindelijk een wetsvoorstel ter zake is ingediend. De commissie toetst dit voorstel aan haar eigen idee en staat de fracties bij hun oordeelvorming. Dit is ook gebeurd met o.a. de herziening van de Kieswet, de gemeentewet, de provinciewet en wetgeving op het gebied van financiën binnenlands bestuur. Voorts besprak de commissie een concept voor een initiatiefvoorstel inzake Verschoningsrecht voor bestuurders, referendum, reorganisatie Rampenbestrijding, aanpassing WOB, invoering GBA, functionele decentralisatie en overheids personeelsbeleid.

*) beter zou zijn te spreken van de be-adviseerde leden

4. Partij activiteiten

Leden van de commissie leverden bijdrage van het werk van de commissie Toxopeus inzake het verkiezingsprogramma.

De commissie smaakte het genoeg dat haar beide voorstellen aan de ALV te Veldhoven aanvaard werden ondanks negatief advies van het Hoofdbestuur. Het ene voorstel betrof de fundamentele missie dat in Liberaal Bestek geen aandacht besteed was aan één van de vijf fundamentele van de liberale overtuiging, nl. de gelijkwaardigheid van alle mensen.

Het andere voorstel corrigeerde de reglementeninterpretatie van het hoofdbestuur dat leden van partijcommissies geen toegang zouden hebben tot besloten bijeenkomsten van de partijraad.

5. Samenwerking met de partij-organisatie

De commissie dankt de medewerkers van het Algemeen Secretariaat voor de verleende diensten, maar betreurt het dat bezuinigingen verhinderen omvangrijke stukken vooraf onder de leden te verspreiden. Dankbaar is de commissie voor de toegestane uitbreiding van haar ledental. Met spijt is geconstateerd dat een jaar lang geen actie is genomen op het verlangen de partijcommissies te laten voortbestaan tot na afloop van de kabinetsformatie. Dat is nu: tot aan de dag van de Kamerverkiezing, met als gevolg dat de commissies ontbonden zijn c.q. opstorten met nieuwe leden juist op het moment dat "de politieke zaken gedaan worden". Het zou beter zijn als de Kamerfractie tijdens de formatie gebruik kan maken van de adviezen voor goed ingewerkte partijcommissies. Vertrouwd wordt op de toezegging dat e.e.a. nog vóór de verkiezingen van 1990 veranderd wordt.

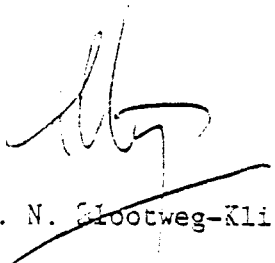
Jaarverslag Justitiecommissie 1988

In 1988 is de commissie 10 maal bijeengewees. Tijdens één van deze bijeenkomsten kon de agenda niet worden afgewerkt, aangezien te weinig leden aanwezig waren. Op verzoek van een aantal commissieleden zijn daarna een tweetal potentiële nieuwe leden benaderd die wellicht in 1989 zullen worden benoemd. Eén vergadering is gewijd aan overleg met de Minister van Justitie.

De navolgende onderwerpen zijn in de commissie aan de orde geweest.

1. Overleg met de minister
2. Liberaal bestek. De commissie heeft 3 moties ingediend.
3. Ontwerp-verkiezingsprogramma
4. Wijzigingen wetboek van strafvordering
5. Cellenproblematiek en vervangende straffen zoals elektronisch huisarrest, alternatieve straffen, alsmede de mogelijkheid tot het instellen van borgtocht
6. Initiatiefwet inzake het verschoningsrecht van politieke ambtsdragers
7. Euthanasie
8. Strafbaarstelling milieudelicten en de verjaringsaspecten hiervan
9. Europese zaken, aangedragen door Wijsenbeek. Mr. Hondius, hoofd juridische zaken van de Raad van Europa, en mevrouw M. Buquicchio-de Boer, werkzaam bij het comité voor de mensenrechten waren als gast aanwezig bij een vergadering van de commissie en hebben omtrent hun werkzaamheden een toelichting gegeven.
10. Begroting en troonrede
11. Harmonisatiewet
12. Adoptie door homofiele paren
13. Efficiencyverbeteringen bij de parketten
14. Strafbaarstelling voorbereidingshandelingen
15. Juridische aspecten van kunstmatige bevruchting
16. Rapport strafrecht en rechtshandhaving Teldersstichting

De commissie heeft in 1988 twee subcommissies ingesteld. Deze hebben bijdragen geleverd voor Liberaal Bestek en voor het verkiezingsprogramma.

mr. N. Slootweg-Klijn, secretaris

Secretariaat:

Dorpsstraat 28, 6998AB Laag Keppel

Tel: 08348 - 1525 / 070 - 167079.

Onderwerp: Jaarverslag 1988.

De commissie politie is gedurende het verslagjaar acht maal bijeen geweest. Het gemiddelde aanwezigheidspercentage bedroeg 72.

De belangrijkste onderwerpen betroffen de Zaak Heijn, de veiligheidsfouillering, de politiecellen, de automatisering, het advies van het Compactberaad, de studie PKP en de wijzigingsvoorstellen op de Politiewet.

De problemen en spanningen die zich gedurende het laatste kwartaal van de verslagperiode ontwikkelde binnen het politieveld gingen niet aan de commissie voorbij en verkregen de nodige aandacht.

Van gedachte werd gewisseld met de nieuwe Directeur-generaal Openbare Orde en veiligheid van het Ministerie van Binnenlandse zaken, Mr. I.W. Opstelten en de Heer M.L.J. de Jong, plaatsvervangend hoofd van de Centrale Recherche Informatiedienst.

Noemenswaard is de wetwijziging op de Politiewet welke op 14 december 1988 de Eerste Kamer passeerden. Over dit onderwerp werd de afgelopen 10 jaar binnen de commissie veelvuldig het hoofd gebogen; met name de discussies terzake met de politieministers Korthals Altes en Rietkerk blijken bij de beeldvorming van het e.e.a. van historisch belang te zijn geweest.

Met de, immer aanwezige, politiespecialisten uit de Tweede Kamerfractie bestond een uitstekende samenwerking. De klankbordwerking van de vergaderingen was voor de leden duidelijk waarneembaar. Aan de informatiebehoefte uit het veld kon optimaal voldaan worden.

VVD COMMISSIE BUITENLANDSE ZAKEN

Jaarverslag 1988.

Samenstelling commissie:

In de loop van het verslag is de samenstelling van de commissie gewijzigd door toetreding van J.D. Blaauw tot de fractie van de Tweede Kamer. Zijn bemoeienis met de commissie gebeurt thans vanuit deze positie.

De commissie is als volgt samengesteld:
mr. D.H. Kok (voorzitter), dr. B.G. Klein Wassink (secretaris),
dr. A.C.A. Dake, mr. Ch. Kok, J. Manheim, drs. J.W. v.d. Meulen,
mr. M. Patijn, prof. mr. D. Simons, W.C. de Vries,
mw. M.A. Zoutendijk-Meijs (leden).

Vergaderingen:

In 1988 werd vergaderd op 28 januari, 2 maart, 8 maart (met de commissie Defensie), 19 april (met de commissie Ontwikkelings-samenwerking), 26 september, 26 oktober en 29 november.

Naast de actualiteiten kwamen met name de volgende onderwerpen aan de orde:

Midden Oosten (ingeleid door drs. R.H. Serrie, hoofd bureau Midden Oosten van het ministerie van Buitenlandse Zaken),
Mensenrechten (notitie mw. M.A. Zoutendijk-Meijs), Liberaal Bestek '90, onderdeel 18. De toekomstige Nato-strategie (ingeleid door J.G.N. de Hoop Scheffer) met de commissie Defensie,
Suriname (met de commissie Ontwikkelingssamenwerking), het verkiezingsprogramma 1990 (notitie mr. M. Patijn), Rijksbegroting 1989.

De vergaderingen werden regelmatig bijgewoond door de adviserende en geadviseerde leden uit het Europees Parlement, de Eerste Kamer en de Tweede Kamer.

B.G. Klein Wassink,
secretaris.

Verslag van de activiteiten van de VVD-defensie Commissie over het jaar 1988.

1. Samenstelling

Als bijlage bij dit verslag is gevoegd een overzicht van de leden, adviserende leden en adviseurs per 1 januari 1989.

Door het FLO-ontslag van de heer van Erp Taalman Kip werd besloten de heer van der Ham (KL) uit te nodigen. In maart werd de heer Spoelstra (KM) benoemd. Door overplaatsing van de heer Stuiver, werd de heer Lakerveld (KLu) aangetrokken.

2. Vergaderschema

12- 1	:	ten huidze de Graaff
9- 2	:	TK
8- 3	:	TK
12- 4	:	TK
10- 5	:	TK
14- 6	:	TK
12- 7	:	TK
16- 8	:	TK
13- 9	:	TK
11-10	:	TK
8-11	:	TK
13-12	:	TK

3. Ministersoverleg

Op 14 juni werd zeer openhartig gediscussieerd met Minister van Eekelen.

Op 13 december werd op plezierige wijze van gedachten gewisseld met Minister Bollestein.

Op 12 juli werd overleg gevoerd met de fractievoorzitter, de heer Voorhoeve.

4. Op 8 maart werd een vergadering belegd met de Commissie Buitenlandse Zaken, waar werd gediscussieerd met Hr.M.S. Ambassadeur bij de NAVO, mr. de Hoop Scheffer.

5. Onderwerpen

Hieronder volgt een lijst van onderwerpen, die in de loop van het jaar onder meer zijn besproken. In verband met de vertrouwelijkheid, kunnen hier niet alle onderwerpen worden vermeld:

- bezuinigingen bij Defensie
- defensiebegroting en 10-jaren plan: verdeling tussen krijgsmachtdelen
- groei Defensie uitgaven
- ELD-programma (amendementen)
- VVD verkiezingsprogramma (tekst voorstel)
- liberaal bestek (moties)
- helicopter vervangingsproces: PSU-80
- themadag Defensie
- Wapenbeheersingsoverleg: INF
- Follow-on to lance
- stand krijgsmachtdelen
- dienstplicht/beroepsleger

- de WWOK (Wet Wetenschappelijk Onderwijs Krijgsmacht)
- aanschaf M-fregatten/ Modificatie Leo I
- vliegerproblematiek
- Golf-operatie KM
- civiele verdediging
- vliegshows

6. Excursies

In september werd een bezoek gebracht aan de oefening Free-Lion. Voorts werd een kamerlid begeleid bij een bezoek aan het kazerne complex te Havelte.

In september bracht een lid op uitnodiging van de VS-ambassade een bezoek aan de delegaties die in Wenen en Geneve betrokken zijn bij wapenbeheersingsoverleg. Dit bezoek werd tevens gecombineerd met een bezoek aan SHAPE, NAVO HQ en een Amerikaans vliegdekship "ergens" in de Middellandse Zee.

7. Overige onderwerpen

Een lid was betrokken bij het INSTED-forum.

Voorts draagt een lid bij aan de totstandkoming van een rapport van de Telderstichting over Defensie. Een ander lid ondersteunde de fractie bij de "fact finding missie" bij Defensie.

Voorts dienden vele leden als vraagbaak op persoonlijke basis voor kamerleden.

8. Attendance

Het bezoek door de leden is zeer goed. Hierbij helpt de vaste lokatie en vergaderdatum.

Voorts mocht de Commissie zich verheugen op een grote belangstelling van Tweede en Eerste kamerleden. Het bezoek van adviseurs was sterk afhankelijk van de geagendeerde onderwerpen.

Delft, 20 december 1988

Voor de partijcommissie ontwikkelingssamenwerking (PC/OS) is 1988 een interessant en produktief jaar geweest. Hoewel de aandacht van de nationale politiek voor OS enigszins verflauwt, kondigen zich diverse boeiende internationale beleidsmatige ontwikkelingen aan; met name vanuit liberale optiek!

In de loop van 1988 zijn de volgende onderwerpen behandeld:

1. het rapport "Our Common World" van de WCED
2. de situatie in Suriname
3. de internationale schuldenproblematiek
4. het functioneren van de MFO's
5. de deelname van gemeenten aan OS
6. de rol van het bedrijfsleven in OS
7. biotechnologie en OS
8. de begroting voor OS voor 1989
9. het verkiezingsprogramma van de ELD
10. het VVD-programma voor de verkiezing van de TK.

Het rapport "Our Common Future" van de World Commission on Environment and Development (WCED) onder voorzitterschap van mevrouw Gro Harlem Brundtland, is een actueel pleidooi voor "sustainable development" op wereldwijde schaal.

Zorgvuldig beheer van het milieu en beheersing van de bevolkingsgroei zijn hierbij belangrijke randvoorwaarden. Het rapport spreekt de verwachting uit dat, ondanks de grote problemen, een beheersbare ontwikkeling mogelijk is, mits tijdig de juiste maatregelen worden genomen.

Een integrale benadering is hiervoor van groot belang. Het regeringsstandpunt over het rapport wordt in algemene zin onderschreven. Hierbij zijn echter enige aanvullende opmerkingen gemaakt, onder andere met betrekking tot het bevorderen van een ex-ante toetsing van ontwikkelingsprojecten op dit aspect, het belang van voorlichting en opleiding en de noodzakelijke consistentie van het nationale economisch beleid met het streven naar een wereldwijde duurzame ontwikkeling.

De situatie in Suriname is verscheidene malen besproken, zowel voor als na afloop van het bezoek van de minister en van de parlementaire delegatie. Het beleid dient gericht te zijn op het komen tot een volwaardige OS-relatie en internationalisatie van de hulp aan Suriname. Dit ter ondersteuning van het herstel van de democratie. De tot standkoming van een economisch ontwikkelingsplan dient te worden bevorderd. In het kader daarvan kan tot een doelmatige besteding van de beschikbare ontwikkelingsgelden worden gekomen.

Over het functioneren van de medefinancieringsorganisaties (MFO's) is een notitie opgesteld. Deze organisaties zijn doelmatig waar het betreft het bereiken van de armere bevolkingsgroepen die via andere kanalen moeilijk bereikbaar zijn.

Naar aanleiding van een notitie inzake gemeentelijke ontwikkelingssamenwerking is de PC/OS tot de conclusie gekomen dat deelname van gemeenten aan OS zinvol kan zijn, mits passend in het nationale beleid, opgezet in samenwerking met landelijke organisaties, gericht op bewustwording van de lokale bevolking en er sprake is van een beperkte aanwending van gemeentelijke middelen.

Ook de rol van het bedrijfsleven is dit jaar weer meerdere malen aan de orde geweest. Daarbij is met name gewezen op het belang van een gedifferentieerde benadering en van het bevorderen van particuliere investeringen.

Het ontwerp-programma van de ELD voor de Europese verkiezingen is in algemene zin positief beoordeeld.

Met betrekking tot het VVD-programma voor de verkiezing van de TK, zijn enkele concrete suggesties inzake OS aangeboden aan de Commissie Verkiezingsprogramma.

Tevens is overleg gevoerd met de directeur van de Teldersstichting inzake de mogelijkheid om te komen tot een publicatie met betrekking tot OS in de jaren negentig.

Naast bovengenoemde zaken zijn diverse adviezen ad-hoc gegeven aan de leden van de fracties van de EK en de TK. Van deze adviezen is in het algemeen goed gebruik gemaakt. Er kan dan ook worden gesproken van een vruchtbare samenwerking met de adviserende leden.

De PC/OS is in 1988 elf maal in vergadering bijeen geweest.

De samenstelling van de commissie was als volgt:

H.H. Leerentveld, voorzitter
ir. E.L.P. Hessing, secretaris
mr. A.M.C. Geerling
prof. ir. J.H. Kop
ir. J. Mulder
mw. M.J.H. den Ouden-Dekkers
N.A. van Oudgaarden
drs. P.F. Regnault
ing. C. de Ruiters
mw. drs. A.M. v. Voorst tot Voorst.

Adviserende leden:

H.F. Heijmans
mw. mr. E. Veder-Smit
mw. E. Terpstra
drs. F.W. Weisglas.

Voorburg, december 1988
Eric Hessing
secretaris

COMMISSIE FINANCIËLE EN ECONOMISCHE ZAKEN

Jaarverslag 1988

1. Samenstelling per 31 december 1987

De heren P. Ressenaar (voorzitter), A.J. Korff (secretaris), A.F. Bakhoven, R.F. de Bruïne, mw R.M. ten Cate-Dhont, de heren A.G. Egressy, F.A. Engering, N. Groot, R.A. Heerze, P.E. Hollander, B.P. Rauwerda, H.N. Schaper, H.G.H. Schonk en C.A. Troost.
Adviserende leden: R. Braams, F.H.G. de Grave, R.L.O. Linschoten, G.B. Nijhuis, N. Rempt-Halmmans de Jongh, J.F.B. van Rey (allen Tweede Kamer), T.C. Braakman, H.P. Talsma, J.W. Verbeek (allen Eerste Kamer), G.M. de Vries (Europees Parlement).

2. Vergaderingen

De commissie is in de verslagperiode 9 maal bijeen geweest en wel op 20 januari, 17 februari, 16 maart, 20 april, 19 mei, 21 september, 19 oktober, 16 november en 13 december. Daarnaast is enige malen in kleiner verband vergaderd.

3. Besproken onderwerpen

Aan de hand van zowel de politieke actualiteit als geagendeerde punten hebben leden en adviserende leden over een veelheid van onderwerpen van gedachten gewisseld. Onder meer is gesproken over de volgende onderwerpen.

* **Herijking regeerakkoord/Paasbrief van het kabinet.**
Uitvoerig is stilgestaan bij de nadere maatregelen met betrekking tot financieringstekort en collectieve lastendruk, de politieke realiteit speelde bij de discussie een grote rol.

* **Marktgerichte oplossing voor het werkgelegenheidsprobleem (nota-Bakhoven).**
De discussie richtte zich op een synthese van een inkomensbeleid gericht op het handhaven van een als redelijk geacht netto-minimuminkomen en het beleid ten aanzien van belasting- en premieheffing. Het in de nota voorgestelde gebruik van inverdieneffecten noopte de commissie tot voorzichtigheid.

* **Landbouwpolitiek.**
Met vertegenwoordigers van de Landbouwcommissie is gesproken over de gevolgen voor de landbouwsector van de WIR-maatregelen en het Europees landbouwbeleid. De discussie mondde uit in de vaststelling dat het niet realistisch is te verwachten dat het vrije marktprincipe voor de landbouw op wereldschaal kan worden doorgevoerd, maar dat binnen de handelsblokken liberalisatie wel degelijk moet en kan. Iedere benadering die daarbij gekozen wordt kost echter zeer veel geld, direct dan wel indirect.

* **Evaluatie privatiseringsproces.**
De discussie leidde tot de conclusie dat de "echte"

privatisering niet (PTT-telecommunicatie, Loodswezen) of langs oneigenlijke wegen (RIB) van de grond komt. Nieuwe monopolioïde structuren leiden niet tot het beoogde doel. Alleen bij politiek ongevaarlijke onderwerpen (kantines e.d.) lijkt privatisering mogelijk. Argumenten als afslanking overheid en deregulering spelen een te geringe rol. De algemene aanbeveling van de commissie was dat het kerstmaal beter niet in overleg met de kalkoen kan worden opgesteld.

*** Miljoenennota 1989.**

De indruk van de commissie was dat het zonnige beeld van de MN, tot uitdrukking komend in lagere collectieve lastencruk, lager financieringstekort, succesvol loonmatigingsbeleid en een forse belastingverlaging, versluierd wordt door een te grote staatsschuld, te grote omvang van de overheidsuitgaven en twijfels rond de budgetdiscipline.

*** Elektriciteitsvoorziening (nota-Ten Cate).**

De commissie concludeerde dat er nog steeds sprake is van een inefficiënte productie als gevolg van onder meer politiek bepaalde brandstoffeninzet en monopolioïde gedrag van de producenten. Dit komt niet ten goede aan de concurrentiepositie van het bedrijfsleven. De elektriciteitsmarkt dient geliberaliseerd te worden: het make-or-buyprincipe dient richtsnoer te worden; internationalisering van het aanbod (dus meer import) zal prijsdrukkend werken. Uit dien hoofde juichte de commissie de deal rond het Noorse gas toe.

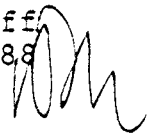
*** Onroerend goedbelasting.**

Vanuit de optiek van de collectieve lastendruk is gediscussieerd over de kabinetsvoorstellen ter zake van een nieuwe limiteringssystematiek van deze belasting. Met het oog op de politieke aspecten achtte de commissie het inruilen van het plafond in de totale opbrengst tegen onder meer een aanscherping van de tariefsverhouding eigenaren/gebruikers en verlaging van de vrijstellingsgrens een niet onaanvaardbare bedreiging van de collectieve lastendruk.

*** Verkiezingsprogramma's, Liberaal Bestek.**

De commissie heeft bijdragen c.q. moties/amendementen geleverd voor het Europees verkiezingsprogramma 1989 en het Liberaal Bestek. Samen met de Landbouwcommissie zijn teksten opgesteld voor het landelijk verkiezingsprogramma 1990.

A.J. Korff
29/12/1988

1. SAMENSTELLING in 1988.

leden: de heren Den Boer (voorzitter) en Bakker (secretaris),
mevr. Koppenol en de heren Van Lawick, Ostendorf, Porthoine,
Sneep, Van de Ven, Verstegen en Wolters. De samenstelling
van de commissie is in het verslagjaar niet gewijzigd.

adv. leden: de heren De Grave en Van Rey (Tweede Kamer) en
Braakman en Van Graafeiland (Eerste Kamer).

De Staatssecretaris van Financiën de heer Koning heeft enkele ver-
gaderingen van de commissie bijgewoond.

2. VERGADERINGEN.

De belastingcommissie is in 1988 maandelijks bijeen geweest, met uit-
zondering van de maanden juli en augustus. De bijeenkomsten zijn ge-
houden in het gebouw van de Tweede Kamer.

3. ONDERWERPEN.

Net als in eerdere jaren zijn de vergaderingen alle gewijd geweest aan
de bespreking van en de advisering over actuele politieke ontwikke-
lingen op het fiscale terrein.

De voorstellen tot vereenvoudiging van de loon- en inkomstenbelasting
(de voorstellen-Oort) hebben gedurende het jaar veel aandacht van de
commissie gehad.

Andere behandelde onderwerpen waren:

- deelnemingsvrijstelling in de vennootschapsbelasting
- richtige heffing/ fraud legis
- regeling navordering van belasting op spaarrente
- pensioen-B.V. en Brede Herwaardering
- multilateraal bijstandsverdrag
- harmonisatie van belastingen in de E.G.
- reorganisatie belastingdienst
- beperking van aftrekposten (Oort-II)
- nieuwe invorderingswet
- algemeen financieel-economisch beleid (o.a. "paaspakket")

De belastingcommissie heeft een bijdrage geleverd voor de totstand-
koming van de fiscale paragraaf in het verkiezingsprogramma 1990-1994.

Heemskerk, december 1988,

J.G. Bakker
(secretaris)

**JAARVERSLAG 1988
VAN DE COMMISSIE MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF**

Samenstelling van de Commissie

De leden van de Commissie in het verslagjaar waren: C.P.M. Barning, voorzitter, Mr. L. Antonini, secretaris, Drs. H.G. van der Bend, W.B.J. Bout, B.J.E. Lambers, Drs. A.J.G. Leijten, G. van der Veen, D. Wolf, Mr. G. van Woerkom

De Commissie is 8x bijeen geweest.

Selectie behandelde onderwerpen:

Themadag MKB

De voorbereidingen voor de Themadag zijn ook in 1988 voortgegaan. De Kamercentrales zijn aangeschreven met het verzoek een coördinator aan te wijzen om mede de Themadag inhoud te geven. De respons was positief. Inmiddels zijn er twee bijeenkomsten van de coördinatoren geweest in aanwezigheid van de voorzitter van de Commissie en de heer A.A.E.M. van Erp. Bepaald is thans dat de Themadag begin 1990 zal worden gehouden.

Ruim baan voor ondernemen

De Commissie heeft in aanwezigheid van staatssecretaris A.J. Evenhuis van gedachten gewisseld over zijn nota "Ruim baan voor ondernemen". Enige kanttekeningen zijn geplaatst doch in zijn algemeenheid is de Commissie van oordeel dat de totstandkoming van de nota positief gewaardeerd moet worden. Belangrijk is dat aan de hand van de nota de V.V.D. kan aantonen dat de ondernemer in het mkb niet meer de zielige ondernemer is. Deze opvatting dient uitgedragen te worden onder de ondernemers in deze bedrijfstak. In zijn algemeenheid kan naar aanleiding van de reacties op de nota worden opgemerkt dat het merkwaardig is te moeten constateren dat ondanks de roep van het bedrijfsleven om een terugtrekkende Overheid het zelfde bedrijfsleven negatief reageert als de Overheid wil dereguleren.

Winkelsluitingswet

Met de staatssecretaris is gediscussieerd over zijn beleid m.b.t. de Winkelsluitingswet. De Commissie is het met de staatssecretaris eens dat de maatschappelijke ontwikkeling een aangepaste Winkelsluitingswet eist. Of de keuze die de detailhandel wordt geboden nl. hetzij een morgen/middag-openstelling, hetzij een middag/avond-openstelling voldoende flexibel is, wordt betwijfeld maar de Commissie steunt het beleid van de staatssecretaris om door middel van deze keuze de politieke impasse rondom het wijzigen van de winkelsluitingswet te doorbreken.

Vestigingswet

De Commissie heeft uitvoerig stil gestaan bij de Vestigingswet. De conclusie van de discussies was dat versoering van de wetgeving gewenst is; dat branche-organisaties de gelegenheid moeten hebben daar waar thans een vestigingsregeling geldt aanvullende eisen te stellen boven een basisdiploma voor de startende ondernemers. De Commissie verschilt van mening over het feit of de branche-organisaties de mogelijkheid moeten krijgen om de aanvullende eisen algemeen verbindend te laten verklaren. Ook zijn de Commissieleden niet unaniem in hun mening dat van alle startende ondernemers een basisdiploma (algemene economische opleiding) moet worden geëist.

Zelfstandigenstatuut

Over het tot stand brengen van een Zelfstandigenstatuut is gediscussieerd. De vraag die werd opgeworpen en onbeantwoord bleef is, of de specifieke situatie in Nederland m.b.t. de mkb-regelgeving zich leent voor het vastleggen in een Zelfstandigenstatuut.

Minimumprijzen

Het stelsel van minimumprijzen wordt door de Commissie achterhaald geacht. De Commissie meent dat een dergelijk systeem zich zelf op den duur zal overleven.

Fiscaal

Over de beperking van de fiscale aftrekbaarheid van horecabestedingen is uitvoerig gesproken. Afgezien van de nadelige effecten voor de Horeca acht de Commissie het principieel onjuist dat de Overheid op deze wijze kan gaan bepalen op welke manier de ondernemer zijn bedrijf moet voeren.

De Commissie heeft zijn verwondering uitgesproken over het voornemen van het Kabinet om ondernemingen met een winst tot f 250.000,— met 40% vennootschapsbelasting te belasten. Ondernemingen met een winst van meer dan f 250.000,— komen in aanmerking voor een venootschapsbelasting van 35%. In dit verband is door de Commissie zorg uitgesproken over het feit dat bij de ondernemers de indruk bestaat dat de V.V.D. te weinig voor het bedrijfsleven doet.

Gelet op het bovenstaande alsmede op de plannen van de Commissie Dekker vreest de Commissie een negatief effect op het inkomen van de zelfstandigen. De Fractie van de V.V.D. dient oog te hebben voor het bedrijfsleven. Fractieleden die zich voor het bedrijfsleven willen inspannen krijgen vaak te weinig gehoor. Gebrek aan begrip bij veel Fractieleden voor het bedrijfsleven zou wellicht ondervangen kunnen worden door bij de samenstelling van de kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen te streven naar meer kandidaten die uit het bedrijfsleven voortkomen.

Over plannen van het Kabinet in het kader van de Commissie-Oort is met mr. F. de Grave uitvoerig gesproken. De Commissie heeft waardering uitgesproken voor de wijze waarop de Fractie heeft geopereerd in het politieke krachtenveld.

Tot slot

De Commissie is van oordeel dat het beleid van staatssecretaris Evenhuis een oprechte liberaal moet aanspreken. Van essentieel belang moet worden geacht dat het V.V.D.-beleid goed wordt uitgelegd aan de kiezer. Dit doel is te bereiken doordat politici het land intrekken om het beleid toe te lichten. De Commissie verwacht hier door positieve effecten te bereiken voor de komende Tweede Kamerverkiezingen.

De Commissie dankt de staatssecretaris voor de wijze waarop hij de Commissie tegemoet treedt en voor de open gedachtenwisselingen die met hem kunnen worden gevoerd. De gedachte dat het mkb zonder een eigen staatssecretaris best zou kunnen leven, moet ten sterkste worden afgewezen.

In het bijzonder wil de Commissie ook de heer Van Erp dankzeggen voor zijn belangrijke bijdragen aan de werkzaamheden van de Commissie. In de dank wordt ook betrokken de heer J.F.B. van Rey.

1. Samenstelling commissie:

Leden:

mevr. J.M. Appel,
mevr. J.E. de Bruin-Scheepens,
mevr. A.C.J.J. Fenijn-van Delft (voorzitter m.i.v. 18-11-1988),
dhr. J.H.J. Gilbers (secretaris),
dhr. J. Hoevens,
dhr. A.L.C.S. Lantain (voorzitter tot 18-11-1988),
dhr. H.M.Th. Lemmen,
mevr. A. Nijs, H.W.P.P. Schmit,
W.A. Sinninghe Damsté (m.i.v. 18-11-1988),
T. Thalhammer en
H.V. Vrind.

De heer Lantain nam m.i.v. 18 november 1988 afscheid als voorzitter en lid van de commissie.

Mevrouw Fenijn volgde de heer Lantain op als voorzitter.

Adviserende leden:

Eerste Kamer: H.F. Heijmans, mw. Vonhoff-Luijendijk.
Tweede Kamer: mevr. M.M.H. Kamp, R.L.O. Linschoten, G.B. Nijhuis.
Europees Parlement: mevr. J.E.S. Larive-Groenendaal.

2. Vergaderingen.

De commissie vergaderde op:

26 januari, 23 februari, 1 maart, 29 maart, 26 april, 31 mei,
28 juni, 30 augustus, 13 september, 4 oktober, 26 oktober,
8 november en 29 november.

3. Activiteiten.

De volgende onderwerpen zijn in de commissie aan de orde geweest:

26 januari	- Toekomst AOW
	- Kinderopvangbeleid
23 februari	- Liberaal Bestek 1990
1 maart	- Liberaal Bestek 1990
29 maart	- Herijking regeerakkoord
26 april	- Toekomst AOW
31 mei	- Weduwnaarspensioen
	- Jongerenproblematiek
28 juni	- Verkiezingsprogramma.
30 augustus	- Verkiezingsprogramma
13 september	- Verkiezingsprogramma
4 oktober	- Arbvo-tripartisering
26 oktober	- Begrotingsbehandeling SZW
	- Werkloosheidsbestrijding
8 november	- WAO-problematiek
	- Begrotingsbehandeling SZW
29 november	- Organisatie Sociale Zekerheid.

De commissie heeft t.b.v. het verkiezingsprogramma twee notities opgesteld terzake van het pensioenbeleid en de werkgelegenheidsproblematiek.

H. Gilbers
20 december 1988.

- 1.1. Voorzitter : Will C. van Rossum
 Secretaris : mr. A.Th.G.M. de Lange
 mevrouw mr. drs. D. de Groot
- Leden : P.J. van den Broek, H.J.J. Bruning, mevr. A. van Leeuwen-Gijsberts, mevr. drs. C. de Leve-Haagman, mr. N.L.M. Tilli, mevr. mr. W.M.C. de Vrey-Vringer, ir. P.A. van Wijnen.
- Adviserende leden Tweede Kamerfractie:
 ing. L.M. de Beer, mevr. A. Jorritsma-Lebbink en mr. H.Th.M. Lauxtermann.
 Eerste Kamerfractie:
 mr. H.P. Talsma.
- 1.2. In september 1988 heeft de heer mr. A.Th.G.M. de Lange het secretariaat van de commissie neergelegd. De heer De Lange heeft het secretariaat vervuld sedert november 1983. Bij zijn besluit van 28 november 1988 heeft het Dagelijks Bestuur mevrouw mr. drs. D. de Groot benoemd tot secretaris. Mevrouw De Groot heeft het secretariaat reeds waargenomen vanaf de september-vergadering van de commissie.
- 2.1. De commissie kwam gedurende het verslagjaar negen maal bijeen in het kader van haar maandelijkse vergaderingen. Op 19 april voerde de commissie overleg met staatssecretaris Heerma over de nota Volkshuisvesting.
- 3.1. Op 28 oktober organiseerde de commissie in het Jaarbeurs Congrescentrum in Utrecht een thema-avond over de nota Volkshuisvesting in de jaren negentig. Inleidingen werden verzorgd door de leden mevrouw A. van Leeuwen-Gijsberts en de heer P.J. van den Broek. In 1989 zal de commissie zich beraden over de vraag of de thema-avond jaarlijks of twee-jaarlijks gehouden moet worden.
- 4.1. Gedurende het verslagjaar heeft de commissie in haar maandelijkse vergaderingen de volgende onderwerpen besproken:
- Vierde Nota Ruimtelijke Ordening;
 - Parlementaire Enquete Bouwsubsidies;
 - Herfinanciering sociale woningbouw;
 - Beleggerswoningen;
 - Verkoop woningwetwoningen;
 - Verkiezingsprogramma 1990;
 - Actuele onderwerpen uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
- 4.1.2. De commissie heeft een concept-nota getiteld "Naar een liberaal volkshuisvestingsbeleid" opgesteld. De totstandkoming van een definitieve nota is belemmerd doordat de commissie de benodigde financiële middelen niet bijeen kon krijgen.
- 5.1. De samenwerking en samenspraak met de adviserende leden werden door de leden van de commissie als positief en constructief ervaren. De commissie is hen met name dank verschuldigd.
- 6.1. Dit verslag is vastgesteld in de vergadering van de commissie op 13 december 1988.

VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE

KOMMISSIE RUIMTELIJKE ORDENING - JAARVERSLAG 1988.

In 1988 kwam de kommissie acht maal in vergadering bijeen en ging een keer op exkursie naar de provincie Zeeland. De data waren 18 januari, 9 februari, 8 maart, 10 mei, 26 augustus (exkursie), 13 september, 18 oktober, 15 november, en 6 december.

De eerste bijeenkomst betrof een bezoek aan de tentoonstelling 'Nieuw Nederland, onderwerp van een ontwerp' in het Bouwcentrum te Rotterdam en vervolgens een gedachtenwisseling met een van de ontwerpers van het onderdeel 'Dynamisch Nederland', de heer ir. H. de Boer van BV Ontwerpbureau ir. Teun Koolhaas Associates te Almere.

In de vergadering van 9 februari werd uitgebreid en diepgaand gediskussieerd over de door de regering uit te brengen 'Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening'. Tevens werd behandeld het 'Liberaal Bestek '90'. Aangaande hoofdstuk 13 'Ruimtelijke Ordening en Verkeer' werden de uitgangspunten bepaald voor een in te dienen motie.

De bijeenkomst van 8 maart stond wederom in het teken van de 'Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening' en het 'Liberaal Bestek '90'. Aangaande de in te dienen motie werd de definitieve tekst bepaald. Vastgesteld werden datum en doel van de te houden exkursie.

De door de regering uitgebrachte 'Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening', was het belangrijkste agendapunt in de vergadering van 10 mei. In het algemeen werd zeer positief op de nota gereageerd. De wens werd geuit, dat de liberale uitgangspunten ook in de toekomst voldoende aandacht blijven houden.

De dag van 26 augustus stond in het teken van de provincie Zeeland. Na een inleiding door het lid van de kommissie de gedeputeerde mevrouw E. Maris-Koster, over het onderwerp 'Zeeland en de Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening' in het informatiecentrum van de provincie Zeeland te Middelburg, werd een rondrit gemaakt door het Havenschap Vlissingen en van gedachten gewisseld met de directeur van het schap. Na de lunch vond met de veerboot Kruiningen-Perkpolder de oversteek plaats, om vervolgens door de directeur van het Havenschap Terneuzen te worden ontvangen. Een volgende rondrit door de Kanaalzône Terneuzen-Sas van Gent en westelijk Zeeuws-Vlaanderen met de door het Provinciaal Bestuur van Zeeland aan de kommissie ter beschikking gestelde bus, eindigde uiteindelijk via de veerboot Breskens-Vlissingen weer in Middelburg. Het was een zeer geslaagde exkursie.

De vergadering van 13 september had als belangrijk uitgangspunt, het geven van suggesties aan de Commissie Verkiezingsprogramma ten behoeve van de samenstelling van het verkiezingsprogramm van de VVD voor de Tweede-Kamerverkiezingen. Gediskussieerd werd over onder andere, kwaliteit, verscheidenheid, vrije woonplaatskeuze, ruimtelijke ordening in Europees verband, leefbaarheid van grote maar zeker ook van kleine kernen, recreatiebeleid.

In de bijeenkomst van 18 oktober werd gediskussieerd over de respektievelijke wijzigingen van de Pachtwet en de Natuurbeschermingswet. In het bijzonder werd gewezen op de noodzaak van een integrale benadering. Tevens werd van gedachten gewisseld over de ruimtelijke aspecten van de Nota Volkshuisvesting.

In de vergadering 15 november wordt naar aanleiding van de UCV 'Natuurbehoud' uitgebreid van gedachten gewisseld over de ekologiese richtlijn en het beheer van natuurgebieden door vrijwilligers in kleinere organisatoriese verbanden. De kommissie staat hier positief tegenover. Aangaande het Rijksmeerjarenprogramma Openluchtrecreatie en Toerisme, stelt de kommissie een grotere mate van deregulering op prijs

De subsidiemogelijkheden aangaande de zogenaamde 'Grote Bouwlokaties' worden in de vergadering van 6 december besproken. Hierover wordt genuanceerd gedacht. Tevens vindt een eerste gedachtenwisseling plaats over het onlangs verschenen structuurschema 'Verkeer en Vervoer'.

W.W.F. Moret - sekretaris, De Wijk 21 december 1988.

De commissie milieuhygiëne heeft een regelmatige vergaderfrequentie; in het verslagjaar was dat 10 maal. De vergaderingen werden meestal bijgewoond door twee leden van de Tweede Kamer.

Ook dit jaar ontberen wij de contacten met leden van de Eerste Kamer en het Europees Parlement.

Leden: De commissie bestaat uit 9 leden:

ir G.Kingma, voorzitter, drs J. de Blécourt-Maas, secretaris,
ir J.C.Abrahamse, mevr. mr M.Daalmeijer, drs F.H.Meppelder,
ing. A.H.Vermeer, mr M.Visser, drs.G.A. de Vrey en R.E.Waterman.
Mevrouw Daalmeijer trad tijdens het verslagjaar tot de commissie toe. De adviserende leden uit de Tweede Kamer zijn dr R.Braams en mr A.J. te Veldhuis.

Vergaderingen: Naast een éénmalig overleg met de Minister van VROM en een delegatie van de Vereniging van Staten- en Raadsleden heeft de commissie 10 maal vergaderd met een thema als onderwerp.

Acht thema-avonden werden door de commissieleden zelf verzorgd en op twee thema-avonden waren gastsprekers uitgenodigd. Tevens werd als regel met de kamerleden gesproken over actuele zaken.

Op de thema-avond over "de invloed van de landbouw op verzuring en het mestvraagstuk" is de commissie landbouw en visserij uitgenodigd en bij de thema-avond over "de verhouding Rijk- Provincie-Gemeente terzake van het milieu" was een delegatie van de Vereniging van Staten- en Raadsleden aanwezig.

Gastsprekers: De heren dr L.Blom, ir H.Chufour en dr H.T.Kalff van de Nederlandse vereniging van Kunststoffen over het thema "Afvalprobleem en Kunststoffen". De heer D.van Dop, inspecteur milieuhygiëne VROM over het "Milieubijstandsteam". De heer W.F.Vriezen van de vereniging Staten- en Raadsleden had zijn inbreng bij "de verhouding Rijk-Provincie-Gemeente terzake van de zorg voor het milieu".

Vergaderthema's:

- ir J.C.Abrhamse: "Cadmiumlozingen Kunstmestindustrie"
- ing.A.H.Vermeer: "De invloed van de landbouw op de verzuring en het mestvraagstuk"
- ir G.Kingma: "Milieubeleid" in verband met Liberaal Bestek en ter voorbereiding van het verkiezingsprogramma (tweemaal)
- ir G.Kingma: Het Brundtland rapport: "Our Common Future"
- dr L.Blom e.a.: "Afvalprobleem met Kunststof"
- ir G.Kingma: "Handel in Afvalstoffen"
- W.F.Vriezen en ir G.Kingma: "Verhouding Rijk-Provincie-Gemeente terzake van de zorg voor het milieu"
- D. van Dop en mr M.Daalmeijer: "Het Milieubijstandsteam"
- drs F.H.Meppelder: "Verhouding Arbowet en milieuwetten"

Overig:

- mr M.Visser heeft voor het thema-nummer Milieu in "Vrijheid en Democratie" een artikel geschreven: "Milieu en Energie in de toekomst".
- De commissie heeft aandachtspunten aangedragen voor het verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamer.

drs J. de Blécourt-Maas, secretaris

JAARVERSLAG VAN DE COMMISSIE LANDBOUW EN VISSERIJ VAN DE VVD OVER 1988.

Samenstelling in het verslagjaar C. Geerligts (voorzitter), D.E. de Hoop, J.Th. Keisers, F. Kersbergen, A.J.G. Leyten, S.L. Louwes, J.G. Termeer-van Valburg, M.J. Varekamp, P. Alberti, J. den Ouden, F. Mulder, J.J. Helder en W.G. de Raad (secretaris).
Adviserende leden: P.M. Blauw, D. Luteijn, H.L. Louwes, J.F. Scherpenhuizen, R.O. Linschoten.

De commissie is in 1988 11 maal bijeengewees: 2 februari, 1 maart, 23 maart, 19 april, 31 mei, 6 september, 9 september, 4 oktober, 1 november, 6 december en 21 december.

Verslag 1987

De aktuele Europese en nationale landbouwpolitiek, veelal toegelicht door de heren Blauw en Louwes beheersten de agenda's. Onderstaand worden de hoofdthema's per vergadering gememoreerd.

2 februari

VVD-akkerbouwactieplan Blauw, 4e nota ruimtelijke ordening, waterschapwet, lastenverlichting agrarisch bedrijfsleven en mestaangelegenheden.

1 maart

Europese besluitvorming tijdens topconferentie op 11 en 12 februari, reaktie op 4e nota RO, zelfstandigenstatuut, liberaal bestek, afschaffing WIR en milieubeleid.

23 maart

Gesprek met Voorhoeve over de Kabinetsvoorstellen inzake WIR en BTW-compensatie alsmede de financiering voor het akkerbouwactieplan.

19 april

Paasdebat, Brusselse prijsvoorstellen voor 1988/89, machtigingswet hoger agrarisch onderwijs, gewasbeschermingsmiddelenbeleid (methylbromide) en zoutschade.

31 mei

Bijdrage verkiezingsprogramma, kandidatuur Europees parlement, agrarische commissie leden JOVD, pachtwetwijzigingen, mestwetgeving in relatie tot grondwaterverordeningen, SLOM-problematiek, positie produktschappen, BST, privatisering van de voorlichting, 1992 en het verplaatsingsbesluit.

6 september

Concept verkiezingsprogramma EP, concept hoofdstuk verkiezingsprogramma 1990/1994 en verplaatsingsbesluit, WIR-compensatie, algemene beschouwingen en landbouwbegroting.

9 september

Vaststelling bijdrage concept verkiezingsprogrammabijdrage en excursie naar Overijssel op uitnodiging van OLM (tezamen met KC Overijssel en VVD Statenfractie Overijssel). Onderwerpen: gevolgen ecologische richtlijn, melkquotering, mestwetgeving in z'n algemeenheid, bedrijfsovernameproblematiek.

4 oktober

BTW-forfait aanpassing, gesprek financieel economische commissie over bijdrage verkiezingsprogramma, landbouwbegroting en algemene beschouwingen.

1 november

AOC-vorming, behandeling landbouwbegroting, steunmaatregelen voor intensieve veehouderij en akkerbouw, 4e nota RO, ganzennotitie, Europese politiek (begroting), milieubeleid en E.P.-groslijst.

1 december

AOC-vorming, voorbereiding gesprek Nijpels m.b.t. mestwetgeving, verzuring en gewasbeschermingsmiddelenbeleid, braaklegregeling en SLOM-problematiek.

21 december

Overleg met oud JOVD agrarische commissieleden en gesprek Nijpels over mest, verzuring en gewasbeschermingsmiddelenbeleid.

In het verslagjaar zijn delegaties uit de landbouwcommissie betrokken geweest bij:

- overleg met milieucommissie VVD
- overleg met financieel economische commissie VVD
- overleg met delegatie milieucommissie inzake opzetten van thema dag
- overleg met Minister Nijpels op 1 september
- overleg met belastingdeskundigen i.v.m. zelfstandigenstatuut en belastingverlichting agrarische sector

Voorts zijn brieven verstuurd aan het Kabinet (zorg over besluiten topconferentie), Voorhoeve (Paasdebat), commissie Geurtzen (Liberaal Bestek) en Toxopeus (verkiezingsprogramma).

De jaarlijkse excursie vond plaats op 9 september naar de OLM.

De secretaris,
Ir. W.G. de Raad

ALGEMEEN

In het voorjaar overleed plotseling professor Noortman. In hem verloor de commissie een actief en veelzijdig lid. Wij herinneren vooral zijn niet aflatende pleidooien voor een samenhangende visie op verkeer, vervoer en economische ontwikkeling. Hoe actueel!

In september nam A.P. van den Berge (dijkgraaf van het Hoogheemraadschap van Delfland) het voorzitterschap over van J.C. van Duin, die reeds lang tevoren voorkeur had uitgesproken voor het overdragen van de voorzittershamer, in verband met zijn werkkring bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Na jarenlang een tien gescoord te hebben, kwam de commissie dit jaar qua vergaderfrequentie niet verder dan een 6+. Het was vooral spijtig dat overleg met de minister door ongelukkige oorzaken niet doorging.

WERKZAAMHEDEN

Mobiliteit en infrastructuur

Gelukkig hoeft de commissie niet meer te klagen over gebrekkige algemene aandacht voor deze onderwerpen. Vele plannen, schema's, adviezen en moties doen de ronde. Het jaar begon met de 4e Nota Ruimtelijke Ordening (R.O.). Vanuit de commissie werd bijgedragen aan de rapportage van de ad-hoc werkgroep 4e Nota R.O. aan het VVD-bestuur. Dit bestuur kwam echter tot de slotsom dat de VVD als partij tijdens de inspraak geen uitspraak doet. Overigens valt uit de relevante passages in Liberaal Bestek op te maken, dat de gedachten in de 4e Nota R.O. de VVD aanspreken. Genoemde passages gaven de commissie nauwelijks aanleiding tot kritiek. Wel werd onzerzijds een motie ingediend en aangenomen ter bevordering van het vervoer over water.

Het Structuurschema Verkeer en Vervoer verschijnt aan het eind van het jaar. Bij de discussie hierover zullen financiering, elektronische tolheffing en milieu-aspecten veel aandacht krijgen. De belangrijke functie die het openbaar vervoer moet vervullen is onomstreden. Geen prioriteit aan het woon-werkverkeer per auto. Wel prioriteit voor het goederenvervoer en het zakelijk personenverkeer.

Schiphol

In augustus bracht de commissie een werkbezoek aan Schiphol. De directie streeft er naar de kleinste der grote luchthavens te worden in plaats van de grootste der middelgrote vliegvelden te blijven. Naar verwachting zullen alleen de grote luchthavens in Europa een scala van intercontinentale vluchten behouden (main-ports). De centrale ligging van Schiphol, erkend in de 4e Nota R.O., is een pluspunt. Jammer genoeg kon de regering er nog steeds niet van overtuigd worden, dat de beveiliging van een vliegveld een overheidstaak moet blijven.

Goederenvervoerbeleid

De commissie heeft in deze verslagperiode ook gesproken over de door de Minister uitgebrachte Nota Ondernemend Vervoer, waarin een samenhangend goederenvervoerbeleid is gepresenteerd. Ook is de concept-nota Vervoer Gevaarlijke Stoffen aan de orde geweest. Nieuwe wetgeving op het terrein van wegvervoer, binnenvaart en ten aanzien van het vervoer van gevaarlijke stoffen is in voorbereiding. Deregulering, stimulering, veiligheid en commercialisering staan centraal. De commissie steunt deze uitgangspunten.

Binnenvaart

In het vorige jaarverslag werd een financiële bijdrage van de overheid gesuggereerd om een oplossing van de overcapaciteit te bevorderen. Deze suggestie is thans volop in discussie. In Europees verband zal een oplossing gevonden moeten worden. Vooral de Duitsers en de Zwitsers verzetten zich tegen een financiering vanuit de EG.

Europees (weg)vervoer

Het realiseren van de interne markt gaat met ups en downs. Harmonisatie van concurrentievoorwaarden is nodig, maar wat hoort daar allemaal bij? Om zijn standpunt kracht bij te zetten stelt Duitsland vast tolheffing in het vooruitzicht. Het vervelende van harmonisatie van alle voorwaarden is, dat de totale vervoerskosten in de E.G. daardoor misschien niet dalen maar stijgen. De positie van de Nederlandse vervoerders is in het geding. Motorrijtuigenbelasting en accijnzen zullen omhoog gaan. De (hoge) sociale lasten in Nederland zullen niet worden gecompenseerd.

Stormvloedkering (SVK)

Naast andere voordelen kost de SVK in de Nieuwe Waterweg minder dan de oorspronkelijke plannen voor dijkverhoging. Maar omdat aanvankelijk een overschrijding van de meerjarenramingen optreedt, is volledige financiering uit de algemene middelen (tijdelijk) strijdig met het terugdringen van het financieringsstekort.

De commissie vindt niettemin financiering uit de algemene middelen gewenst. Zowel de veiligheid als de staatskas zijn in de toekomst beter af met de SVK.

B. von Königslöw
18 december 1988.

Jaarverslag van de commissie onderwijs

Leden: Zie adressenlijst m.u.v. Kliphuis en Huisman Bakker.
De Heer H. Alting bedankte als lid van de commissie.

Aantal bijeenkomsten: 12

Behandelde onderwerpen:

Accenten hebben in 1988 gelegen op de volgende vijf onderwerpen : 1. de aansluiting VWO en Hoger Onderwijs (en niveau's daaronder)
2. de studiefinanciering
3. de Wet op de basisvorming en invoering van eindtermen (Kamerstuk 20381)

ad. 3. Over dit onderwerp heeft de onderwijscommissie een vijftal bijeenkomsten in den lande georganiseerd.

4. het concept-verkiezingsprogramma

ad. 4. De commissie leverde bij de commissie Toxopeus een uitgebreide schriftelijk bijdrage in.

5. de begroting van Onderwijs en Wetenschappen voor 1989

ad. 5. In dit kader produceerden individuele leden of groepjes van individuele leden werkstukken voor de commissie. Als onderwerp van deze stukken kunnen onder andere genoemd worden:

- de Sectorvorming en vernieuwing in het middelbaar beroepsonderwijs;
- de relatie l.b.o. en m.b.o.;
- de Wet op de onderwijsverzorging;
- de Harmonisatiewet;
- de Bezuinigingen op Speciaal onderwijs ;
- de Bezuinigingen op kleine basisscholen;
- het bereiken van kwaliteitsverhoging in het voortgezet onderwijs

De commissievergaderingen zijn veelvuldig bezocht door leden van de Eerste en Tweede Kamer en de staatssecretaris was ook enige malen aanwezig.

COMMISSIE WETENSCHAP EN TECHNOLOGIEBELEID

JAARVERSLAG 1988.

De Commissie Wetenschap en Technologiebeleid (Comm. W&T) is in de loop van 1988 ingesteld en heeft dus nog geen vol jaar gewerkt; dit is dan ook haar eerste jaarverslag.

In het licht van het toenemend belang van wetenschap en technologie voor de moderne samenleving en cultuur en daarmee ook voor de politiek heeft het Dagelijks Bestuur van de VVD in april 1988 besloten tot de instelling van een partijcommissie voor dit onderwerp onder voorzitterschap van Prof.Dr.Ir. A. Rörsch. Leden van deze commissie zijn de heren G.M.V. van Aardenne, J.H. Bergsma (secretaris), C. de Hart, H.J. ter Heege, A.A. Olijslager en Mw. M.J.H. den Ouden-Dekkers.

De commissie is in mei aan het werk getogen en heeft aan de hand van een discussiestuk van haar voorzitter zich beraden over de betekenis van wetenschap en technologie voor een tiental onderwerpen van staatszorg en meer in het bijzonder over het belang van een goede wetenschappelijke infrastructuur in Nederland. De commissie concludeert hierover dat in vrijwel alle sectoren van staatszorg de regelgeving en sturing vanuit de overheid beperkt moet blijven tot het aangeven van globale randvoorwaarden en tot het invoeren c.q. instandhouden van een goede en effectieve infrastructuur. Met deze infrastructuur wordt bedoeld op het geheel van onderzoekinstellingen, adviesraden en financieringsmechanismen met betrekking tot het van overheidswege gefinancierde wetenschappelijk onderzoek in dit land.

Eind september 1988 heeft de Comm. W&T haar eerste rapport uitgebracht onder de titel "Wetenschappelijk en technologisch onderzoek als onderwerp van staatszorg, voorstellen tot verbetering van de wetenschappelijke infrastructuur". Het rapport is aangeboden aan het hoofdbestuur, de VVD-fracties in de eerste en tweede Kamer en aan de VVD-commissie voor het verkiezingsprogramma (Comm. Toxopeus). Eveneens eind september 1988 is de nota "Aanbevelingen aan de Commissie voor het verkiezingsprogramma" geformuleerd en aangeboden aan de Comm. Toxopeus.

De Comm. W&T onderscheidt in haar rapport 4 typen van onderzoek nl. fundamenteel, strategisch, verkennend en toegepast onderzoek. De overheid heeft vooral een financiële en (globale) sturingstaak voor de drie eerstgenoemde typen van onderzoek; het toegepast onderzoek geschiedt geheel ten behoeve en voor rekening van opdrachtgevers, die de inhoud en richting van dit onderzoek bepalen. De overheid heeft hierop slechts invloed voor zover zij zelf opdrachtgever is, hetgeen voor bepaalde probleemgebieden (milieu, energie, defensie) inderdaad het geval is; meestal echter wordt toegepast onderzoek uitgevoerd in opdracht van het bedrijfsleven. Vooral ten aanzien van het fundamenteel onderzoek moet de overheid zich onthouden van inhoudelijke bemoeienis met het onderzoek; ten aanzien van het verkennend en strategisch onderzoek dienen de vakministeries in grote lijnen hun vraagvelden en behoeften aan te geven, opdat de onderzoek-instellingen dit als referentie hanteren bij hun onderzoekplanning. Om dit goed en zinvol te kunnen doen zouden alle vakministeries moeten beschikken over een "Chief scientist", die de departementale vragen en problemen "vertaalt" in daartoe relevant onderzoek.

Commissie Welzijn en Volksgezondheid

Jaarverslag 1988.

In de januarivergadering van de Commissie werd de hoofdmoot van de besprekingen gewijd aan een kritische beschouwing van de WVC-begroting in relatie met de voorstellen van de Commissie - Dekker.

Het Liberaal Bestek werd in de februarivergadering pregnant aan de orde gesteld.

De herstructurering van de Landelijke organisaties en de Wet Geneeskundige Hulpverlening bij Rampen werden van commentaar voorzien in de april-vergadering van de Commissie.

Het 3e Dekker-advies (VeranderingVerzekerd) was uitgangspunt voor diverse discussies in de Commissie. Aan de hand van een vijftal punten -

- a. marktwerking; b. nominale premie annex inkomenseffecten;
- c. omvang basis- en aanvullende verzekering; d. tempo van de invoering;
- e. planning en regionalisatie - werd de kamerfractie ondersteund in haar meningsvorming.

Voorbereid werden moties ten behoeve van de Algemene Vergadering van de partij, waarin Liberaal Bestek 1990 werd behandeld.

In de twee septembervergaderingen is gesproken over de Commissie-inbreng in het concept-verkiezingsprogramma. Dit resulteerde uiteindelijk niet in de bijdrage, die de partij van de Commissie had mogen verwachten.

In de novembervergadering van de Commissie is de samenstelling en werkwijze van de Commissie herijkt mede aan de hand van het reglement van orde van de partijcommissies.

In de decembervergadering is van gedachten gewisseld over de Wet kunstmatige bevruchting en draagmoederschap, welke in het voorjaar 1989 in behandeling zal worden genomen.

De contacten met de adviserende 1e en 2e Kamerleden verliepen naar wens mede door hun veelvuldige en veelvoudige aanwezigheid in de Commissie.

Ed Haaksman,
secretaris.

De leden van de commissie Cultuur en Mediabeleid komen, buiten de vakantie-periodes, maandelijks in vergadering bijeen.

Zowel de leden als de adviserende leden uit eerste en tweede kamer bezoeken trouw de vergaderingen.

De discussie over Liberaal Bestek was nog in volle gang, toen aandacht geschonken moest worden aan de inbreng voor de programma's in verband met de verkiezing van de leden voor het Europese Parlement in 1989 en voor de verkiezing van de leden voor de Tweede Kamer in 1990.

Naast allerlei actuele zaken in de landelijke politiek op het terrein van de Cultuur, werden de resoluties uit het congres van de J.O.V.D. over Kunst en Cultuur besproken.

Dit gaf aanleiding om een aantal vergaderingen samen met de leden van de werkgroep Kunst en Cultuur JOVD te vergaderen. Een en ander leidde tot het gezamenlijk voorbereiden van een themadag over "Onderwijs, opvoeding in relatie met kunst en cultuur".

In samenwerking met de kamercentrale Rotterdam werden de organisatorische voorbereidingen getroffen. Uit eindelijk bleek de opzet niet aantrekkelijk genoeg om voldoende publiek te trekken en is de themadag niet doorgegaan.

Omdat de leden van de commissie zich graag ter plaatse willen laten informeren over de lokale- en provinciale-cultuurpolitiek, maar natuurlijk ook geïnteresseerd zijn in de gevolgen van de besluitvorming op landelijkniveau in dit kader, bezocht de commissie de provincie Noord-Brabant. Gediscussieerd werd er met de leden van de Nieuwe Brabantse Kunststichting, onder andere over de inleiding, gehouden door de gedeputeerde van de provincie Noord-Brabant. Er werd een bezoek gebracht aan Noord-Brabants Museum en een rondvaart werd gemaakt "onder" Den Bosch.

Binnen de commissie wordt op het brede terrein van kunst en cultuur nog de deskundigheid op een aantal facetten gemist, de commissie wil in 1989 hierin verandering brengen.

de secretaris,
Frans Bleijerveld

604824000
COMM CULT EN MEDIABEL
LARIKSSTR 26
3329 AK DORDRECHT

Samenstelling: De op pagina 122 van het VVD jaarboek 1987 vermelde samenstelling bleef nagenoeg ongewijzigd. In de loop van het verslagjaar nam ons lid J.Boonstra afscheid. Hij werd opgevolgd door F.van Dorp, welk lid met ingang van 11 juli 1988 door het dagelijks bestuur werd benoemd.

Vergaderingen: Onze commissie kwam in het verslagjaar 9 maal bijeen. De opkomst van de leden bedroeg gemiddeld 85 %. De commissie spreekt haar waardering uit voor de regelmatige aanwezigheid van het adviserend lid der Tweede Kamer, mw Rempt.Haar betrokkenheid op de door de commissie behandelde onderwerpen betekende een extra stimulans.
Regelmatig vonden in het kader van de commissiewerkzaamheden overleggen plaats met externe organisaties.

Onderwerpen: Terzake van de problematiek rondom aids is door de commissie hernieuwd aandacht geschonken aan de nota "Aidsproblematiek In Nederland", ook in verband met de advisering van lokale VVD politici welke de commissie in dezen om adviezen verzochten.
Voorts adviseerde de Commissie de Tweede Kamerfractie uitvoerig inzake de memorie van toelichting op het regeringsvoorstel inzake een Wet Gelijke Behandeling.Gezien de aktualiteit die een toename van geweldsdaden tegen homoseksuele burgers te zien geeft, en waarvan de signalen met enige regelmaat de partijcommissie homoaangelegenheden bereiken, acht de commissie de tot standkoming van een WGB een erezaak voor de partij, mede gezien het te dien aanzien in het regeerakkoord overeengekomene.

drs.K.S. Roza
sekretaris

JAARVERSLAG 1988

De commissie Jeugdbeleid is het jaar 1988 gestart met een bezoek aan de Raad voor het Jeugdbeleid te Amsterdam. Tijdens dit bezoek zijn een groot aantal onderwerpen betreffende jeugdbeleid de revue gepasseerd. Uitgebreid is gesproken met prof. mr. dr. A. de Wild, lid van de Raad voor het Jeugdbeleid, over de rechtspositie van minderjarigen. De Raad heeft in het rapport "Jeugd met recht" voorstellen gedaan om deze rechtspositie te verbeteren en aan te passen aan de tijd. Het probleem wordt door de Raad leeftijdsgedifferentieerd benaderd. Ook de commissie is van mening dat er wat gedaan moet worden aan de rechtspositie van minderjarigen. Zij kan zich vinden in de gedachtengang van de Raad.

Evenals in 1987 heeft de commissie ook in 1988 veel aandacht besteed aan het onderwerp jeugdhulpverlening:

- a. Op het initiatief-voorstel Wet Jeugdhulpverlening van de PvdA heeft de commissie kritiek. De instelling van de Jeugdhulpadviesteam's is geen goede zaak. De jeugdhulpverlening wordt daardoor te bureaucratisch. De in de wet voorgestelde positie van de Medisch Kinderdagverblijven en de Medisch Kindertehuizen kan geen instemming krijgen. De decentralisatie in het voorstel is goed, maar wordt helaas te laat ingevoerd (pas in 1991).
- b. Het rapport "Residentiële jeugdhulpverlening: voorwerp van aanhoudende zorg" ten behoeve van de minister van WVC stelt dat ambulante hulpverlening vaak te lang doorgaat, waardoor de problemen alleen maar groter worden. De problemen zijn daarna voor de residentiële hulpverlening ook moeilijk op te lossen. Er zou eerder een beroep gedaan moeten worden op de residentiële hulpverlening. De commissie onderschrijft de inhoud van het rapport.
- c. De nota Jeugdopvang is theoretisch van opzet en gaat te veel uit van de oplossing via ambulante hulpverlening. De commissie heeft verder de volgende kritiek: In de nota wordt te weinig aandacht besteed aan preventie en het onderwijs wordt volledig verwaarloosd. Op punten van diagnostiek en eisen voor de kwaliteit schiet de nota tekort. Onduidelijk bestaat over de 18- tot 23-jarigen.

Naar aanleiding van de voorstellen van de regering in het zogenaamde "Paaspakket" heeft de commissie haar zorg uitgesproken over het feit dat de juridische zelfstandigheid van jongeren en hun economische zelfstandigheid steeds verder uit elkaar dreigen te lopen. Deze zorg is in een brief aan de Tweede Kamerfractie overgebracht.

In de discussies met betrekking tot Liberaal Bestek 1990 is een bijdrage geleverd. De kritiek die de commissie heeft op het hoofdstuk Jeugdbeleid is verwoord in een drietal moties. Zij is van mening dat er te weinig aandacht besteed is aan de problemen waarmee jeugdigen te maken hebben en er zijn ook geen oplossingen aangegeven om deze problemen te voorkomen. In het kader van

jeugdbeleid is het niet duidelijk dat de taak en het doel van de overheid is om voorwaarden te scheppen, zodat jongeren zich kunnen ontwikkelen tot zelfstandige en onafhankelijke medemensen. Beide kritiekpunten zijn in moties verwoord. In de derde motie wordt aangedrongen op de verbetering van de rechtspositie van minderjarigen.

In het kader van het Europese verkiezingsprogramma is het voor de commissie helaas niet mogelijk geweest om eventuele amendementen in te dienen. De daarvoor bemeten tijd was te krap, zeker in de zomermaanden juli en augustus.

Op verzoek van het Hoofdbestuur heeft de commissie een bijdrage opgesteld voor de Verkiezingsprogramma Commissie. Daarin is aangegeven welke onderwerpen naar de mening van de commissie aandacht verdienen in het verkiezingsprogramma. De liberale uitgangspunten voor jeugdbeleid en de rechtspositie van minderjarigen zijn genoemd. Ook wordt aandacht gevraagd voor jeugdhulpverlening en etnische groepen. Daarnaast is op de terreinen van justitie, volksgezondheid, huisvesting en sociaal-economisch beleid aangegeven welke relaties bestaan met jeugdbeleid.

In 1988 is een start gemaakt met het formuleren van de kaders waaraan een integraal liberaal jeugdbeleid moet voldoen. In 1989 hoopt de commissie dit werk af te ronden. Daarmee kan gesteld worden dat de commissie volwassen geworden is, nadat zij eind 1985 als gevolg van de samenwerkingsovereenkomst VVD/JOVD opgericht is. In dit kader heeft de commissie in 1988 een gesprek gehad met het verantwoordelijke Hoofdbestuurslid, mevrouw A. Aeyelts Averink-Winsemius, onder andere over de plaats van de commissie.

Overige onderwerpen die in 1988 door de commissie behandeld zijn:

- a. Concept voortschrijdend meerjarenprogramma jeugdbeleid;
- b. Jeugd met recht, een uitgave van de Raad voor het Jeugdbeleid;
- c. Consequenties van wijzigingen studiefinanciering;
- d. Wetsvoorstel buitenlandse pleegkinderen;
- e. Onderwerpen uit de begroting 1989 die betrekking hebben op jeugdbeleid;
- f. Minimum jeugdlonen;
- g. Adoptie anders dan door een echtpaar;
- h. Economische zelfstandigheid 18-jarige meisjes vanaf 1990;
- i. Inspectie Jeugdhulpverlening;
- j. Kinderopvang;

Frans Backhuijs,
secretaris partijcommissie Jeugdbeleid.